

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Minoritetspolitikens
utveckling år 2022

Utgivningsår: 2023

Länsstyrelsen Stockholm, rapport 2023:11

ISBN: 978-91-7937-228-6

Rapporten går att ladda ner digitalt från www.minoritet.se

Tfn: 010-223 10 00

Besök vår webbplats www.minoritet.se

Förord

Denna rapport är en samlad redovisning av uppdrag i Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets regleringsbrev 2022 om att följa upp och analysera utvecklingen inom det minoritetspolitiska målets delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

Representanter för judiska, romska, sverigefinska och tornedalska organisationer samt Sametingets språknämnd har bidragit med synpunkter och inspel under rapportskrivandet.

Stockholm och Giron den 31 mars 2023

Åsa Ryding
Länsstyrelsen i Stockholms län

Lars-Ove Sjajn
Sametinget

Innehåll

Förord	3
---------------------	----------

Sammanfattning.....	6
----------------------------	----------

Inledning	10
------------------------	-----------

Analys och förslag för stärkta möjligheter att nå minoritetspolitikens mål	13
---	-----------

Minoritetspolitiken präglas av tillfälliga satsningar.....	13
--	----

Arbetet med mål och riktlinjer borde ha kommit längre	14
---	----

Länsstyrelserna har en viktig roll som samordnande aktörer	14
--	----

Det är svårt att följa upp delområdet diskriminering och utsatthet	15
--	----

Myndigheter tar fram kunskap om rasism men det finns en risk att den inte implementeras	16
--	----

Flera steg saknas för att skapa en sammanhängande utbildningskedja.....	16
---	----

Många aktörer samverkar för att stärka och främja nationella minoriteters språk och kultur	17
---	----

Nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen behöver stärkas	18
--	----

Kommuner och regioner behöver ytterligare stöd för att leva upp till kraven på delaktighet och inflytande	19
--	----

Det kan finnas ett behov av tillsyn för att stärka minoritetslagens genomslag...19	
--	--

Kommuner och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter.....	22
--	-----------

Sammanfattande iakttagelser	22
-----------------------------------	----

Det övergripande arbetet för att säkerställa nationella minoriteters rättigheter	22
---	----

Framtagandet av mål och riktlinjer går sakta framåt	22
---	----

Kommuner och regioner utbildar den egna organisationen.....	24
---	----

Länsstyrelserna är en samordnande aktör för minoritetsfrågorna i länen	25
--	----

Diskriminering och utsatthet	28
---	-----------

Sammanfattande iakttagelser	28
-----------------------------------	----

Delområde diskriminering och utsatthet.....	28
---	----

Kommuner och regioner arbetar mot diskriminering på olika sätt.....	29
---	----

Mörkertalet är stort bland anmälningar om diskriminering	31
--	----

Brå redovisar statistik över polisanmälda hatbrott	31
--	----

I regeringens arbete mot rasism finns satsningar som berör minoriteterna.....	33
---	----

Språk och kulturell identitet.....	36
Sammanfattande iakttagelser	36
Delområdet språk och kulturell identitet	36
Regeringen lanserade ett handlingsprogram för att stärka minoritetsspråken ..	37
Nationella minoriteters rättigheter inom skolväsendet.....	38
Minoritetsspråken inom högre utbildning och folkbildningen	42
Nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen	44
Utbud av kultur och fakta på minoritetsspråk.....	46
Inflytande och delaktighet	54
Sammanfattande iakttagelser	54
Delområdet inflytande och delaktighet	54
Nationella minoriteters inflytande och påverkan på kommuners och regioners verksamhet	55
Det finns strukturella hinder för inflytande	59
Barnombudsmannen har undersökt barn och ungas erfarenheter av inflytande och delaktighet.....	62
Arbetet med att informera om de nationella minoriteternas rättigheter görs på olika sätt	62
Källförteckning	65
Bilaga 1 Metod och kunskapsunderlag	70
Bilaga 2 Uppföljningsmyndigheternas insatser	74
Bilaga 3 Redovisning av statsbidrag till kommuner och regioner	87
Bilaga 4 Kommunernas kartläggningsarbete	92
Bilaga 5 Tabeller enkätresultat 2019 och 2022	93
Bilaga 6 Enkät till kommuner och regioner	95
Bilaga 7 Enkät till länsstyrelser	106

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (uppföljningsmyndigheterna) har regeringens uppdrag att årligen följa upp minoritetspolitikens utveckling. I denna rapport ger vi en samlad bild av utvecklingen under 2022.

Den övergripande bilden vad gäller kommuners och regioners arbete inom det minoritetspolitiska området är att det inte skett några tydliga framsteg sedan 2019, även om det sker mycket positivt arbete för att främja nationella minoriteters rättigheter på flera håll. Mest påtagligt är att kommuner och regioner uppger att de saknar både kunskap och resurser för det minoritetspolitiska arbetet. Det gäller i särskilt hög utsträckning de kommuner och regioner som ligger utanför förvaltningsområdena.

Kommuners och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter

Sedan 2019 ska alla kommuner och regioner ta fram mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet. Arbetet med att ta fram mål och riktlinjer har sakta gått framåt sedan dess. Vår uppföljning visar att mål och riktlinjer utanför förvaltningsområdena ofta är generellt skrivna för samtliga minoriteter, medan det i förvaltningsområdena oftare finns mål och riktlinjer som endast rör det minoritetsspråk vars förvaltningsområde kommunen eller regionen tillhör.

Kunskap om de nationella minoriteterna och om minoritetslagen är en utgångspunkt för att kommuner och regioner ska kunna bedriva ett ändamålsenligt arbete med frågorna. De flesta kommuner och regioner i förvaltningsområden har utbildat den egna organisationen om nationella minoriteter. Utanför förvaltningsområdena är det få som har genomfört sådana utbildningar. Det är ovanligt att utbildningarna riktar sig till ledning eller förtroendevalda. Länsstyrelsen och Sametinget har under året lanserat en webbutbildning om de nationella minoriteternas rättigheter som förväntas bidra till en kompetenshöjning hos kommuner och regioner.

Länsstyrelserna samordnar kommuner och regioner i det minoritetspolitiska arbetet, bland annat genom nätverk med aktörer i länet, samverkan i utåtriktade arrangemang samt genom att ge stöd och rådgivning i minoritetspolitiska frågor. De 21 länsstyrelsernas möjligheter begränsas av att de saknar resurser för arbetet och att det inte finns någon länsstyrelseövergripande samordning för uppdraget.

Diskriminering och utsatthet

Uppföljningsmyndigheternas mål för uppföljningen inom delområdet diskriminering och utsatthet är att de nationella minoriteterna inte ska utsättas för hatbrott eller diskriminering.

I vår enkät har vi frågat kommuner och regioner om de har genomfört utbildningar i den egna organisationen som syftar till att motverka diskriminering av nationella minoriteter. De flesta har inte genomfört sådana utbildningar, och på detta område har det inte skett någon större förändring sedan 2019. Kommuner och regioner menar att

brist på kunskap, resurser och att frågan inte är prioriterad i den egna organisationen är utmaningar i arbetet mot diskriminering. Att integrera frågan i annat rättighetsarbete och att synliggöra de nationella minoriteterna hos allmänheten och i den egna organisationen nämns som framgångsfaktorer.

I en genomgång som Diskrimineringsombudsmannen gjort framkommer att det under året inkom 25 anmälningar om diskriminering av romer samt några enstaka som omfattar de övriga nationella minoriteterna¹. Men mörkertalet är stort när det kommer till anmälningar om diskriminering som rör de nationella minoriteterna, och därför är det svårt att göra jämförelser över tid.

Brottsförebyggande rådet redovisar statistik om anmälda hatbrott med antisemitiska, antiziganistiska och antisamiska motiv. Hatbrotten med antiziganistiska motiv var oftast ofredande eller hets mot folkgrupp. Hatbrotten med antisemitiska motiv rörde sig oftare om hets mot folkgrupp och skedde oftare i digital miljö jämfört med hatbrotten generellt.

Regeringen har flera satsningar som rör de nationella minoriteterna inom ramen för sitt arbete mot rasism. De flesta uppdragen handlar om kunskapshöjande insatser gällande antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

Språk och kulturell identitet

Uppföljningsmyndigheternas mål för uppföljningen inom delområdet språk och kulturell identitet är att

- de nationella minoriteterna ska ha tillgång till förskola, modersmålsundervisning och annan utbildning i eller på de nationella minoritetsspråken
- de nationella minoriteterna ska, inom äldreomsorgen, ha tillgång till service och omvårdnad på de nationella minoritetsspråken liksom möjlighet att upprätthålla sin kulturella identitet
- kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer ska erbjuda ett utbud av kultur och fakta på de nationella minoritetsspråken.

Skolverkets statistik visar att det var något färre elever som var berättigade till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk läsåret 2021/22 jämfört med läsåret 2015/16, trots att rätten till sådan undervisning stärkts. Det totala antalet elever som deltar i undervisningen har dock ökat något under perioden. Det är endast ungefär hälften av de elever som är berättigade till undervisning i modersmål inom nationella minoritetsspråk i grundskolan som deltar i sådan undervisning. Det kan delvis förklaras av att det saknas lärare som kan undervisa i språken. Skolverket har ingen statistik om nationella minoritetsspråk i förskolan. Vad gäller förskoleklass så finns ingen lagstiftning som tillgodoser barns rätt till undervisning på nationella minoritetsspråk.

Statistik från Universitets- och högskolerådet visar att det inte har skett någon större förändring i universitetens och högskolornas utbud av utbildningar på nationella minoritetsspråk eller om nationella minoriteter. Flest utbildningar finns på finska följt av jiddisch, och det är en större andel kvinnor som deltar i utbildningarna.²

¹ Uppgifterna kommer från ej publicerat underlagsmaterial från Diskrimineringsombudsmannen

² Statistiken från UHR som redovisas i denna rapport har ännu inte publicerats av UHR då denna rapport publiceras.

En undersökning som Socialstyrelsen gjort visar att de flesta kommuner i förvaltningsområdena för finska och meänkieli erbjuder äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken, medan det är väldigt få utanför förvaltningsområdena som gör det. Få kommuner erbjuder kulturella aktiviteter för att äldre ska kunna upprätthålla sin kulturella identitet inom äldreomsorgen. I den mån det erbjuds är det främst för att upprätthålla sverigefinsk identitet. Inga kommuner erbjuder aktiviteter för äldre romer eller judar.

Möjligheterna för äldre som tillhör de nationella minoriteterna att få äldreomsorg i en annan kommun än hemkommunen är begränsad. Det kan vara aktuellt för personer som vill komma till ett äldreboende som har service som inte finns i den egna kommunen, exempelvis äldre judiska personer som vill komma till de judiska äldreboenden som finns i Stockholm och Göteborg.

Kungliga biblioteket har gjort en genomgång av kommunernas biblioteksplaner, som kommer att publiceras under 2024. Den visar att de flesta kommuner endast har en ytlig beskrivning av de nationella minoriteterna i sina biblioteksplaner, och saknar en fördjupad beskrivning av hur man planerar att arbeta med målgruppen.

Public service-bolagens redovisningar visar att det totala antalet sända timmar på nationella minoritetsspråk i SR, SVT och UR sammantaget har ökat något sedan 2019.

Inflytande och delaktighet

Uppföljningsmyndigheternas mål för uppföljningen inom delområdet inflytande och delaktighet är att

- kommuner, regioner och myndigheter ska erbjuda de nationella minoriteterna strukturerade former för inflytande i frågor som berör dem
- kommuner, regioner och myndigheter ska, så långt det är möjligt, undanröja strukturella hinder mot inflytande för de nationella minoriteterna
- kommuner, regioner och myndigheter ska informera om de nationella minoriteternas rättigheter.

Vår enkät visar att kommuner och regioner inom förvaltningsområden i hög utsträckning har erbjudit nationella minoriteter möjlighet till inflytande och delaktighet genom strukturerade samråd. Utanför förvaltningsområdena har relativt få kommuner och regioner erbjudit möjlighet till inflytande och delaktighet, och den vanligaste formen var direktkontakt med politiker eller tjänstemän. Enkätresultaten indikerar också att nationella minoriteter i större utsträckning påverkar kommunala och regionala beslut inom förvaltningsområden än utanför. Utanför förvaltningsområdena har utvecklingen gått bakåt inom flera verksamhetsområden sedan 2019.

I årets uppföljning har vi undersökt vilka strukturella hinder som finns mot nationella minoriteters inflytande. Nationella minoriteter är generellt kritiska till hur samråd genomförs. Deras upplevelse är att kommuner, regioner och myndigheter som ska samråda har för liten kunskap om de nationella minoriteterna, och att det finns brister i hur förvaltningsmyndigheter planerar, genomför och följer upp samråden.

Barnombudsmannen lyfter även ett antal hinder mot barns och ungas inflytande. Det handlar bland annat om bristande kunskap om minoriteterna, att man utsätts för rasism och fördomar, samt en känsla av att ens synpunkter inte spelar roll.

Vidare så visar vår enkät att andelen kommuner och regioner som informerat om rätten till skola på nationella minoritetsspråk inom förvaltningsområdena har ökat sedan 2019 men att det fortfarande är många som inte följer lagen. Vad gäller information om förskola har det inte skett någon förändring sedan 2019. Information om rätten till äldreomsorg på minoritetsspråk ges av de flesta kommuner enbart på svenska, enligt Socialstyrelsens undersökning.

Förslag

Uppföljningsmyndigheterna lämnar följande förslag till regeringen, i syfte att stärka möjligheterna att nå minoritetspolitikens mål:

- ▶ **Vi föreslår att regeringen utreder möjligheterna till att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.**
- ▶ **Vi föreslår att regeringen ger Skolverket i uppdrag att vidare undersöka möjligheterna att samla in statistik om verksamhet på nationella minoritetsspråk i förskolan och att lämna förslag på hur detta kan göras trots de utmaningar som finns.**
- ▶ **Vi föreslår att regeringen ser över möjligheterna att avsätta utvecklingsmedel som kommunerna kan ansöka om för att stimulera kulturella aktiviteter för äldre som tillhör de nationella minoriteterna.**
- ▶ **Vi föreslår att regeringen utreder möjligheten att införa tillsyn av delar av minoritetslagen, företrädesvis kravet på att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem samt kravet på att kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer.**

Inledning

Målet för regeringens minoritetspolitik är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjlighet till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. De nationella minoriteterna är judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Regeringen har brutit ned det övergripande målet i tre delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.³

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (uppföljningsmyndigheterna) ska gemensamt verka för att minoritetspolitikens mål uppnås genom att arbeta med kunskapshöjande, samordnande och stödjande insatser framför allt riktade mot statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Uppföljningsmyndigheterna har också regeringens uppdrag att årligen redovisa utvecklingen inom det minoritetspolitiska målet. I denna rapport redovisas minoritetspolitikens utveckling under 2022.

En utvecklad uppföljningsmodell

Under 2021 genomförde uppföljningsmyndigheterna ett utvecklingsarbete med syfte att uppdatera modellen för uppföljning av minoritetspolitiken. I årets rapport implementeras den utvecklade modellen. Syftet med den utvecklade uppföljningsmodellen är att ge regeringen ett mer användbart underlag för analys av minoritetspolitikens utveckling och av vilka åtgärder som behöver vidtas.

Jämfört med tidigare år bygger uppföljningen i högre utsträckning på kvalitativa underlag från andra myndigheter. Det innebär att färre uppgifter samlas in från kommuner och regioner, vilket både minskar deras uppgiftslämnarbörda och ger oss ett mer kvalitativt och tillförlitligt underlag.

Den enkät som ligger till grund för uppföljningen skickas vartannat år till kommuner och regioner, och vartannat år till relevanta myndigheter. Årets enkät har skickats till landets kommuner och regioner. För att göra det möjligt att se utvecklingen på något längre sikt har vi jämfört årets enkätresultat med resultaten från 2019. Vi har valt just 2019 för att vi vet att utvecklingen på många områden stannade av under pandemiåren 2020–2021.

Varje år gör vi även en fördjupning inom ett av minoritetspolitikens delområden. I årets uppföljning har vi fördjupat oss i delområdet inflytande och delaktighet.

³ Prop. 2008/09:158. Från erkännande till egenmakt. Regeringens strategi för de nationella minoriteterna.

Underlag för årets rapport

Årets uppföljningsrapport bygger framför allt på följande underlag:

- Enkät till kommuner och regioner (antal svar 209, svarsfrekvens 67 procent).
- Enkät till länsstyrelserna (antal svar 21, svarsfrekvens 100 procent).
- Statistik och kvalitativa underlag från myndigheter och public servicebolagen.
- Intervjustudie om nationella minoriteters inflytande och delaktighet.⁴
- Samråd och dialog med företrädare för nationella minoriteter.

Vår metod och kunskapsunderlag presenteras mer detaljerat i bilaga 1.

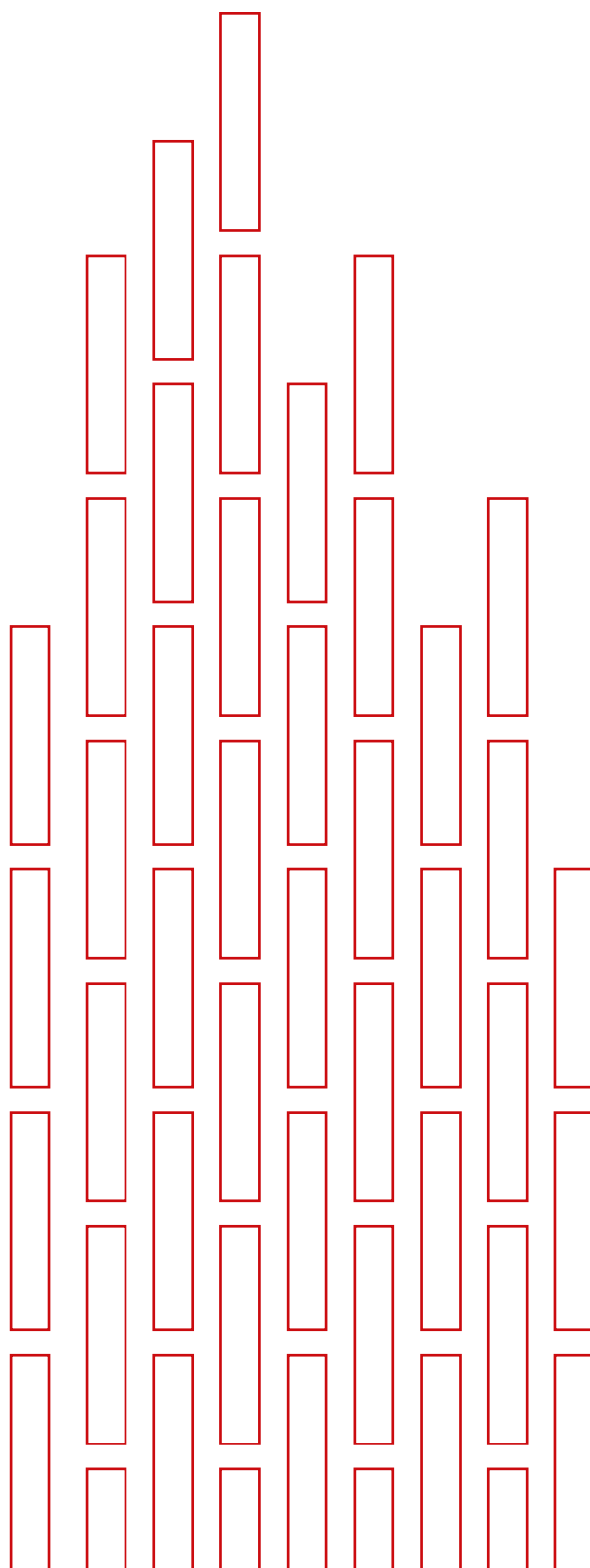
Rapportens disposition

Rapporten inleds med ett analyskapitel där vi har samlat våra viktigaste slutsatser och åtgärdsförslag. Därefter följer fyra kapitel där vi presenterar resultaten av vår uppföljning inom kommuners och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter, samt inom de tre delområdena diskriminering och utsatthet, språk och kulturell identitet, och inflytande och delaktighet.

I bilagorna redovisar vi vår metod och kunskapsunderlag, uppföljningsmyndigheternas egna insatser, de statsbidrag som vi betalar ut till kommuner och regioner, kommunernas kartläggningsarbete, tabeller över enkätresultaten 2019 jämfört med 2022 samt de enkäter vi har skickat ut till kommuner och regioner respektive till länsstyrelserna.

⁴ Emerga Institute. De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande. Intervjustudie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2022.

Analys och förslag för stärkta möjligheter att nå minoritetspolitikens mål

Analys och förslag för stärkta möjligheter att nå minoritetspolitikens mål

I detta kapitel presenterar Länsstyrelsen och Sametinget vår samlade bedömning av minoritetspolitikens utveckling under 2022. Vi redogör även för våra förslag till åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för att nå minoritetspolitikens mål.

Den övergripande bilden vad gäller kommuners och regioners arbete inom det minoritetspolitiska området är att det inte skett några tydliga framsteg sedan 2019, även om det sker mycket positivt arbete för att främja nationella minoriteters rättigheter på flera håll.

Vi kan inte se någon tydligt positiv förändring 2022 jämfört med 2019 inom något av de tre delområdena vad gäller de flesta av de indikatorer som vi tittat på i vår uppföljning. För vissa indikatorer har arbetet gått bakåt. Mest påtagligt är att kommuner och regioner uppger att de saknar både kunskap och resurser för det minoritetspolitiska arbetet. Det gäller i särskilt hög utsträckning de kommuner och regioner som ligger utanför förvaltningsområdena.

En del av detta kan förklaras med att arbetet i många kommuner och regioner till stor del stannade av under pandemiåren 2020–2021, vilket vi bland annat beskrev i vår uppföljningsrapport för 2020. Flera kommuner och regioner hänvisar fortfarande till pandemin för att förklara att man inte kommit längre i arbetet 2022.

Flera av de andra underlag som vi baserar vår uppföljning på möjliggör inte jämförelser bakåt i tiden av olika skäl, utan får ses som en utgångspunkt för våra kommande uppföljningar. Men det samlade resultatet är ändå att det finns utmaningar gällande att tillgodose nationella minoriteters rättigheter inom samtliga delområden.

Minoritetspolitiken präglas av tillfälliga satsningar

Det minoritetspolitiska området präglas av kortsiktighet och tillfälliga satsningar. Regeringen har hittills styrt minoritetspolitiken till stor del genom tillfälliga regeringsuppdrag till olika myndigheter.

Det är positivt att regeringens strategi för de nationella minoriteterna operationaliseras genom exempelvis handlingsprogrammet för att stärka de nationella minoritetsspråken och åtgärdsprogrammen mot olika former av rasism. Men det saknas förutsägbarhet kring hur politiken kommer att se ut när perioden som dessa program omfattar tar slut.

Flera av regeringens stora satsningar inom minoritetspolitiken pågår till och med 2024. Därefter är det oklart om den förstärkning av minoritetspolitiken som regeringen sjösatte 2019 kommer att fortsätta. Att området i stort styrs genom tillfälliga uppdrag och program innebär försämrade förutsättningar för att kunna nå minoritetspolitikens mål. Statskontoret har tidigare framhållit att kortsiktigheten i regeringens styrning av tvärsektoriella frågor gör det svårt för myndigheterna att planera sin verksamhet, upparbeta kunskap och etablera samverkan med de aktörer som de behöver samarbeta med.⁵ Det är uppföljningsmyndigheternas bedömning att detta gäller även för minoritetspolitiken.

⁵ Statskontoret (2022). Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor.

Uppföljningsmyndigheterna vill därför betona vikten av att regeringen styr minoritetspolitiken på ett sätt som är anpassat efter myndigheternas förutsättningar. Det är också viktigt att regeringen styr minoritetspolitiken inom ramen för den ordinarie myndighetsstyrningen i stället för genom tillfälliga och kortsiktiga satsningar. Det blir särskilt viktigt för regeringen att beakta detta i arbetet med kommande budgetpropositioner, eftersom en stor del av de medel som har avsatts för minoritetspolitiken tar slut.

Arbetet med mål och riktlinjer borde ha kommit längre

Vi konstaterar i rapporten att kommuners och regioners arbete med att ta fram mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet sakta har gått framåt. Att det fortfarande är långt från alla kommuner och regioner som har tagit fram mål och riktlinjer är dock oroväckande.

Många kommuner och regioner uppger att mål och riktlinjer är under framtagande. Men det är nu fyra år sedan lagen ändrades och skyldigheten att ta fram mål och riktlinjer infördes. Därför bedömer uppföljningsmyndigheterna att ytterligare åtgärder behövs för att driva på arbetet. Det gäller särskilt utanför förvaltningsområdena där färre än hälften av de kommuner och regioner som svarat på vår enkät har antagit mål och riktlinjer. Här kan det bland annat bli aktuellt för uppföljningsmyndigheterna att fortsätta begära in kommuners och regioners mål och riktlinjer. Det blir viktigt att följa dels de som inte påbörjat framtagandet, dels de som har uppgett i vår enkät att mål och riktlinjer är under framtagande. Vi förväntar oss också att det metodstöd för mål och riktlinjer som lanserades i slutet av 2022 kommer att bidra till att föra arbetet framåt.

Vidare konstaterar vi i vår rapport att det finns en tendens till att kommuner och regioner inom förvaltningsområden har mål och riktlinjer som endast rör den ”egna” minoritetsgruppen, medan det utanför förvaltningsområdena finns en tendens till att anta mer generella riktlinjer. Vi ser därmed en risk för att kommuner och regioner som tillhör ett förvaltningsområde missar att inkludera övriga nationella minoriteter och minoritetsspråk i sina mål och riktlinjer. På samma sätt finns även en risk att kommuner och regioner utanför förvaltningsområden antar mål och riktlinjer som är alltför generellt hållna. Uppföljningsmyndigheterna bedömer att det är viktigt att kommuner och regioner antar mål och riktlinjer som utgår från aktuella behov i befolkningen.

Länsstyrelserna har en viktig roll som samordnande aktörer

Det finns ett generellt behov bland kommuner och regioner att få stöd i det minoritetspolitiska arbetet. Det handlar både om att få kunskap och metoder för hur man kan arbeta med minoritetspolitiken, och ett behov av samordning och erfarenhetsutbyte. Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har ett nationellt uppdrag att stödja och samordna kommuner och regioner. Men de 21 länsstyrelserna har också en viktig roll som samordnande aktörer i länen, med den instruktionsenliga uppgiften att verka för att nationella mål får genomslag i länen, samt det minoritetspolitiska uppdraget i regleringsbrevet. Länsstyrelserna har dessutom genom sin regionala förankring och kännedom potential att komplettera uppföljningsmyndigheternas arbete.

Länsstyrelserna kan genom sina regionala uppdrag bidra till att minoritetspolitiken får ett större genomslag i hela landet, särskilt genom att nå de kommuner och regioner som finns utanför förvaltningsområdena. Vår uppföljning visar att det är just utanför förvaltningsområdena som de största behoven finns. Där finns stora brister i kunskapen om minoritetslagen och om hur man kan arbeta för nationella minoriteters rättigheter. Här ser vi även att Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är en viktig aktör för att minoritetspolitiken ska få genomslag i hela landet.

Det är svårt att följa upp delområdet diskriminering och utsatthet

Det finns utmaningar med att följa upp det minoritetspolitiska delområdet diskriminering och utsatthet. Framför allt saknas det tillförlitlig statistik som ger en bild av utvecklingen inom delområdet för samtliga fem nationella minoritetsgrupper.

En del av uppföljningen av delområdet utgörs av Brottsförebyggande rådets (Brå) hatbrottsstatistik. Det är dock bara hatbrott med motiv som rör tre av de fem nationella minoriteterna som särredovisas i denna statistik. Det gäller hatbrott med antisemitiska, antiziganistiska respektive antisamiska motiv. Uppföljningsmyndigheterna ser positivt på att antisamiska hatbrott numera särredovisas i Brås statistik, och att myndigheten har fått ett uppdrag om att göra en fördjupad studie om hatbrott mot samer. Vi ser också positivt på att utmaningarna med antisemitism respektive antiziganism adresseras inom ramen för den kommande strategin om stärkande av judiskt liv, respektive inom arbetet med strategin för romsk inkludering. Dessa former av rasism kräver krafttag, inte minst inom skolväsendet vilket bland annat kommunala kartläggningar om antisemitism i skolan har visat.

För de sverigefinska och tornedalska minoriteterna är hatbrott inte en lika utbredd problematik, och vi ser därför inte heller skäl till att Brå skulle särredovisa hatbrott mot dessa minoriteter. För dessa minoriteter handlar diskriminering i stället ofta om att individens rätt att tala och utveckla sitt nationella minoritetsspråk inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning.

Europarådet har återkommande i sina granskningar av språkstadgan föreslagit att Sverige ska införa språk som en diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Det skulle även öka samstämmigheten med konventionsåtaganden såsom artikel 14 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Språk nämns även som en grund för diskriminering i artikel 2 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Uppföljningsmyndigheterna bedömer att det skulle bidra till att synliggöra den diskriminering som bland andra nationella minoriteter utsätts för när de till exempel inte ges möjlighet att använda sitt språk.

- ▶ **Vi föreslår därför att regeringen utreder möjligheterna till att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.**

Utöver hatbrottsstatistiken finns ingen statistik över diskriminering av nationella minoriteter. Diskrimineringsombudsmannen (DO) registrerar inte anmälares etniska tillhörighet och för inte heller någon statistik över huruvida ärenden rör diskriminering av nationella minoriteter. DO har dock möjlighet att göra kvalitativa fördjupningar inom området som bygger på myndighetens samlade kunskap och erfarenhet om diskriminering av nationella minoriteter. Uppföljningsmyndigheterna ser att detta är en viktig pusselbit för att få en helhetsbild av utvecklingen inom delområdet.

Myndigheter tar fram kunskap om rasism men det finns en risk att den inte implementeras

Kommuner och regioner uppger att det finns ett stort behov av kunskap för att kunna förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter. I vår rapport visar vi att regeringen under 2022 har tagit initiativ till en rad uppdrag för att motverka rasism, som har beröringspunkter med minoritetspolitikens delområde diskriminering och utsatthet. De flesta av dessa uppdrag handlar om olika former av kunskapshöjande insatser för att förebygga och motverka rasism och diskriminering. Det är positivt att kunskapen höjs. Samtidigt kan vi konstatera att många av dessa uppdrag saknar en tydligt utpekad målgrupp som mottagare av kunskapen, eller en långsiktig plan för implementering och spridning av den kunskap eller de metoder som tas fram.

Uppföljningsmyndigheterna ser en risk i att många satsningar inom området är tillfälliga och saknar tydlig mottagare. Vi bedömer att det i högre utsträckning behövs långsiktiga satsningar på området och att regeringen i sina uppdrag till myndigheterna behöver ange en tydlig mottagare och innehålla framtagande av en plan för spridning och/eller implementering.

Uppföljningsmyndigheterna kommer också att adressera kommuner och regioners behov av kunskap för att motverka diskriminering i sitt utvecklingsarbete inom området diskriminering och utsatthet. Bland annat ser vi ett behov av att ta fram ett samlat metod- och kunskapsstöd riktat till kommuner och regioner.

Flera steg saknas för att skapa en sammanhängande utbildningskedja

Regeringen presenterade i sitt handlingsprogram en rad satsningar för att bevara och främja de nationella minoritetsspråken, vilket är positivt. Vi ser dock att det saknas flera delar för att säkra en sammanhängande utbildningskedja i de nationella minoritetsspråken.

Det finns idag ingen statistik över förskola helt eller till väsentlig del på de nationella minoritetsspråken. Som vi redogör för i vår rapport så ser Skolverket flera utmaningar med att samla in sådan statistik. Det handlar bland annat om att uppgiftslämnarbördan inte får vara för stor, och att Skolverket inte har något register över förskolor. Uppföljningsmyndigheterna anser dock att statistik om nationella minoritetsspråk i förskolan är en central förutsättning för att kunna följa upp hur lagen efterlevs och därmed anpassa eventuella åtgärder efter de behov som finns.

- ▶ **Vi föreslår därför att regeringen ger Skolverket i uppdrag att vidare undersöka möjligheterna att samla in statistik om verksamhet på nationella minoritetsspråk i förskolan och att lämna förslag på hur detta kan göras trots de utmaningar som finns.**

I rapporten lyfter vi även problemet med utebliven undervisning på nationella minoritetsspråk i förskoleklassen. I dagsläget uppstår ett glapp för elevers tillgång till nationella minoritetsspråk i förskoleklassen eftersom den varken omfattas av den rätt till språken som finns i förskolan eller den rätt till undervisning som gäller för grundskolan. Uppföljningsmyndigheterna anser att det förslag som utredningen om en tioårig grundskola lämnade 2021 bör implementeras skyndsamt då det skulle innebära att förskoleklassen omfattas av samma rätt till undervisning i modersmål

på nationella minoritetsspråk som resten av grundskolan.⁶ Varje år som går utan en förändring av den nuvarande situationen innebär ett avbrott i den sammanhängande utbildningskedjan för tusentals barn.

Skolverkets statistik om modersmålsundervisning i grundskolan visar att det finns en tendens till ökning av deltagande elever i alla de nationella minoritetsspråken utom romani chib. Men andelen elever som deltar i undervisning av de som är berättigade till den är fortfarande låg. Bara runt hälften av de elever som är berättigade enligt Skolverkets uppgifter deltar i undervisning. En anledning som flera tidigare utredningar har lyft upp är bristen på lärare som kan undervisa i ämnet modersmål för nationella minoritetsspråk.

Det är positivt att regeringen har gett ett uppdrag till de lärosäten som har särskilt ansvar för minoritetsspråken att stärka och utveckla sitt arbete med främjande och bevarande av språken. Men satsningen är tillfällig och uppdraget är generellt formulerat, vilket innebär att det är osäkert om satsningen faktiskt kommer att leda till att fler lärare i nationella minoritetsspråk utbildas. Uppföljningsmyndigheterna ser att det finns ett behov av ytterligare, långsiktiga åtgärder för att säkra tillgången till behöriga lärare inom nationella minoritetsspråk.

Kommuners skyldighet att informera om rätten till förskola och skola på de nationella minoritetsspråken är också en viktig del i att säkra en sammanhängande utbildningskedja. De enkätresultat som vi redovisar i vår rapport visar att många kommuner inte lever upp till denna skyldighet, även om det är en något större andel inom förvaltningsområdena som informerar om rätten till skola jämfört med 2019. Det kan därför finnas anledning för regeringen att se över om det framöver finns anledning att ge Skolinspektionen något särskilt uppdrag för att följa frågan om information om rätten till förskola och skola på de nationella minoritetsspråken.

Slutligen vill vi även understryka vikten av att regeringen förtydligar hur handlingsprogrammet för att stärka de nationella minoritetsspråken kommer att följas upp och utvärderas, samt att arbetet fortsätter efter handlingsprogrammets slut 2024.

Många aktörer samverkar för att stärka och främja nationella minoriteters språk och kultur

För kommuner och regioner är det centralt med samverkan och samarbete för att kunna erbjuda kulturella aktiviteter för de nationella minoriteterna och på minoritetsspråken. I våra enkäter framkommer det att samarbete med skolor, förskolor, äldreboenden, bibliotek, teatrar och andra aktörer förekommer i stor utsträckning. Det är också dessa aktörer som möter personer som tillhör de nationella minoriteterna i sin dagliga verksamhet. Detta är viktigt inte minst när det gäller kulturella aktiviteter för barn och unga. Att främja överförandet av kulturell identitet till nästa generation är avgörande för att de nationella minoriteternas kultur ska hållas levande.

Biblioteken utgör en viktig arena för att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur. Biblioteken ska enligt bibliotekslagen särskilt prioritera de nationella minoriteterna som målgrupp, och de senaste åren har regeringen även gjort särskilda satsningar för att exempelvis etablera resursbibliotek för de nationella minoriteterna. Kungliga biblioteket (KB) är en central aktör i detta arbete, inte

⁶ SOU (2021:33). En tioårig grundskola – Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

minst i att stödja kommunerna i hur de kan synliggöra de nationella minoriteterna och minoritetsspråken i sin biblioteksverksamhet. Den analys av de kommunala biblioteksplanerna som KB har gjort och som presenteras i denna rapport utgör också en viktig del i att fortsatt kunna följa arbetet på kommunal nivå över tid. Uppföljningsmyndigheterna menar därför att det är viktigt att KB även fortsatt får de resurser och förutsättningar som behövs för att kunna fortsätta detta arbete. Vi ser även att statistik om antal titlar på minoritetsspråk på landets bibliotek skulle komplettera denna uppföljning.

Folkbildningen är också en viktig miljö för att främja och stärka de nationella minoriteternas kultur och språk på ett sätt som är inkluderande och förankrat på den lokala nivån. I dagsläget är det inte möjligt att följa upp dessa insatser på ett tillförlitligt sätt, på grund av hur Statistiska centralbyrån (SCB) klassificerar kurser i nationella minoritetsspråk vilket begränsar möjligheterna att rapportera in verksamhet per språk. Vi ser att det är viktigt att följa denna fråga, och att ansvariga aktörer framöver behöver hitta sätt som gör det möjligt att följa upp folkbildningens insatser på ett tillförlitligt sätt.

Nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen behöver stärkas

Resultaten i Socialstyrelsens undersökning om nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen, som vi redogör för i rapporten, visar på flera brister.

Det är påtagligt att äldres rätt till att upprätthålla sin kulturella identitet inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning. Detta trots att det sedan 2019 är reglerat i minoritetslagen. Uppföljningsmyndigheterna menar att det är särskilt oroväckande att inga kommuner uppgav att de ordnat några aktiviteter för att tillgodose äldre romers eller judars behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Det är också bekymmersamt att det sker få aktiviteter även för de övriga minoriteterna, med undantag för aktiviteter för att upprätthålla sverigefinsk identitet. Att hänsyn tas till äldres kulturella identitet är många gånger minst lika viktigt som att omsorgen bedrivs på minoritetsspråk, vilket utredningen som ligger till grund för lagändringen 2019 framhöll.⁷

- ▶ **Vi föreslår därför att regeringen ser över möjligheterna att avsätta utvecklingsmedel som kommunerna kan ansöka om för att stimulera kulturella aktiviteter för äldre som tillhör de nationella minoriteterna.**

Vi vill även framhålla vikten av att regeringen inför förslaget om att flytta bestämmelserna i paragraferna 18–18 c i minoritetslagen till äldreomsorgslagen, som lades fram av utredningen om ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer.⁸ Som vi framhöll i våra remissvar så ser vi positivt på att enskildas rätt till äldreomsorg på minoritetsspråken, liksom förskola, ska regleras i respektive sektorsspecifik lagstiftning, samtidigt som minoritetslagen hänvisar till bestämmelsen i den sektorsspecifika lagen.⁹

7 SOU (2017:60). Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik, s. 186.

8 SOU (2022:41). Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer.

9 Länsstyrelsen Stockholm (2022-11-09). Remiss om betänkandet Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41), dnr. 101-56599-2022 och Sametinget (2022-12-06), Yttrande, Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41), dnr. 9.2.1 – 2022–1507.

Vidare så har det framkommit i Socialstyrelsens undersökning och även lyfts av minoritetsföreträdare i samråd med Länsstyrelsen att det finns ett behov av att en del äldre ska kunna få äldreomsorg i en annan kommun än sin hemkommun. Det kan till exempel handla om en judisk person som vill få tillgång till koshermat, judiska högtider med mera. Den möjligheten är idag begränsad. Vi ser därför att det finns anledning för regeringen i samråd med berörda minoriteter att undersöka vidare hur denna möjlighet kan tillgodoses.

Kommuner och regioner behöver ytterligare stöd för att leva upp till kraven på delaktighet och inflytande

Det finns flera brister i hur kommuner och regioner efterlever minoritetslagens krav på inflytande och delaktighet. Vår enkät visar att det finns särskilt stora brister utanför förvaltningsområdena, där en mycket liten andel av kommuner och regioner erbjuder nationella minoriteter möjlighet till inflytande. Vi kan dessutom se en tillbakagång sedan 2019 vad gäller nationella minoriteters möjligheter att påverka beslut utanför förvaltningsområdena. Andelen kommuner och regioner som uppger att minoriteterna kunnat påverka beslut har minskat inom flera verksamhetsområden. Därutöver kan vi konstatera att nationella minoriteter är kritiska till hur samråden planeras, genomförs och följs upp.

Uppföljningsmyndigheterna menar att kommuner och regioner behöver ytterligare stöd för att leva upp till kraven på delaktighet och inflytande. Den kritik som nationella minoriteter för fram, tillsammans med resultaten av vår enkätundersökning, tyder på att många kommuner och regioner har bristande rutiner och förståelse för hur de på bästa sätt bör erbjuda nationella minoriteter inflytande och delaktighet i enlighet med lagen.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget kommer under 2023 att utveckla ett metodstöd för hur kommuner och regioner kan arbeta med delaktighet och inflytande. Målet är att metodstödet ska ge kommuner och regioner ökad kunskap om sina skyldigheter och stöd i arbetet med att ge nationella minoriteter inflytande och möjlighet till samråd. Metodstödet ska också bidra till att nationella minoriteter som medverkar i olika samrådsprocesser lokalt, regionalt och statligt ges kunskap och stöd.

Det kan finnas ett behov av tillsyn för att stärka minoritetslagens genomslag

Vår uppföljning visar att utvecklingen inom det minoritetspolitiska området inte har gått framåt nämnvärt sedan 2019. Vi har även i tidigare uppföljningsrapporter lyft att avsaknaden av tillsynsmöjligheter kopplade till minoritetslagen begränsar hur stort genomslag lagen kan få. Samtidigt skulle det finnas stora utmaningar med att bedriva tillsyn av lagen så som den är skriven idag. Det finns dock delar av lagen som kan tänkas vara lättare att bedriva tillsyn över än andra.

En sådan bestämmelse är kravet på att förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Under året har domstolarna, efter laglighetsprövning, upphävt två kommunala beslut med hänvisning till att besluten inte har hanterats enligt de krav som följer av paragraf 5 i

minoritetslagen. I de respektive domskälen konstaterar domstolarna att de nationella minoriteterna måste ges en *reell* möjlighet till inflytande och delaktighet.

Samtidigt som det är svårt att dra några generella slutsatser av dessa två domar så antyder de att det kan finnas ett glapp i efterlevnaden av den aktuella bestämmelsen. Möjligheten att utöva tillsyn i denna del skulle kunna utgöra ett viktigt komplement till enskildas rätt att till exempel överklaga vissa beslut. Detta eftersom processföring innebär vissa risker och kan ställa stora krav på enskilda och civilsamhällesorganisationer med begränsade resurser.

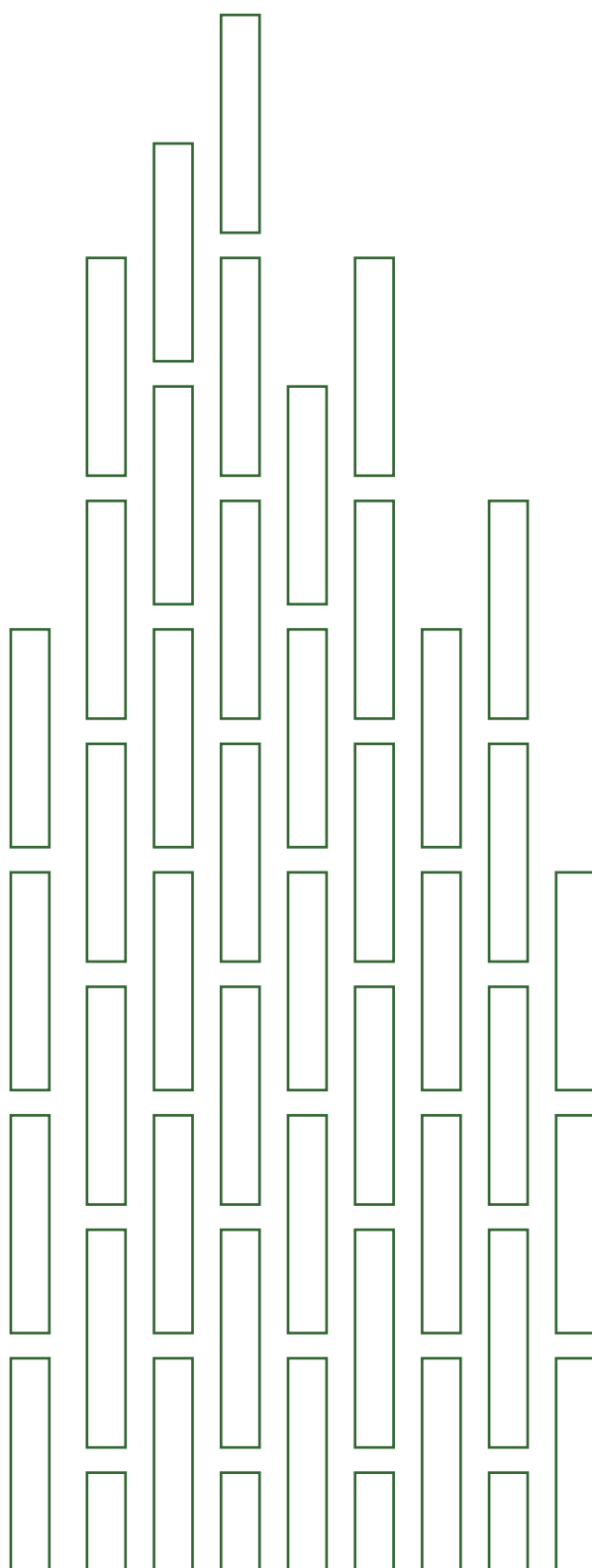
En annan del av minoritetslagen där vi ser att det kan finnas en möjlighet att införa tillsyn är kravet i paragraf 5 b på att kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Som vi har lyft ovan så har arbetet med att ta fram mål och riktlinjer inte kommit så långt som det borde ha gjort fyra år efter att kravet infördes. Den statliga utredning som föregick förstärkningen av minoritetslagen 2019 såg att det skulle kunna bli aktuellt för regeringen att utreda möjligheten att införa en tillsynsreglering, exempelvis kopplat till mål och riktlinjer, om förslaget inte fått tillräcklig effekt.¹⁰

- ▶ **Vi föreslår att regeringen utreder möjligheten att införa tillsyn av delar av minoritetslagen, företrädesvis kravet på att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem samt kravet på att anta mål och riktlinjer.**

Vi vill samtidigt betona att om det, efter utredning, blir aktuellt att införa någon form av tillsyn kopplat till delar av minoritetslagen så bör det ske inom ramen för ordinarie budgetprocess.

¹⁰ SOU (2017:60). Nästa steg för en stärkt minoritetspolitik, s. 147.

Kommuner och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter

Kommuner och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter

Sammanfattande iakttagelser

- Kommuners och regioners arbete med att ta fram mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet har sakta gått framåt sedan lagen ändrades 2019.
- Mål och riktlinjer utanför förvaltningsområdena är ofta generellt skrivna för samtliga minoriteter, medan det i förvaltningsområdena oftare finns mål och riktlinjer som endast rör det minoritetsspråk vars förvaltningsområde kommunen eller regionen tillhör.
- De flesta kommuner och regioner i förvaltningsområden har utbildat den egna organisationen om nationella minoriteter. Utanför förvaltningsområdena är det få som har genomfört sådana utbildningar. Det är ovanligt att utbildningarna riktar sig till ledning eller förtroendevalda.
- Länsstyrelsens och Sametingets webbutbildning om de nationella minoriteternas rättigheter förväntas bidra till en kompetenshöjning hos kommuner och regioner.
- Länsstyrelserna samordnar kommuner och regioner i det minoritetspolitiska arbetet. Deras möjligheter begränsas av att de saknar resurser för arbetet och att det inte finns någon länsstyrelseövergripande samordning för uppdraget.

Det övergripande arbetet för att säkerställa nationella minoriteters rättigheter

Det finns olika sätt som kommuner och regioner kan säkerställa att de integrerar och efterlever bestämmelserna i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen). I detta kapitel redovisar vi resultat från enkäten som rör dels mål och riktlinjer, dels kommuners och regioners utbildningsinsatser för den egna personalen. Vi presenterar också resultat från enkäten som gäller länsstyrelsernas samordnande och samverkande insatser i länen. Länsstyrelserna kan säkerställa att de efterlever bestämmelserna i minoritetslagen dels genom att implementera lagstiftningen inom olika uppdrag på den egna myndigheten, dels som statlig samordnande aktör i länen.¹¹

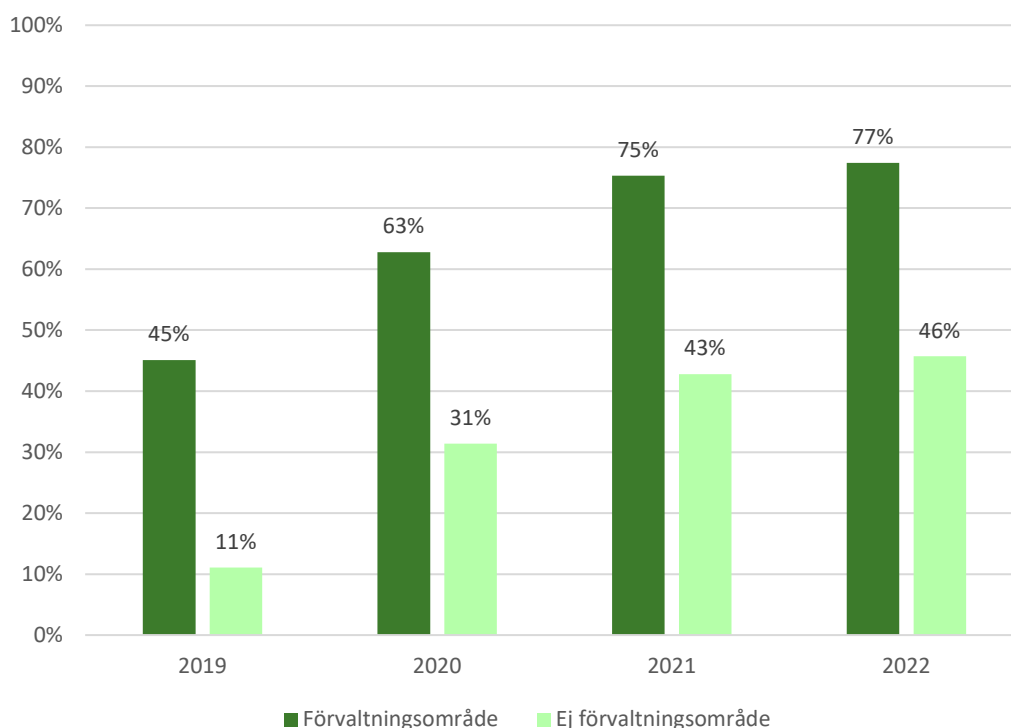
Framtagandet av mål och riktlinjer går sakta framåt

Alla kommuner och regioner ska enligt paragraf 5 b i minoritetslagen anta mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter. Syftet är att kommuner och regioner aktivt och medvetet förhåller sig till minoritetspolitiken och att det strategiska arbetet konkretiseras. När regeringen införde denna bestämmelse i lagen så bedömde de att en ekonomisk kompensation skulle utgå till kommuner och regioner genom en höjning av det generella statsbidraget.¹²

¹¹ Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, § 2.

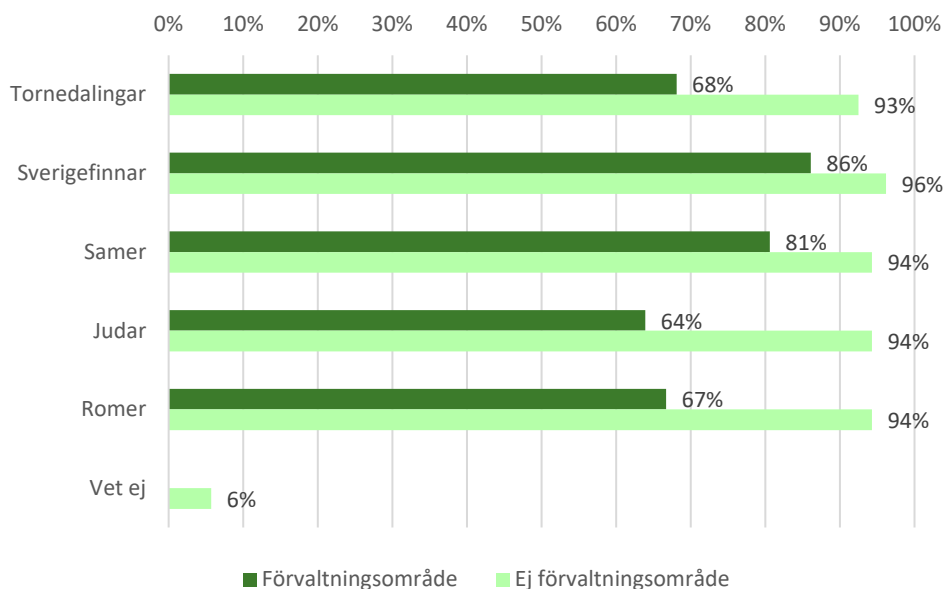
¹² En stärkt minoritetspolitik, s. 82.

Figuren nedan visar hur stor andel av de kommuner och regioner som svarat på vår enkät, som anger att de har antagit mål och riktlinjer under åren 2019–2022. Mellan 2019 och 2021 syns en tydlig ökning i andelen som har antagit mål och riktlinjer, både inom förvaltningsområden och utanför. Men mellan 2021 och 2022 har arbetet inte gjort några tydliga framsteg. Många anger i kommentarerna till årets enkät att arbetet med att ta fram mål och riktlinjer pågår men ännu inte är färdigt.

Figur 1. Andel kommuner och regioner som antagit mål och riktlinjer.

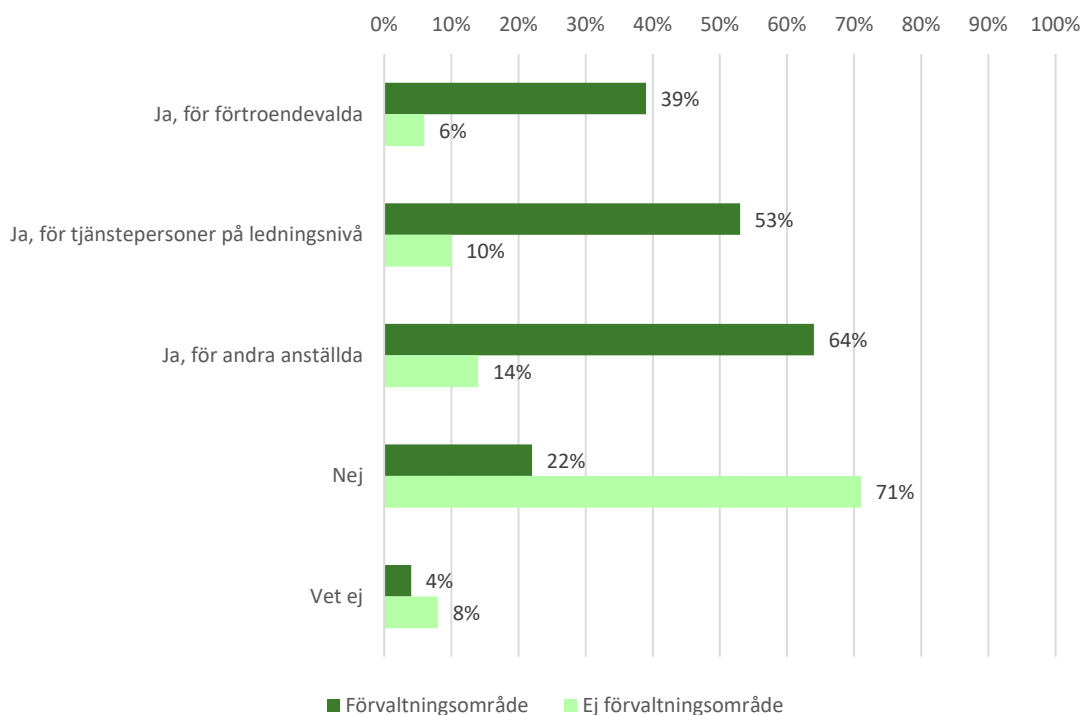
I enkäten har vi även frågat de kommuner och regioner som tagit fram mål och riktlinjer, vilken eller vilka av de nationella minoriteterna som omfattas av kommunens/regionens mål och riktlinjer. Figuren nedan visar att nästan alla kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena har mål och riktlinjer som omfattar samtliga nationella minoriteter. I förvaltningsområdena är det endast runt två tredjedelar av respondenterna som har mål och riktlinjer som omfattar tornedalingar, judar respektive romer. Att det ser ut så beror på att kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena tenderar att anta mål och riktlinjer som är generellt skrivna för samtliga fem minoriteter, medan kommuner och regioner inom förvaltningsområdena i många fall har mål och riktlinjer som endast omfattar det minoritetsspråk vars förvaltningsområde man ingår i.

Figur 2. Andel kommuner och regioner som antagit mål och riktlinjer som rör respektive nationell minoritet.

Kommuner och regioner utbildar den egna organisationen

Kunskap om de nationella minoriteterna och om minoritetslagen är en utgångspunkt för att kommuner och regioner ska kunna bedriva ett ändamålsenligt arbete med dessa frågor. Vi har i vår enkät frågat kommuner och regioner huruvida de har genomfört utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar.

Figur 3. Andel kommuner och regioner som genomfört utbildningsinsatser för att öka kunskapen i den egna organisationen.

De flesta i förvaltningsområdena har utbildat den egna organisationen. Inom förvaltningsområdena har de flesta kommuner och regioner genomfört utbildningsinsatser för den egna organisationen. Det är 22 procent som anger att de *inte* har utbildat sin personal, vilket är i princip lika stor andel som 2019. Knappt 40 procent av de svarande inom förvaltningsområdena har angett att de har utbildat förtroendevalda, en något lägre andel än 2019 då det var drygt 50 procent. Även andelen som uppger att de utbildat tjänstepersoner på ledningsnivå var något lägre 2022 än 2019 (53 procent jämfört med 66 procent). I 2019 års enkät fanns inte alternativet ”Ja, för andra anställda” med.

Få kommuner och regioner utanför förvaltningsområden har ordnat utbildningar

Utanför förvaltningsområdena är det en majoritet av kommunerna och regionerna, 71 procent, som uppger att de *inte* har utbildat sin organisation om nationella minoriteters rättigheter. Det är dock en förbättring sedan 2019, då det var hela 89 procent som svarade nej på frågan.

Länsstyrelsen och Sametinget har lanserat en webbutbildning för att öka kunskapen om de nationella minoriteterna

Under 2022 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget på olika sätt arbetat för att höja kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter hos kommuner och regioner. Uppföljningsmyndigheterna har tagit fram ett metodstöd för mål och riktlinjer och andra stödmaterial, samt lanserat en webbutbildning riktad till tjänstepersoner och politiker i kommuner, regioner och myndigheter.¹³

Webbutbildningen, som lanserades i juni 2022, togs fram just mot bakgrund av att det i många kommuner och regioner saknas grundläggande kunskap om minoritetslagstiftningen. I våra uppföljningar har det framkommit att många uppger att de saknar tid och resurser för att kunna utbilda och höja kunskapen. Därför är tanken med webbutbildningen att erbjuda kommuner och regioner ett enkelt och tillgängligt sätt att öka kunskapen om de nationella minoriteternas rättigheter i den egna organisationen. Vi kommer att fortsätta att sprida utbildningen för att så många som möjligt ska kunna ta del av den.

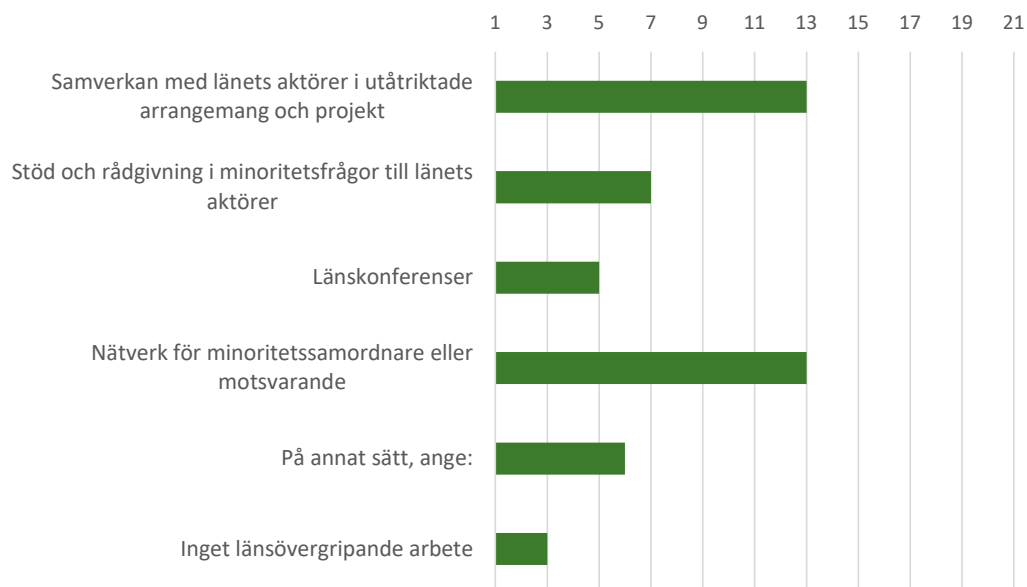
Länsstyrelserna är en samordnande aktör för minoritetsfrågorna i länen

Länsstyrelserna fungerar i många fall som samordnande aktörer för kommuner och regioner inom ramen för det minoritetspolitiska arbetet, med stöd i länsstyrelseinstruktionen om att verka för att nationella mål får genomslag i länet. Länsstyrelserna har även ett uppdrag i regleringsbrevet att redovisa hur minoritetslagen har tillämpats inom myndigheternas ansvarsområde. Denna uppgift är skild från Länsstyrelsen i Stockholms och Sametingets nationella roll som uppföljande myndigheter.

Vår enkät till länsstyrelserna visar att de flesta, 18 av landets 21 länsstyrelser, har samordnat insatser med regioner och kommuner i länen, för att det minoritetspolitiska målet ska få genomslag. Samordning har bland annat skett kring planering och genomförande av utåtriktade arrangemang i samband med nationella minoriteters högtidsdagar, temaveckor, insatser för att motverka diskriminering och utsatthet, länskonferenser om minoritetslagstiftningen eller liknande.

¹³ Mer information om arbetet med att ta fram och lansera webbutbildningen samt uppföljningsmyndigheternas andra informationsinsatser återfinns i bilaga 4.

Tretton länsstyrelser har nätverk med kommuners och regioners minoritetssamordnare/ansvariga. Nätverken samordnas delvis av länsstyrelserna, delvis i samverkan med regionerna. Sju länsstyrelser har även gett annat stöd och rådgivning i minoritetsfrågor till länets aktörer.

Figur 4. Länsstyrelsernas arbete för att det minoritetspolitiska målet ska få genomslag i länet, antal

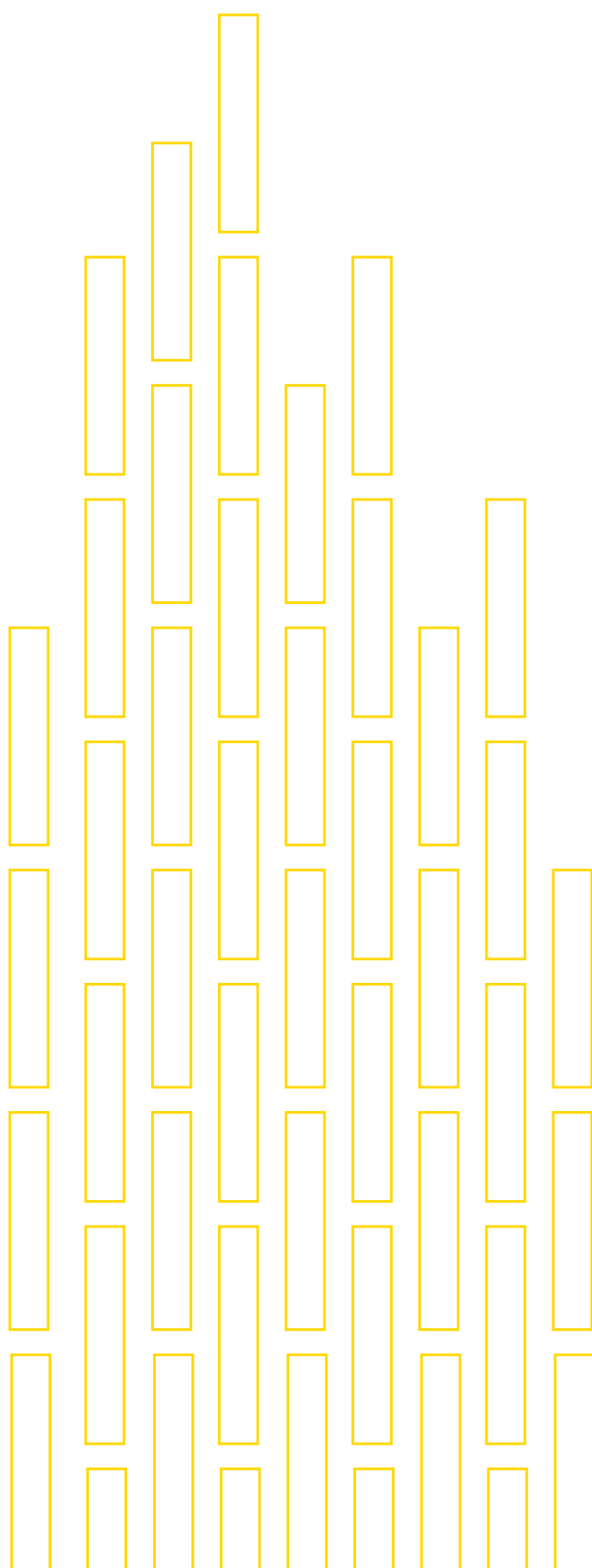
För att sprida kunskap i länen om minoritetslagstiftningen så har information getts på den länsstyrelsegemensamma webben. Information har även spridits via nyhetsbrev, på regionala samråd och länskonferenser. Ungefär hälften av länsstyrelserna har genomfört strukturerade samråd med de nationella minoriteterna. Flera av dessa samråd har genomförts i samverkan med regioner och kommuner.

Jämförelser med tidigare uppföljningar visar att länsstyrelsernas insatser för att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter i länen sammantaget kvarstår på ungefär samma nivå som 2019. En utmaning som återkommande framhålls av länsstyrelserna är att uppdraget i regleringsbrevet inte är resurssatt vilket begränsar möjligheterna till utveckling. De flesta länsstyrelser som svarat på vår enkät uppger att de inte har möjlighet att prioritera uppdraget i någon större utsträckning, i konkurrens med andra uppdrag.

Många länsstyrelser menar ändå att de, i enlighet med regeringens ambitioner, strävar efter att verka som regional katalysator i arbetet med att säkerställa nationella minoriteters rättigheter. Flera strävar också efter att samordna de nationella minoritetsfrågorna med andra rättighetsfrågor, till exempel mänskliga rättigheter, barnrätt, jämställdhet och Agenda 2030.

En annan utmaning som många länsstyrelser uppger i enkäten är att det saknas en länsstyrelseövergripande samordning för uppdraget på motsvarande sätt som för andra tvärssektoriella uppdrag på länsstyrelserna. Flera respondenter anser att det gör det svårt att prioritera och samordna insatser mellan länsstyrelserna. Länsstyrelserna efterfrågar också stöd för ökad kunskap och metodutveckling. För att stödja länsstyrelserna har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget inlett en treårig satsning med kunskapshöjande insatser och forum för kollegialt lärande men efterfrågan är fortsatt stor.

Diskriminering och utsatthet

Diskriminering och utsatthet

Sammanfattande iakttagelser

- De flesta kommuner och regioner har inte genomfört utbildningar, i den egna organisationen, som syftar till att motverka diskriminering av nationella minoriteter. Det har inte skett någon större förändring sedan 2019. En större andel kommuner och regioner i förvaltningsområdena har genomfört sådana utbildningar jämfört med kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena.
- Kommuner och regioner menar att brist på kunskap, resurser och att frågan inte är prioriterad i den egna organisationen är utmaningar i arbetet mot diskriminering. Att integrera frågan i annat rättighetsarbete och att synliggöra de nationella minoriteterna hos allmänheten och i den egna organisationen nämns som framgångsfaktorer.
- Mörkertalet är stort när det kommer till anmälningar om diskriminering som rör de nationella minoriteterna, och därför är det svårt att göra jämförelser över tid. Men i DO:s genomgång framkommer att det under året inkom 25 anmälningar om diskriminering av romer samt några enstaka som omfattar de övriga nationella minoriteterna.
- Brå redovisar statistik om anmälda hatbrott med antisemitiska, antiziganistiska och antisamiska motiv. Hatbrotten med antiziganistiska motiv var oftast ofredande eller hets mot folkgrupp. Hatbrotten med antisemitiska motiv rörde sig oftare om hets mot folkgrupp och skedde oftare i digital miljö jämfört med hatbrotten generellt.
- Regeringen har flera satsningar som rör de nationella minoriteterna inom ramen för sitt arbete mot rasism. De flesta uppdragen handlar om kunskapshöjande insatser gällande antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

Delområde diskriminering och utsatthet

Minoritetspolitiken anger att de nationella minoriteterna ska ges förutsättningar att delta i samhällslivet på lika villkor. För att detta ska ske behöver diskriminering på grund av tillhörighet till nationell minoritet synliggöras och bekämpas. Samhället ska motverka missgynnande och utsatthet av de nationella minoriteterna, för att ge dem samma förutsättningar som majoritetsbefolkningen.¹⁴

I det här kapitlet redovisar vi resultaten av vår enkät gällande kommuners och regioners arbete mot diskriminering av nationella minoriteter. Vi redogör också kort för regeringens satsningar mot rasism som berör de nationella minoriteterna. Därefter presenterar vi Diskrimineringsombudsmannens genomgång av ärenden som rör de nationella minoriteterna samt Brottsförebyggande rådets hatbrottsstatistik.

Länsstyrelsen i Stockholms och Sametingets mål för uppföljningen inom delområdet:

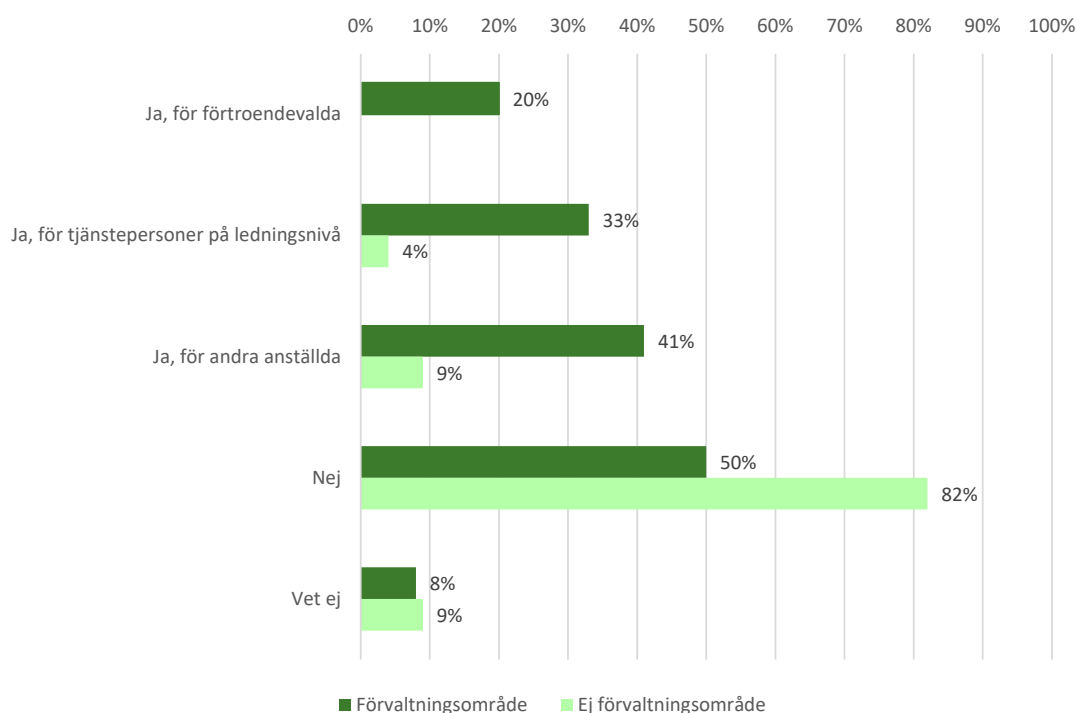
- **De nationella minoriteterna ska inte utsättas för hatbrott eller diskriminering.**

¹⁴ Prop. 2008/09:158, s. 45.

Kommuner och regioner arbetar mot diskriminering på olika sätt

I våra enkäter frågar vi kommuner och regioner huruvida de har genomfört utbildningar som syftar till att motverka diskriminering och utsatthet av nationella minoriteter. Vi har i våra tidigare uppföljningsrapporter identifierat kunskapsbrist inom organisationerna som en av de främsta utmaningarna, och ser därför utbildning som en av de viktigaste insatserna kommuner och regioner kan vidta för att förebygga och motverka diskriminering.

I diagrammet nedan visar vi hur stor andel av de kommuner och regioner som besvarat enkäten, som anger att de har genomfört sådana utbildningar för förtroendevalda, tjänstepersoner på ledningsnivå respektive för andra anställda.

Figur 5. Andel kommuner och regioner som genomfört utbildningar för att motverka diskriminering.

Hälften av respondenterna inom förvaltningsområden har inte utbildat för att motverka diskriminering

Hälften av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområden uppger i vår enkät att de inte har genomfört utbildningar för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter. Ytterligare 8 procent uppger att de inte vet. År 2019 var andelen som svarade nej eller vet ej i princip samma.

Det är vanligare att kommuner och regioner genomfört utbildningar för andra anställda jämfört med ledning eller förtroendevalda. Ungefär en femtedel av kommunerna och regionerna har genomfört utbildningar för förtroendevalda, och dubbelt så många för tjänstepersoner på ledningsnivå. Drygt 40 procent av kommunerna och regionerna i förvaltningsområden har utbildat andra anställda i syfte att motverka diskriminering och utsatthet.

Många av respondenterna i förvaltningsområdena skriver i enkäten att framgångsfaktorer i arbetet mot diskriminering har varit att synliggöra de nationella minoriteterna och att öka medvetenheten och kunskapen om grupperna både i den egna organisationen och hos allmänheten. Flera menar också att en viktig framgångsfaktor är att involvera de nationella minoriteterna i arbetet genom samråd och dialog.

Bland utmaningar som lyfts av kommuner och regioner i förvaltningsområdena kan nämnas att frågan om diskriminering av nationella minoriteter inte är tillräckligt prioriterad i den egna organisationen. Flera respondenter menar också att det är svårt att nå ut med information till allmänheten och att veta hur den tas emot.

Brist på kunskap och resurser försvårar arbetet mot diskriminering utanför förvaltningsområdena

Enkätsvaren visar att det är en mycket liten andel av kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena som genomfört utbildningar som syftar till att motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna. Över 90 procent av respondenterna har svarat att de inte genomfört någon sådan utbildning, eller att de inte vet. Motsvarande andel för 2019 var i princip samma, 89 procent.

Ingen av de svarande utanför förvaltningsområdena hade genomfört utbildningar för förtroendevalda, och endast fyra procent för tjänstepersoner på ledningsnivå. Knappt en tiondel, nio procent, hade genomfört utbildningar för andra anställda.

Många kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena uppger att bristande resurser och bristande kunskap är utmaningar i arbetet med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter. Flera respondenter menar att de har många perspektiv att integrera i verksamheten, och att den låga kunskapen om de nationella minoriteterna gör att de sällan prioriterar arbete med frågorna. Flera menar dock att en framgångsfaktor kan vara att integrera arbetet med nationella minoriteter i annat rättighetsarbete, såsom mänskliga rättigheter.

Några respondenter skriver också att de saknar samarbete med företrädare för minoriteterna i kommunen/regionen, vilket gör arbetet svårare.

Kommunala undersökningar av antisemitism i skolan

Under 2022 genomförde Stockholms stad en granskning av förekomsten av antisemitism i stadens skolor. Granskningen pekade på förekomst av hot och hat mot judar i skolorna men även på ett behov av fortbildning av skolpersonal. Tidigare år har också Malmö stad undersökt förekomsten av antisemitism och förutsättningar för judiskt liv i Malmös förskolor, skolor, gymnasier och vuxenutbildning med liknande slutsatser. I Länsstyrelsens samråd med företrädare för den judiska minoriteten instämmer man i rapporternas resultat och framhåller att kunskapsbristen om antisemitismen är stor både inom skolväsendet och i övriga samhället. De judiska organisationerna efterlyser därför en nationell undersökning om denna specifika form av rasism.

Mörkertalet är stort bland anmälningar om diskriminering

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har gjort en genomgång av inkomna anmälningar om diskriminering, myndighetens tillsyn, domar och förlikningar. DO har utifrån detta material gjort en bedömning av hur många ärenden som rör diskriminering av nationella minoriteter.

Flest ärenden om diskriminering av romer

Då DO inte registrerar anmälares etniska tillhörighet och inte heller för någon statistik över huruvida ärenden rör just diskriminering av nationella minoriteter, så har myndigheten gjort en bedömning som utgår från den information som anmälaren själv eventuellt har uppgett i anmälan.

Under 2022 inkom det 4 451 anmälningar till DO. Av genomgången framgår att det under året inkom 25 anmälningar om diskriminering av romer. Anmälningarna rör flera olika samhällsområden, bland annat diskriminering inom utbildningsområdet, arbetslivet, socialtjänsten och vid tillhandahållandet av varor och tjänster.

Vad gäller anmälningar om diskriminering av judar, samer, sverigefinnar och tornedalingar har DO endast identifierat enstaka anmälningar som rör diskriminering av respektive minoritet, och redovisar därför inte någon exakt siffra.

Utifrån de anmälningar som inkom under 2022 som rörde diskriminering av någon av de nationella minoriteterna har DO inlett tillsyn i åtta ärenden. Av dessa har myndigheten under 2022 fattat tillsynsbeslut i två ärenden (ett ärende rörde diskriminering på bostadsmarknaden och det andra rörde diskriminering vid tillhandahållandet och varor och tjänster). Under 2022 har DO även fattat tillsynsbeslut i ett ärende i vilket DO inledde en tillsyn utifrån en anmälan som kom in under 2021 (ärendet rörde diskriminering inom utbildningsväsendet).

Det har under 2022 inte meddelats någon dom och myndigheten har inte heller ingått någon överenskommelse/förlikning eller stämt någon i något ärende som rör diskriminering av judar, romer, samer, sverigefinnar eller tornedalingar.

Det stora mörkertalet gör jämförelser över tid svåra

DO framhåller att mörkertalet är stort när det kommer till anmälningar om diskriminering. Därför menar myndigheten att siffrorna över antalet anmälningar inte bör ligga till grund för en bedömning av vare sig diskrimineringens frekvens eller utbredning. Det är också svårt att dra slutsatser om huruvida det har skett någon samhällelig förändring över tid, utifrån en jämförelse av antalet inkomna anmälningar från år till år. Till 2023 års uppföljning planerar DO att göra en fördjupad uppföljning av diskriminering av nationella minoriteter.

Brå redovisar statistik över polisanmälda hatbrott

Brottsförebyggande rådet (Brå) sammanställer vartannat år statistik över polisanmälda hatbrott. Hatbrott med antiziganistiska, antisamiska respektive antisemitiska motiv redovisas separat.

I tabellen visas hatbrottsstatistiken för 2020, uppdelat på antiziganistiska, antisamiska respektive antisemitiska motiv.¹⁵ Det framgår även hur många av dessa hatbrott som skedde i digitala miljöer.¹⁶ Dessvärre går det inte att göra jämförelser tillbaka i tiden, då Brå har gjort stora metodförändringar i arbetet med hatbrottsstatistiken under 2020.

Motiv	Hatbrott, antal	Hatbrott, andel	Digitala hatbrott, antal	Digitala hatbrott, andel
Antiziganistiska	55	1 %	5	1 %
Antisamiska	20	1 %	9	2 %
Antisemitiska	170	5 %	59	11 %
Övriga	3 464	93 %	478	87 %
Totalt	3 709	100 %	551	100 %

Källa: Brå.

Nedan redovisar vi Brås statistik mer fördjupat för hatbrott med antiziganistiska respektive antisemitiska motiv. Brå har inte gjort någon liknande fördjupning gällande hatbrott med antisamiska motiv.

Hatbrott med antiziganistiska motiv

År 2020 polisanmälades 55 brott med antiziganistiska motiv. De vanligaste brottskategorierna bland dessa var ofredande följt av hets mot folkgrupp och olaga hot. Olaga diskriminering utgjorde en större andel av de anmälda brotten med antiziganistiska motiv än motsvarande andel av samtliga hatbrott sammantaget.

Hemmet och allmän plats var de vanligaste brottsplatserna vid anmälda antiziganistiska hatbrott. Båda dessa brottsplatser var vanligare än bland hatbroten sammantaget. Andelen utsatta som var kvinnor var större bland de antiziganistiska hatbroten än motsvarande andel bland samtliga motiv. Brå lyfter i sin rapport att tidigare studier visat att antiziganism kan triggas av synliga attribut, som till exempel romsk dräkt.

Hatbrott med antisemitiska motiv

170 hatbrott med antisemitiska motiv polisanmälades under 2020. Den vanligaste kategorin var hets mot folkgrupp, som utgjorde över hälften av de antisemitiska hatbroten. Detta är en större andel än bland något av de övriga hatbrottsmotiv som särredovisas i Brås rapport.

Bland polisanmälningarna med antisemitiska motiv var sociala medier den vanligaste brottsplatsen, följt av allmän plats och chatt, sms och telefon. Sociala medier var en vanligare brottsplats vid de antisemitiska hatbroten än vid något annat motiv. Den utsatta var en man i 22 procent av fallen och i 16 procent av fallen var det en kvinna.

¹⁵ Brottsförebyggande rådet (2021). Polisanmälda hatbrott 2020. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen (Rapport 2021:17).

¹⁶ Brottsförebyggande rådet (2022). Hatbrott i digitala miljöer. Polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats (Rapport 2022:12).

I de flesta anmälningarna var det dock ingen fysisk person som utsattes direkt, vilket kan förklaras av att det ofta rör sig om hets mot folkgrupp och klotter där det sällan finns någon fysisk person som är målsägande.¹⁷

I regeringens arbete mot rasism finns satsningar som berör minoriteterna

Det finns flera satsningar inom ramen för regeringens arbete mot rasism och hatbrott som berör de nationella minoriteterna. Det rör framför allt de judiska och romska minoriteterna och till viss del det samiska folket. Det beror på att regeringen har identifierat att det framför allt är mot dessa grupper som det finns betydande problem med hatbrott och rasism.

Regeringen antog under året fem åtgärdsplaner för arbetet mot rasism 2022–2024, däribland planer mot antiziganism, antisemitism och rasism mot samer. I planerna har regeringen samlat satsningar och uppdrag till myndigheter för att förebygga och motverka rasism. En del av dessa har beröringar med minoritetspolitiken.¹⁸

De flesta uppdragen handlar om att ta fram kunskap

Flera regeringsuppdrag handlar om kunskapshöjande insatser kopplat till olika former av rasism och diskriminering som särskilt berör de nationella minoriteterna. Däribland kan nämnas uppdrag till Brå, DO, Forum för levande historia, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Polismyndigheten. Uppdragen rör bland annat kunskapshöjande insatser om antisemitism, antiziganism och hatbrott mot samer.

Regeringen har även gett ett par myndigheter uppdrag som rör framtagande av metoder för att motverka rasism med koppling till nationella minoriteter. Skolverket har exempelvis fått i uppdrag att tillsammans med Forum för levande historia utveckla ett verktyg för ett systematiskt arbete med demokratistärkande insatser i bland annat skolväsendet för att motverka antisemitism, antiziganism, rasism mot samer och andra former av rasism.¹⁹

Regeringen har tillsatt sannings- och försoningskommissioner

Med anledning av den politik som bedrivits i historisk tid mot samer, tornedalingar, kväner samt lantalaiset och de konsekvenser som detta medfört även i nutid så har den tidigare regeringen tillsatt två kommittéer som ska redovisa sitt arbete 2023 respektive 2025.

Regeringen tillsatte i mars 2020 en sannings- och försoningskommission för tornedalingar, kväner och lantalaiset, som har i uppdrag att utreda den assimileringspolitik som bedrivits av svenska staten under 1800- och 1900-talen. Kommissionen ska också verka för att minoritetens historiska erfarenheter synliggörs. Syftet är att

¹⁷ Brottsförebyggande rådet (2021). Polisanmälda hatbrott 2020. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen (Rapport 2021:17).

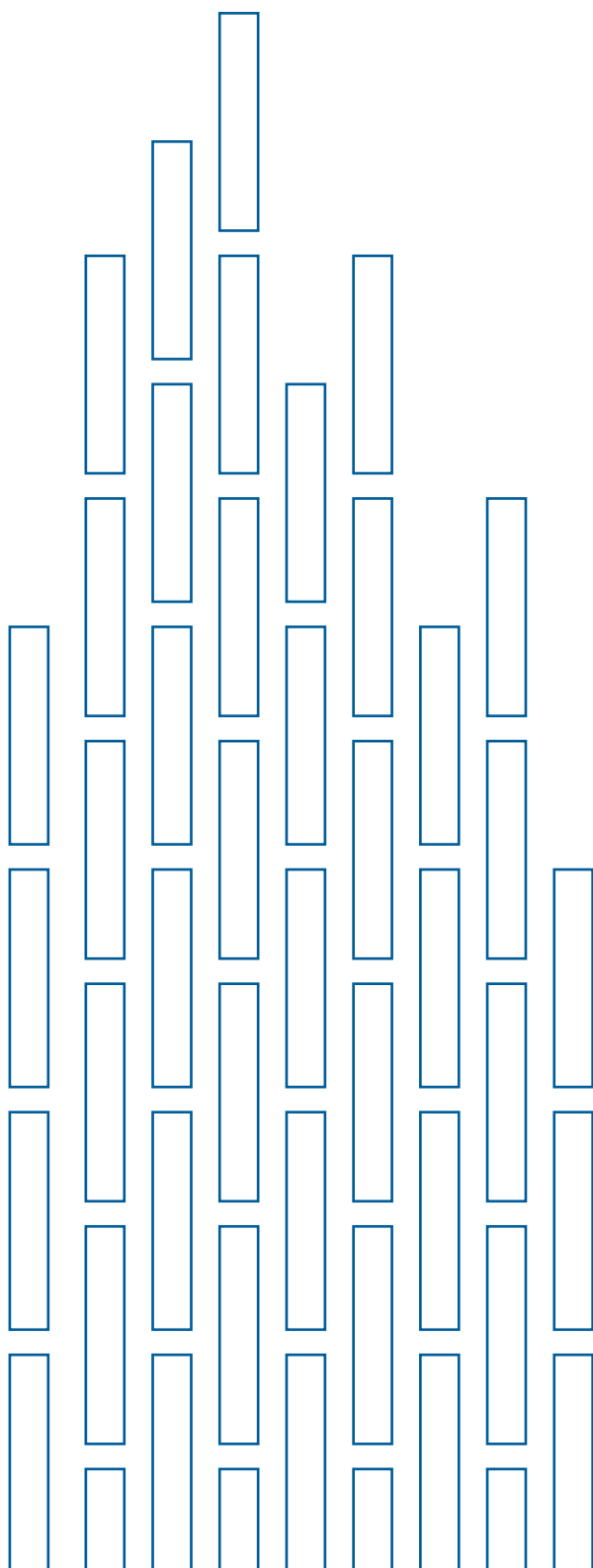
¹⁸ Regeringen.se, Samlat grepp mot rasism och hatbrott.

¹⁹ Regleringsbrev för Statens skolverk 2022.

bidra till att ge minoriteten kollektiv upprättelse, främja försoning och motverka att något liknande händer i framtiden.

Regeringen tillsatte också en sanningskommission i november 2021 med syfte att kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och vad det fått för konsekvenser för det samiska folket. Kommissionen ska synliggöra och sprida kunskap om samernas erfarenheter och kommissionens slutsatser samt lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning.

Språk och kulturell identitet

Språk och kulturell identitet

Sammanfattande iakttagelser

- Det var något färre elever som var berättigade till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk läsåret 2021/22 jämfört med läsåret 2015/16, trots att rätten till sådan undervisning stärkts. Det totala antalet elever som deltar i undervisningen har dock ökat något under perioden.
- Det är endast ungefär hälften av de elever som är berättigade till undervisning i modersmål för nationella minoritetsspråk i grundskolan som deltar i sådan undervisning. Det kan delvis förklaras av att det saknas lärare som kan undervisa i språken.
- Det saknas statistik om nationella minoritetsspråk i förskolan. Vad gäller förskoleklass så finns ingen lagstiftning som tillgodoser barns rätt till undervisning på nationella minoritetsspråk.
- Det har inte skett någon större förändring i universitetens och högskolornas utbud av utbildningar på nationella minoritetsspråk eller om nationella minoriteter. Flest utbildningar finns på finska/om finsk kultur följt av jiddisch/judaistik. Det är en större andel kvinnor som deltar i utbildningarna.
- De flesta kommuner i förvaltningsområdena erbjuder äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken, medan det är väldigt få utanför förvaltningsområdena som gör det.
- Få kommuner erbjuder kulturella aktiviteter för att äldre ska kunna upprätthålla sin kulturella identitet inom äldreomsorgen. I den mån det erbjuds är det främst för att upprätthålla sverigefinsk identitet. Inga kommuner erbjuder aktiviteter för äldre romer eller judar.
- Möjligheterna för äldre som tillhör de nationella minoriteterna att få äldreomsorg i en annan kommun än hemkommunen är begränsad. Det kan vara aktuellt för personer som vill komma till ett äldreboende som har service som inte finns i den egna kommunen, exempelvis äldre judiska personer som vill komma till de judiska äldreboenden som finns i Stockholm och Göteborg.
- De flesta kommuner har endast en ytlig beskrivning av de nationella minoriteterna i sina biblioteksplaner, och saknar en fördjupad beskrivning av hur man planerar att arbeta med målgruppen.
- Det totala antalet sända timmar på nationella minoritetsspråk i public service har ökat något sedan 2019.

Delområdet språk och kulturell identitet

En central del i minoritetspolitiken är att ge stöd åt de nationella minoritetsspråken så att de hålls levande. De nationella minoriteterna ska ges möjlighet att lära sig, använda och utveckla sitt modersmål och sin kulturella identitet. De nationella minoriteterna ska kunna överföra sitt minoritetsspråk och sin kultur till nästa generation och språken ska bevaras och utvecklas som levande språk.

Delområdet språk och kulturell identitet rymmer många delar. Det handlar om att språken ska skyddas och främjas genom revitaliseringsarbete, men även de nationella minoriteternas rättigheter till utbildning, äldreomsorg och service på de nationella minoritetsspråken. Språk är också tätt sammankopplat med kultur, varför det är viktigt att skapa förutsättningar för att föra vidare nationella minoriteters kulturella identitet till kommande generationer.

Kapitlet inleds med en kort redogörelse för regeringens handlingsprogram för att stärka minoritetsspråken, följt av en presentation av Skolverkets statistik rörande modersmålsundervisning på nationella minoritetsspråk i skolan och Universitets- och högskolerådets statistik om nationella minoritetsspråk inom högre utbildning. Därefter redogör vi för Socialstyrelsens undersökning om nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen följt av ett avsnitt om utbudet av kultur och fakta på minoritetsspråk.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametingets mål för uppföljningen inom delområdet:

- ▶ **De nationella minoriteterna ska ha tillgång till förskola, modersmålsundervisning och annan utbildning i eller på de nationella minoritetsspråken.**
- ▶ **De nationella minoriteterna ska, inom äldreomsorgen, ha tillgång till service och omvårdnad på de nationella minoritetsspråken liksom möjlighet att upprätthålla sin kulturella identitet.**
- ▶ **Kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer ska erbjuda ett utbud av kultur och fakta på de nationella minoritetsspråken.**

Regeringen lanserade ett handlingsprogram för att stärka minoritetsspråken

Regeringen lanserade i april 2022 ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken.²⁰ I programmet aviserades flera satsningar för att stärka de nationella minoritetsspråken under 2022–2024. Flera av satsningarna rör språkrevitaliseringsinsatser. Dessa ingår inte i vår uppföljning, men beskrivs kortfattat här. I bilaga 1 redogör vi för varför språkrevitalisering inte ingår i uppföljningen.

En av de större satsningarna som ingår i regeringens handlingsprogram är uppdraget till Institutet för språk och folkminnen (Isof) att etablera språkcentra för finska, meänkieli, romani chib och jiddisch under 2022–2024. Sametinget har även fått i uppdrag att utveckla och stärka Samiskt språkcentrum, som har bedrivit verksamhet sedan 2010. Inom ramen för uppdraget ska Isof och Sametinget också ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa språkens utveckling över tid.

Under 2022 har Isof bland annat arbetat med planering och rekrytering av språkfrämjare till språkcentrumen. Isof har också påbörjat en behovsinventering

²⁰ Regeringskansliet (2022). Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken.

där språkfrämjarna möter föreningar, organisationer, kommunala samordnare samt enskilda nyckelpersoner för att samla in behov och förväntningar. Isaf betalar även ut bidrag till föreningar för arbete med revitalisering av de nationella minoritetsspråken.

Samiskt språkcentrum har under året etablerat sin verksamhet på ytterligare två orter. Språkcentrums arbete ska utgå från samers behov av revitaliseringsinsatser. Under året har insatser gjorts för kunskapsinhämtning och dialog, samt aktiviteter för att stimulera till ökad samisk språkanvändning.²¹

Därutöver innehåller handlingsprogrammet bland annat satsningar som rör minoritetsspråken inom skolväsendet, högre utbildning samt kopplingen mellan kultur och språk.

Nationella minoriteters rättigheter inom skolväsendet

I skollagen (2010:800) regleras rätten till undervisning i de nationella minoritetsspråken i samtliga skolformer samt rätten till förskola helt eller till väsentlig del på nationella minoritetsspråk.

Något färre berättigade elever trots stärkt rätt

Sedan 2015 har rätten till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan stärkts. Då infördes en ändring i skollagen som innebär att även de som inte har grundläggande kunskaper i språket har rätt till undervisning. Denna möjlighet har elever som läser samiska haft sedan 2003. Eftersom lagstiftningen utgår från självidentifikation innebär detta att alla elever som ansöker om undervisning i modersmål som nationella minoritetsspråk också har rätt att få undervisning.

Tabellerna nedan visar antalet berättigade²² respektive deltagande elever i modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan. För att kunna se utvecklingen sedan den stärkta rätten har Skolverket valt att jämföra läsåret 2021/22 med läsåret 2015/16 och för att se eventuella effekter av pandemin jämför Skolverket med läsåret 2019/20.

Antal berättigade elever i modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan.
Källa: Skolverket.

Språk	2015/16	2019/20	2021/22
Finska	8 900	9 188	8 847
Jiddisch	5	12	18
Meänkieli	579	394	351
Romani chib	2 501	2 547	2 389
Samiska	585	746	745
Totalt	12 570	12 887	12 350

Antal deltagande elever i modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan.
Källa: Skolverket.

21 Mer information om Samiskt språkcentrums verksamhet återfinns i bilaga 4.

22 I instruktionen till insamlingen av "berättigade elever" beskrivs uppgiften så här: "Skolornas och huvudmännens kännedom om antalet elever som har annat modersmål än svenska uppkommer vanligen genom att vårdnadshavare fyller i uppgifter om förekomst av annat modersmål på en blankett till skolan eller genom att det kommer in en ansökan om modersmålsundervisning till skolan. Antalet elever som ska rapporteras i undersökningen är det antal som skolorna har kännedom om."

Språk	2015/16	2019/20	2021/22
Finska	4 256	4 833	4 657
Jiddisch	..*	6	17
Meänkieli	82	169	177
Romani chib	733	740	651
Samiska	281	443	499
Totalt		6 191	6 001

*På grund av det låga antalet elever redovisas ingen siffra här.

Siffrorna visar att det totala antalet berättigade elever ökade något mellan läsåren 2015/16 och 2019/20, för att sedan minska igen. Läsåret 2021/22 var det totala antalet berättigade elever 12 350, vilket är 220 elever färre än 2015/16, trots att rätten till undervisning stärkts.

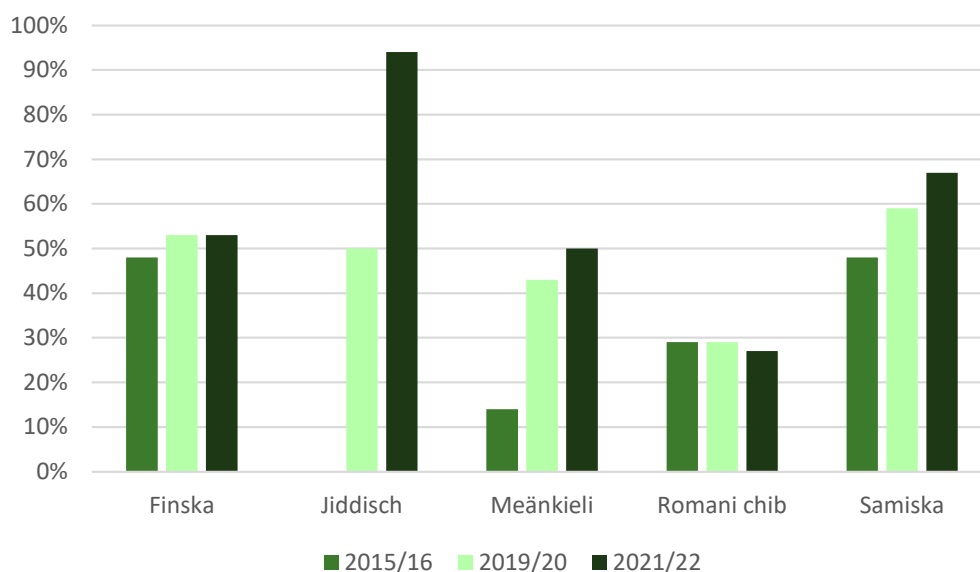
Läsåret 2021/22 var det totala antalet elever som deltagit i modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken 6 001. Det var något färre än läsåret 2019/20 då det var 6 191 elever. Men jämfört med läsåret 2015/16 har antalet elever som deltar i undervisningen ökat med ungefär 650 elever.²³

Ungefär hälften av alla berättigade elever har deltagit i undervisning

Läsåret 2021/22 var det 49 procent av alla elever som var berättigade till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken som deltog i sådan undervisning. Det innebär alltså att över hälften av alla som hade rätt till undervisning inte deltog i sådan undervisning. Andelen som deltog i undervisning är dock något högre än läsåret 2015/16 då den var ungefär 43 procent, och läsåret 2019/20 då den var 48 procent.

Figuren nedan visar andelen deltagande elever av berättigade elever till modersmålsundervisning i respektive språk, under de tre läsåren. Andelen har ökat för samtliga språk förutom för romani chib, där den har minskat något. Andelen berättigade elever som fått undervisning läsåret 2021/22 var också lägst för romani chib av alla språken, strax under 30 procent.

²³ Uppgiften är ungefärlig då det inte går att ange en exakt siffra på grund av för få elever inom vissa språk.

Figur 6. Andelen elever som är berättigade till undervisning i nationella minoritetsspråk som deltagit i sådan undervisning. Källa: Skolverket.

Andelen berättigade elever som deltagit i undervisning i jiddisch har ökat stort mellan 2019/20 och 2021/22, men det ska noteras att det totala antalet är mycket litet (sex deltagande elever 2019/20 och sju deltagande elever 2021/22).

Ingen tydlig ökning av lärare i nationella minoritetsspråk

Lärarbristen inom modersmålsundervisning på nationella minoritetsspråk är sedan tidigare känd, och lyftes bland annat fram i utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan från 2017 som ”kanske den svagaste länken i en kedja som ett utbildningssystem ska vara uppbyggt av.”²⁴ Regeringen lyfter vidare lärarbristen som en av de större utmaningarna för undervisningen i minoritetsspråk i sitt handlingsprogram.²⁵

Skolverkets statistik visar att antalet lärare i ämnet modersmål för nationella minoritetsspråk i grundskolan inte ökat nämnvärt sedan 2015/16, se tabellen nedan.

Antal lärare i ämnet modersmål för nationella minoritetsspråk i grundskolan. Källa: Skolverket²⁶

Språk	2015/16	2019/20	2021/22
Finska	196	228	209
Jiddisch	..	3	3
Meänkieli	3	12	14
Romani chib	44	39	40
Samiska		62	56

24 SOU (2017:91), Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, s. 457.

25 Regeringskansliet, Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken, s. 27.

26 Antalet lärare i de olika språken går inte att räkna ihop till en total då en lärare kan undervisa i flera språk.

Vad gäller finska så ökade antalet lärare mellan 2015/16 och 2019/20, för att sedan minska mellan 2019/20 och 2021/22. För jiddisch går det inte att säga något om utvecklingen då antalet lärare var för få 2015/16 för att redovisas. Antalet lärare i meänkieli har ökat sedan 2015/16 men från en mycket låg nivå. Vad gäller romani chib och samiska så har antalet lärare minskat. För samiska finns inga uppgifter om antal lärare 2015/16.

Det saknas statistik om nationella minoritetsspråk i förskolan

Trots att rätten till att få förskola helt eller till väsentlig del på nationella minoritetsspråk regleras i skollagen, saknar Skolverket statistik inom området. Skolverket menar att det bland annat beror på att de saknar ett register över förskolor och att uppgiftslämnarbördan inte får vara för stor.

Skolverket har idag inget register över förskolor motsvarande skolenhetsregistret som finns för övriga skolformer. I stället gör Statistiska centralbyrån (SCB) en insamling varje år där kommunerna lämnar uppgifter om vilka verksamheter som bedriver förskola. Eftersom det är kommunerna som lämnar uppgifter, även när det är en annan huvudman som bedriver förskola, finns en begränsning i vilka uppgifter som kan begäras in. Det beror dels på att uppgiftslämnarbördan inte ska bli för stor, dels på kvaliteten på uppgifterna när det inte är huvudmannen som lämnar uppgiften själv.

Alla nya variabler som inkluderas i undersökningen måste lämnas av samtliga huvudmän för samtliga barn. Skolverket, som statistikansvarig myndighet, måste alltid väga informationsbehovet mot uppgiftslämnarbördan när de avgör vilka uppgifter som ska ingå.

Skolverket menar att det skulle vara praktiskt svårt att samla in uppgifter om nationella minoritetsspråk i förskolan, eftersom det inte finns någon undervisning i ämnet modersmål på samma sätt som det finns i skolan.²⁷

Nuvarande lagstiftning innebär att det uppstår ett glapp för förskoleklassen

Vi har i våra tidigare uppföljningsrapporter konstaterat att det i förskoleklassen uppstår ett glapp i språk- och utbildningskedjan för barn som har haft förskola helt eller till väsentlig del på samiska, finska eller meänkieli. Det är något som har framkommit i uppföljningsmyndigheternas dialoger med företrädare för de berörda minoriteterna.

Förskoleklassen är numera obligatorisk för alla barn, men rätten till modersmålsundervisning regleras först från årskurs ett. Det innebär att barn som fått förskola helt eller till väsentlig del på finska, meänkieli eller samiska och sedan börjar grundskolan inte får någon undervisning i sitt språk på ett helt läsår, för att sedan i årskurs ett återigen få tillgång till sitt språk i skolan.²⁸

I maj 2021 lämnade utredningen om en tioårig grundskola sitt betänkande där de föreslog att förskoleklassen skulle upphöra som egen skolform och i stället utgöra årskurs ett i den kommande tioåriga grundskolan. Utredningen föreslog att detta skulle tillämpas för utbildning som påbörjas från höstterminen 2026. Om detta

²⁷ Skolverket, Nationella minoritetsspråk Läsår 2021/22.

²⁸ Se till exempel Sametinget 2020, Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken, dnr. 1.3.8-2019-1498.

förslag genomförs skulle det innebära att dessa elever skulle få samma rätt till modersmålsundervisning som elever från årskurs ett har i dag.²⁹

Minoritetsspråken inom högre utbildning och folkbildningen

Regeringen pekar i sitt handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken på vikten av att det finns möjlighet och intresse för att studera språken på högskolenivå. På så sätt blir rekryteringsgrunden för nya lärarstudenter som kan och vill utbilda sig i språken större, och därmed stärks möjligheterna till en sammanhållen utbildningskedja på minoritetsspråken. Att stärka minoritetsspråkens ställning inom den högre utbildningen är också ett led i att skapa bättre förutsättningar för revitalisering och bevarandet av språken.

Regeringens uppdrag till universitet och högskolor

Regeringen har gett i uppdrag åt de fyra lärosäten med särskilt ansvar för de nationella minoritetsspråken (Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Södertörns högskola), att under 2022–2024 stärka och utveckla arbetet med revitalisering och bevarandet av språken.

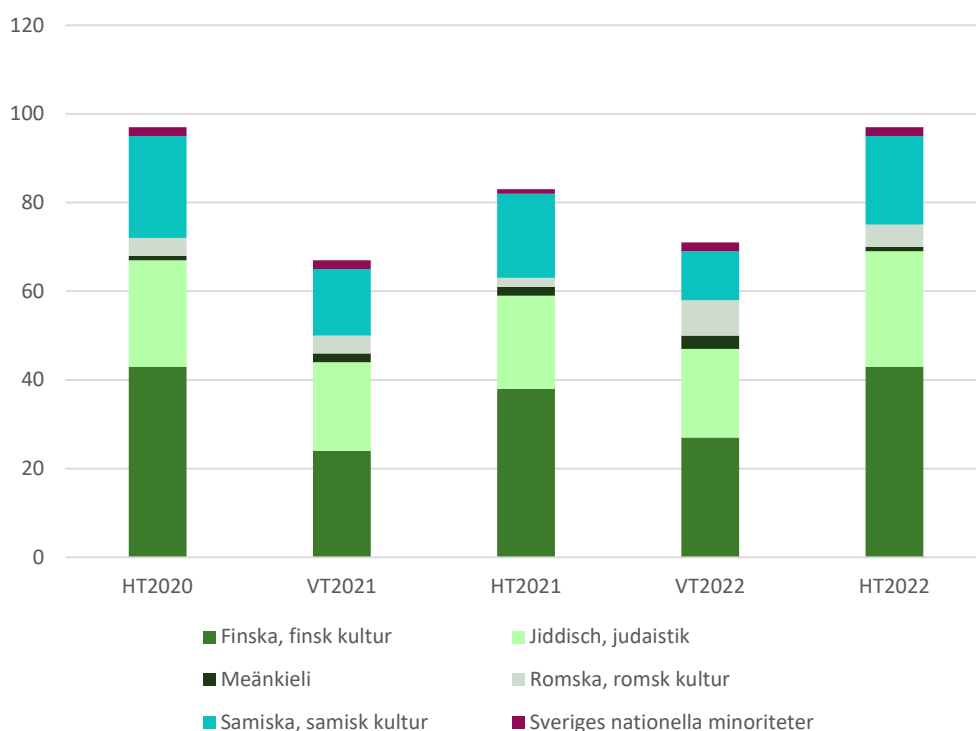
Lärosätena redovisade en första delrapport till regeringen i december 2022. Arbetet hittills har främst rört planering av uppdragets genomförande. I rapporterna framkommer att lärosätena bland annat genomfört samråd med minoriteterna, ordnat studentmöten, inlett samverkan med andra myndigheter och ordnat seminarier om ämnet. Därutöver har flera rekryterat personal som ska arbeta med samordning av uppdraget men även lyst ut, engagerat eller rekryterat personal som ska forska och/eller undervisa i de nationella minoritetsspråken. Lunds universitet rapporterar även att de har skapat ett kurspaket för fortbildning av modersmåls lärare i jiddisch.

Ingen större förändring i universitetens och högskolornas utbud

Universitets- och högskolerådet (UHR) tar fram statistik över antal utbildningar på nationella minoritetsspråk och om de nationella minoriteternas kultur, samt antal antagna respektive sökande till dessa utbildningar.

I figuren nedan visas antal utbildningar som anordnats varje termin sedan höstterminen 2020 till och med höstterminen 2022, på de respektive minoritetsspråken, om de nationella minoriteternas kultur eller om Sveriges nationella minoriteter allmänt. Ser man till det totala antalet utbildningar är det något fler som anordnas på höstterminerna än på vårterminerna. Men höstterminen 2021 ordnades färre utbildningar jämfört med höstterminerna året innan och året efter. Höstterminen 2022 anordnades lika många utbildningar som höstterminen 2020.

²⁹ SOU (2021:33). En tioårig grundskola – införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

Figur 7. Antal utbildningar som anordnats. Källa: UHR.

Samtliga terminer var det vanligast med utbildningar på finska eller om finsk kultur, följt av utbildningar på jiddisch eller om judaistik samt utbildningar på samiska språk eller om samisk kultur. Endast några enstaka utbildningar på meänkieli respektive om romsk kultur eller på romani chib anordnades.

Störst andel kvinnor bland de som antas till utbildningarna

Siffrorna från UHR visar att både antalet sökande och antalet antagna till utbildningar om de nationella minoriteterna eller på nationella minoritetsspråk är högre på höstterminerna. Höstterminen 2022 var antalet sökande och antagna något högre än höstterminen 2021, men förändringen är marginell.

I tabellen nedan visas antal utbildningar och antal antagna män och kvinnor under respektive termin. Samtliga terminer har antalet antagna kvinnor varit ungefär dubbelt så många som antalet antagna män. Andelen antagna kvinnor har legat mellan 66 och 71 procent under den redovisade tidsperioden.

Antal utbildningar i nationella minoritetsspråk och om de nationella minoriteterna och antal antagna män och kvinnor. Källa: UHR.

	HT 2020	VT 2021	HT 2021	VT 2022	HT 2022
Antal utbildningar	97	67	83	71	97
Antagna, totalt	934	627	1 165	924	1 179
Varav män	302	215	357	314	342
Varav kvinnor	632	412	808	610	837

Folkbildningens roll i att stärka minoritetsspråken

I sitt handlingsprogram identifierade regeringen folkbildningen som avgörande för att uppnå målen kring livslångt lärande och språken i yrkeslivet. Folkbildningsrådet fick därför i uppdrag att fördela medel till insatser under perioden 2022–2024. Syftet är att bidra till att nationella minoritetsspråk bevaras och revitaliseras via folkbildning. Det kan ske via språkstudier men även genom att skapa förutsättningar som stimulerar och möjliggör användning av nationella minoritetsspråk.

Under andra halvan av 2022 beviljade Folkbildningsrådet stöd till ett antal insatser som bland annat innehöll språkutbildningar, framtagande av utbildningsmaterial eller fortbildning av ledare och olika former av kulturutövning.

Folkbildningsrådet lyfter fram att folkbildningen spelar en viktig roll i främjandet och bevarandet av språken, eftersom det ger en möjlighet till förankring och ägarskap i lokalsamhället. Det ger en annan bredd jämfört med om förankring och ägarskap enbart sker via företrädare för minoritetsorganisationer på nationell nivå. Samtidigt lyfter Folkbildningsrådet att det finns flera hinder, bland annat brist på lärare och tillräckligt stora underlag för fortsättningskurser.³⁰

I dagsläget är det inte möjligt att följa upp antal folkbildningskurser i nationella minoritetsspråk på ett tillförlitligt sätt. Det beror på hur Statistiska centralbyrån (SCB) klassificerar kurser i nationella minoritetsspråk, vilket begränsar möjligheterna att rapportera in verksamhet per språk.

Nationella minoriteters rättigheter inom äldreomsorgen

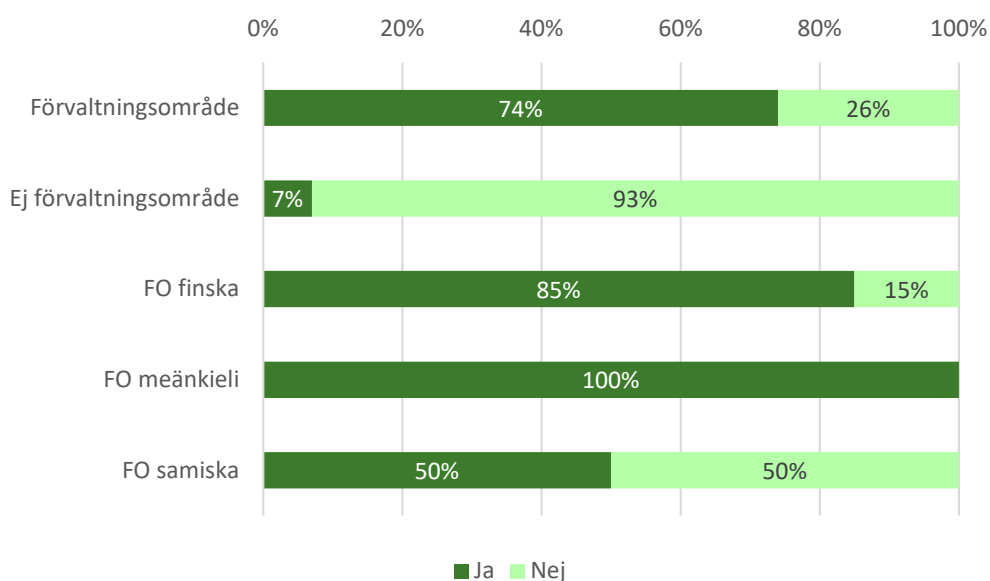
I minoritetslagen framgår att det finns både särskilda rättigheter gällande äldreomsorg inom förvaltningsområdena, och rättigheter som gäller alla de fem minoriteterna och minoritetsspråken i hela landet. Socialstyrelsen undersöker vartannat år hur kommunerna efterlever bestämmelserna i lagen genom en nationell enkät. Den senaste undersökningen, som vi redovisar nedan, genomfördes 2021.

Kommunerna ska erbjuda service och omvårdnad för äldre på minoritetsspråken

En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen av äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

Kommuner utanför förvaltningsområdena ska erbjuda detta avseende alla fem minoritetsspråken, om kommunen har tillgång till personal som behärskar språken. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga minoritetsspråk.

³⁰ Folkbildningsrådet (2022-02-23). Folkbildningsrådets särskilda bidrag till insatser för främjande av nationella minoritetsspråk 2022.

Figur 8. Andel kommuner som erbjuder äldreomsorg där hela eller väsentlig del av servicen ges av personal som behärskar något av de nationella minoritetsspråken. Källa: Socialstyrelsen.

Många kommuner i förvaltningsområden erbjuder service på de nationella minoritetsspråken

Socialstyrelsens resultat visar att bland kommunerna i förvaltningsområdena så är det 74 procent som erbjuder äldreomsorg där hela eller väsentlig del av servicen ges av personal som behärskar något av de nationella minoritetsspråken. Av de svarande kommunerna i förvaltningsområdet för finska är andelen 85 procent, för meänkieli är den 100 procent och för samiska 50 procent.

Väldigt få kommuner utanför förvaltningsområden har äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken

Utanför förvaltningsområdena är det däremot endast sju procent av kommunerna som uppger att de erbjuder äldreomsorg där hela eller väsentlig del av servicen ges av personal som behärskar något av de nationella minoritetsspråken.³¹

Det sker få aktiviteter för att äldre ska få upprätthålla sin kulturella identitet

Sedan minoritetslagen förstärktes 2019 ska även kommunen inom ramen för äldreomsorgen enligt paragraferna 18 och 18a beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Socialstyrelsen har undersökt vilka aktiviteter som genomförts för varje grupp språkanvändare eller på språken. Undersökningen visade att ingen kommun uppger att de ordnat några aktiviteter för att tillgodose äldre romers eller judars behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

31 Socialstyrelsen (2022). Situationen för nationella minoriteter inom den kommunala äldreomsorgen 2021.

Inom förvaltningsområdena sker främst aktiviteter för att upprätthålla sverigefinsk identitet

Resultatet visar att det inom förvaltningsområdena sker relativt få aktiviteter för detta ändamål, med undantag för att upprätthålla den sverigefinska identiteten. Det var 85 procent av kommunerna inom förvaltningsområde som uppgav att de inte ordnat några kulturella aktiviteter för att upprätthålla tornedalsk identitet. Motsvarande andel var 82 procent för samisk identitet, och 30 procent för sverigefinsk identitet.

Inom förvaltningsområdena var de vanligast förekommande aktiviteterna uppmärksammande av högtider, följt av musik, läsning/samtal, mat, tidningar/TV/radio samt inredning/utsmyckning.

Utanför förvaltningsområdena sker nästan inga kulturella aktiviteter

Utanför förvaltningsområdena sker det väldigt få aktiviteter för att de äldre ska kunna upprätthålla sin kulturella aktivitet. I den mån det skedde alls gällde det endast upprätthållandet av sverigefinsk kulturell identitet.

Kommunerna uppger även i Socialstyrelsens enkätundersökning att pandemin har bidragit till att färre aktiviteter genomförts än normalt. Kommunerna menar också att det inte finns efterfrågan eller underlag för den här typen av aktiviteter.³²

Möjligheten att få äldreomsorg i en annan kommun är begränsad

Socialstyrelsen har ställt en fråga i sin enkät om det är möjligt för personer som tillhör en nationell minoritet att få sin äldreomsorg i en annan kommun, i syfte att få tillgång till service som inte finns i kommunen. Ett exempel som ges är om en judisk person vill bo på ett judiskt boende i en annan kommun för att få tillgång till koshermat, judiska högtider med mera. Detta eftersom det till exempel finns judiska äldreboenden i Stockholm och Göteborg som inte är kommunala men som en del äldre vill flytta till från andra kommuner. Vid Länsstyrelsens samråd med den judiska minoriteten lyfte representanter från de deltagande organisationerna att detta är ett problem.

Av de kommuner som besvarat frågan är det 35 procent som svarat att det är möjligt för personer som tillhör en nationell minoritet att få äldreomsorg beviljad i en annan kommun, medan 17 procent svarat nej. Hela 49 procent uppger att de inte vet om det är möjligt. Socialstyrelsen gör bedömningen att det inte verkar som om kommunerna generellt tar hänsyn till de särskilda rättigheter och behov som äldre från de nationella minoriteterna har, när de gör bedömningar och tar beslut i den här frågan. Möjligheten till äldreomsorg i en annan kommun begränsas i praktiken både av kommunernas bedömningar av de individuella behoven, och av kommunens villighet att betala för insatsen.³³

³² Ibid.

³³ Socialstyrelsen (2022). Situationen för nationella minoriteter inom den kommunala äldreomsorgen 2021.

Utbud av kultur och fakta på minoritetsspråk

Regeringen skriver i sin handlingsplan att minoritetsspråk och minoritetskultur ofta är integrerade och att både språk och kultur är uttryck för såväl identitet som historia. Det är därför viktigt att de nationella minoriteternas kultur tillgängliggörs och främjas. En levande kultur bidrar både till att överföra språk och kultur mellan generationer, och till att öka kunskap och kännedom om de nationella minoriteterna hos allmänheten.

De nationella minoriteternas kulturer sprids på olika arenor, såsom bibliotek, teatrar, museer och genom medier och arkiv. Kungliga biblioteket (KB) har sedan 2020 i uppdrag av regeringen att i samverkan med Sametinget och med de nationella minoriteterna etablera resursbibliotek för de nationella minoritetsspråken. I dagsläget finns fyra resursbibliotek och det femte, för romani chib, ska etableras under 2023.

Vi redovisar här dels hur nationella minoriteter tar sig uttryck i kommunernas biblioteksplaner, dels i vilken utsträckning kommuner och regioner anordnar kulturella aktiviteter på de olika minoritetsspråken och för de nationella minoriteterna. Slutligen redovisar vi även i vilken utsträckning public service sänder innehåll på de nationella minoritetsspråken.

Nationella minoriteter i kommunernas biblioteksplaner

Nationella minoriteter är en av de prioriterade målgrupperna som biblioteken har att förhålla sig till enligt bibliotekslagen (2013:801). Enligt bibliotekslagen ska Kungliga biblioteket följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används. KB har gjort en undersökning kring hur nationella minoriteter återfinns i de kommunala biblioteksplanerna.³⁴

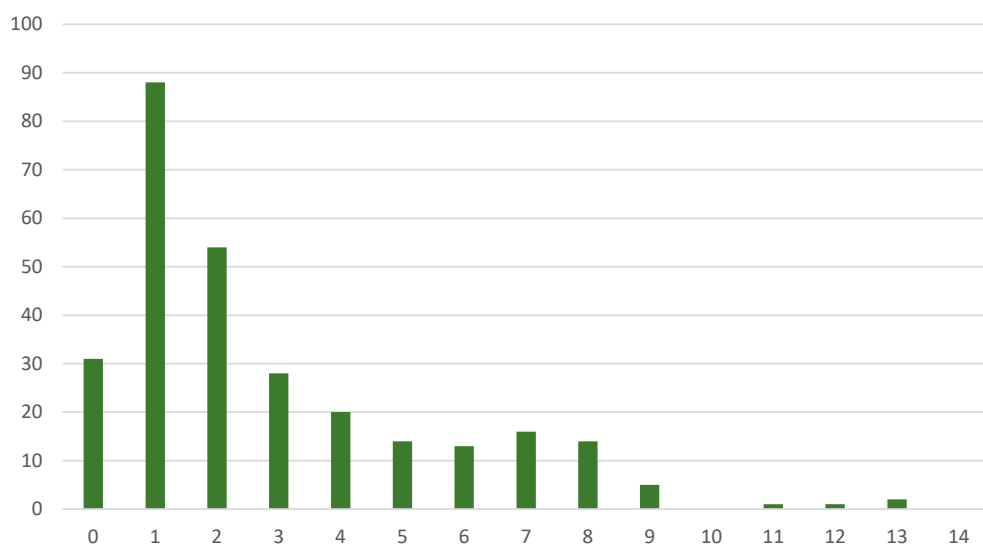
Biblioteksplanerna har undersökts med avseende på

- koppling till styrande lagar och till kommunal handlingsplan för nationella minoriteter
- verksamhetens inriktning, inklusive verksamhet riktad till barn och unga
- synlighet. Rubriksättning, omnämnande av de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken samt urfolket samerna.

KB har utifrån dessa aspekter gett varje kommuns biblioteksplan ett samlat värde som kan röra sig mellan 0–14 där 14 innebär att kommunens biblioteksplan har fått maximal poäng på samtliga bedömningsgrunder.

Analysen visar på kommunens medvetenhet om minoritetslagstiftningen och förmågan att inkludera de kommuninvånare som identifierar sig till en eller flera minoriteter. Analysen visar även vad kommunen skriver i sitt styrdokument och därmed vad kommunerna väljer att framhålla och inte vad som de facto sker i verksamheten.

³⁴ Rapporten kommer att publiceras under 2024 som en del av slutredovisningen av regeringsuppdraget Ku2020/02691.

Figur 9. Fördelningen av det sammanlagda värdet på kommunernas biblioteksplaner. Källa: Kungliga biblioteket.

Diagrammet ovan visar fördelningen mellan de olika sammanlagda värdena, bland de totalt 287 kommuner som ingått i analysen. Det visar att det vanligaste värdet, som ungefär en tredjedel av kommunerna (88) fått var 1. Sjuttio procent av kommunerna (173) har fått ett värde mellan 0–3. Det antyder att de allra flesta kommunernas biblioteksplaner till exempel bara nämner de nationella minoriteterna som en prioriterad målgrupp utan att beskriva hur man planerar att arbeta med de nationella minoriteterna.

I tabellen nedan visas de nio kommuner med högst samlat värde. Två kommuner, Kiruna och Luleå, har fått det näst högsta värdet, 13. Fem av de nio kommunerna med högst värde ligger i Norrbottens eller Västerbottens län.

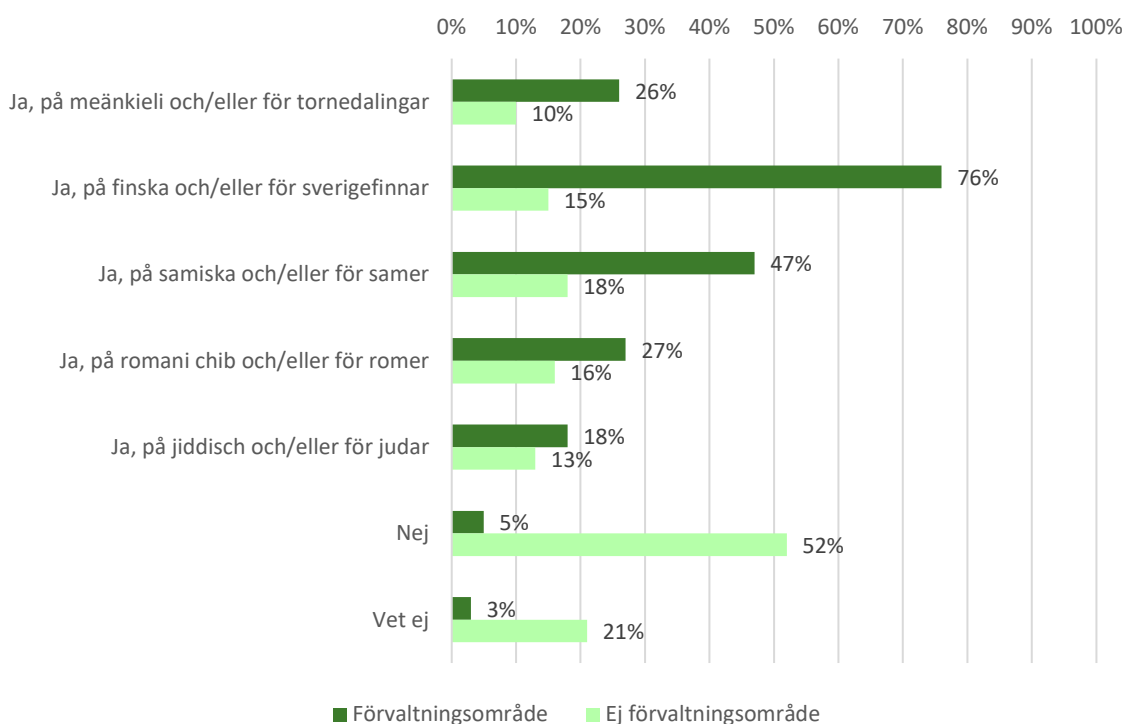
Kommun	Region	Sammanlagt värde
Kiruna	Norrbotten	13
Luleå	Norrbotten	13
Dorotea	Västerbotten	12
Åsele	Västerbotten	11
Lycksele	Västerbotten	9
Färgelanda	Västra Götaland	9
Sandviken	Gävleborg	9
Simrishamn	Skåne	9
Värmdö	Stockholm	9

Källa: Kungliga biblioteket.

Kommuner och regioner erbjuder olika former av kulturella aktiviteter

Kommuner och regioner erbjuder olika former av kulturella aktiviteter på minoritetsspråk och för nationella minoriteter.

Figuren nedan visar hur stor andel av kommuner och regioner som uppgett i vår enkät att de under 2022 erbjudit kulturella aktiviteter på de nationella minoritetsspråken och/eller som särskilt riktat sig till de nationella minoriteterna.

Figur 10. Andel kommuner och regioner som erbjudit kulturella aktiviteter.

Flest aktiviteter på finska inom förvaltningsområdena

Inom förvaltningsområdena har allra flest kommuner och regioner, 76 procent, erbjudit kulturella aktiviteter på finska och/eller för sverigefinnar, följt av 46 procent på samiska/för samer. Lägst andel kulturella evenemang anordnas på jiddisch/för judar, 18 procent inom förvaltningsområdena.

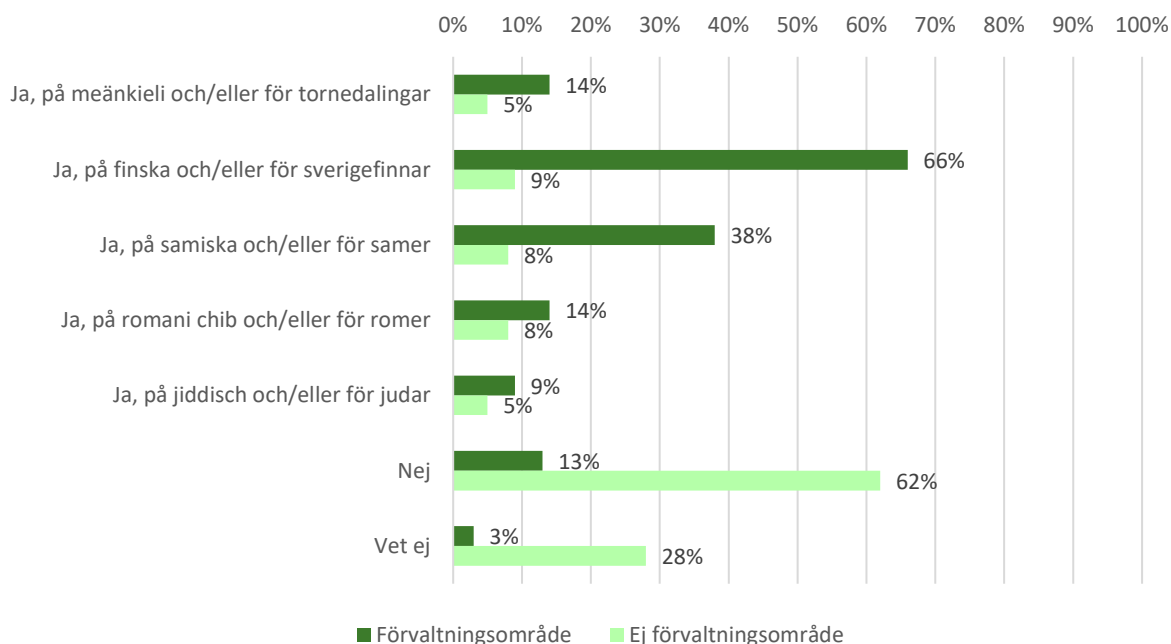
Över hälften har inte erbjudit kulturella aktiviteter utanför förvaltningsområdena

Bland kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena har över hälften uppgett att de inte erbjudit någon kulturell aktivitet under året. Bland de utanför förvaltningsområdena som erbjudit kulturella aktiviteter är det relativt jämnt fördelat mellan de olika minoriteterna och minoritetsspråken.

Bland exempel på kulturella aktiviteter som respondenterna uppger i enkäten kan nämnas bokcirklar, utställningar, teater- och dansföreställningar, musikevenemang, filmvisningar, föreläsningar, uppmärksammande av de nationella minoriteternas högtids- och minnesdagar med mera.

Kulturella aktiviteter för barn och unga är vanligast på finska

I enkäten har vi också frågat om kommunerna och regionerna har genomfört kulturella aktiviteter som särskilt riktat sig till barn och unga. Fördelningen mellan aktiviteter för de olika nationella minoriteterna/på minoritetsspråken ser ungefär likadan ut som ovan, det vill säga att flest aktiviteter ordnas på finska/för sverigefinnar följt av samiska/för samer.

Figur 11. Andel kommuner och regioner som erbjudit kulturella aktiviteter för barn och unga.

Bland de exempel på kulturella aktiviteter för barn och unga som respondenterna har uppgett kan nämnas sagostunder, barnteater, filmvisning, musikevenemang, pyssel och andra former av workshoppar, olika former av bokprojekt i samarbete med exempelvis förskolor och skolor med mera.

Samråd och samverkan är framgångsfaktorer i arbetet med att främja kultur och språk

Många kommuner och regioner som besvarat enkäten nämner samverkan och samråd med minoritetsorganisationer som en framgångsfaktor i arbetet med att främja nationella minoriteters språk och kultur. Flera nämner även samarbete med andra aktörer, såsom skolan, förskolan, äldreboenden, föreningar och bibliotek som framgångsfaktorer.

Samtidigt beskriver många respondenter att brist på resurser och förståelse eller prioritering från den egna organisationens ledning gör det svårt att arbeta med att främja nationella minoriteters språk och kultur.

Minoritetsspråken i public services sändningar

En viktig del i att ge de nationella minoritetsspråken synlighet och status samt för att stärka och uppmuntra språkanvändningen, är att de får utrymme i public services sändningar.

I sändningstillstånden för public servicebolagen, Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Utbildningsradion (UR) anges att förstasändningar på vart och ett av de nationella minoritetsspråken ska öka under tillståndsperioden jämfört med 2019. Bolagen ska även ta hänsyn till de språkliga behoven hos barn och unga som tillhör språkliga eller etniska minoritetsgrupper.

Bolagen redovisar siffror över antal sända timmar på de respektive minoritetsspråken i den årliga public service-redovisningen till Granskningsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv. I tabellerna nedan visar vi totalt antal sända timmar per språk och år sedan 2019.

SR	2019	2020	2021	2022
Finska	7 502	7 495	7 477	7 504
Jiddisch	7	9	9	13
Meänkieli	1 107	1 123	1 118	1 117
Romani chib	444	446	444	443
Samiska	1 428	1 432	1 428	1 447
Totalt	10 488	10 505	10 476	10 524

Källa: Sveriges Radio.

SVT	2019	2020	2021	2022
Finska	377	467	407	482
Jiddisch	3	5	10	7
Meänkieli	62	66	66	66
Romani chib	76	85	77	87
Samiska	162	175	150	174
Totalt	680	798	710	816

Källa: Sveriges Television.

UR	2019	2020	2021	2022
Finska	42	46	53	63
Jiddisch	3	5	16	7
Meänkieli	19	19	18	20
Romani chib	20	22	19	23
Samiska	21	21	20	23
Totalt	105	112	125	137

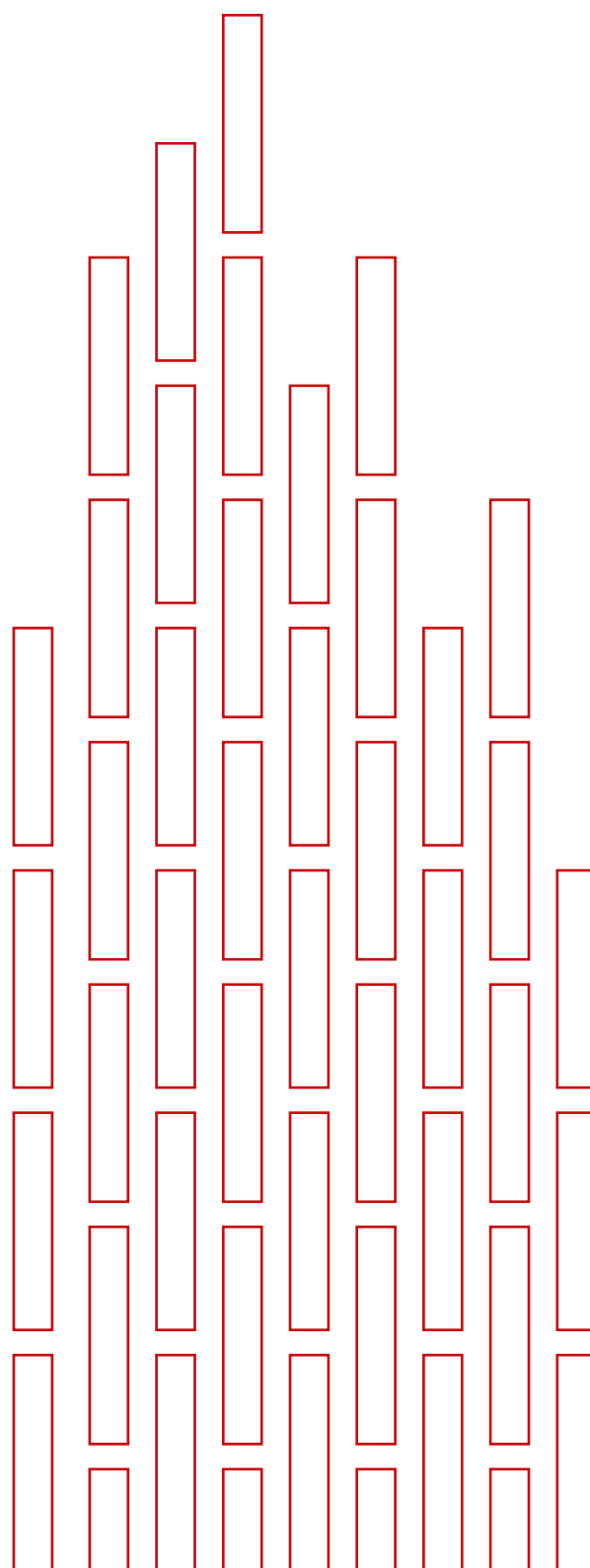
Källa: Utbildningsradion.

Samtliga tre bolag har ökat sina totala sändningstimmar på minoritetsspråken sedan 2019. SR står för det överlägset största utbudet totalt sett.

Finska är det dominerade språket i sändningarna, och antalet sända timmar på finska har även ökat sedan 2019 framför allt i SVT och SR. Jiddisch är minst förekommande, och även om antalet sända timmar har ökat så är nivåerna fortfarande jämförelsevis mycket låga.³⁵ Antal sända timmar på meänkieli har ökat något sedan 2019 i samtliga bolags sändningar, men ökningarna har varit blygsamma. Vad gäller romani chib så har antal sända timmar minskat något sedan 2019 i SR medan de har ökat något i SVT och UR. Sändningar på de samiska språken har ökat i samtliga tre bolags sändningar.

³⁵ I sändningstillstånden för perioden 2014–2019 omfattades inte jiddisch av villkoret om en årlig ökning av utbudet.

Inflytande och delaktighet

Inflytande och delaktighet

Sammanfattande iakttagelser

- Kommuner och regioner inom förvaltningsområden har i hög utsträckning erbjudit nationella minoriteter möjlighet till inflytande och delaktighet genom strukturerade samråd. De flesta har även identifierat vilka områden som är relevanta för nationella minoriteter att ha inflytande i.
- Utanför förvaltningsområdena har relativt få kommuner och regioner erbjudit möjlighet till inflytande och delaktighet, och den vanligaste formen var direktkontakt med politiker eller tjänstemän. Ungefär en tredjedel har identifierat vilka områden som är relevanta för nationella minoriteter att ha inflytande i.
- En större andel kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena uppger att nationella minoriteters inflytande har haft påverkan på beslut. Utanför förvaltningsområdena har den andelen minskat inom flera verksamhetsområden sedan 2019.
- Det finns flera strukturella hinder mot inflytande. Nationella minoriteter är kritiska till hur samråd genomförs. De kommuner, regioner och myndigheter som ska samråda har för liten kunskap om de nationella minoriteterna, och det finns brister i hur förvaltningsmyndigheter planerar, genomför och följer upp samråden.
- Det finns även hinder mot barns och ungas inflytande, som Barnombudsmannen lyfter i sin rapport. Det handlar bland annat om bristande kunskap om minoriteterna, att man utsätts för rasism och fördomar, samt en känsla av att ens synpunkter inte spelar roll.
- Andelen kommuner och regioner som informerat om rätten till skola på nationella minoritetsspråk inom förvaltningsområdena har ökat sedan 2019 men det är fortfarande många som inte följer lagen. Vad gäller information om förskola har det inte skett någon förändring sedan 2019. Information om äldreomsorg på minoritetsspråk ges av de flesta kommunerna enbart på svenska.

Delområdet inflytande och delaktighet

Minoritetspolitiken ska genomföras tillsammans med de nationella minoriteterna, inte av andra för de nationella minoriteterna. För att detta ska vara möjligt är inflytande och delaktighet ett fundament för hela politikområdet. De nationella minoriteterna ska ges reellt inflytande i frågor som berör dem och strukturella hinder mot inflytande ska, så långt det är möjligt, undanröjas. Formerna för inflytande och samråd ska förbättras i syfte att åstadkomma delaktighet i beslutsprocesser, både för att de nationella minoriteternas förutsättningar och behov ska kunna beaktas och tillgodoses och för att det allmännas insatser ska kunna utformas på ett ändamålsenligt, effektivt och kvalitativt sätt. Barns och ungas inflytande och delaktighet ska främjas särskilt. En ny lag om samisk konsultationsordning har införts under året, som ska stärka det samiska folkets rätt till inflytande och delaktighet.³⁶

³⁶ Från den 1 mars 2022 gäller en ny lag (2022:66) om konsultation i ärenden av särskild betydelse för samerna. Lagen gäller regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter, och från och med 1 mars 2024 även kommuner och regioner.

I kapitlet redogör vi för vilka möjligheter till inflytande och delaktighet samt påverkan på verksamheten som nationella minoriteter har haft, utifrån vår enkät till kommuner och regioner. Därefter presenterar vi de strukturella hinder för inflytande som finns utifrån både minoriteternas och kommunernas och regionernas perspektiv. Vi presenterar även några slutsatser från Barnombudsmannens rapport om barns och ungas delaktighet och inflytande. Slutligen redovisar vi hur kommuner och regioner arbetar med att informera om de nationella minoriteternas rättigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms och Sametingets mål för uppföljningen inom delområdet:

- ▶ **Kommuner, regioner och myndigheter ska erbjuda de nationella minoriteterna strukturerade former för inflytande i frågor som berör dem.**
- ▶ **Kommuner, regioner och myndigheter ska, så långt det är möjligt, undanröja strukturella hinder mot inflytande för de nationella minoriteterna.**
- ▶ **Kommuner, regioner och myndigheter ska informera om de nationella minoriteternas rättigheter.**

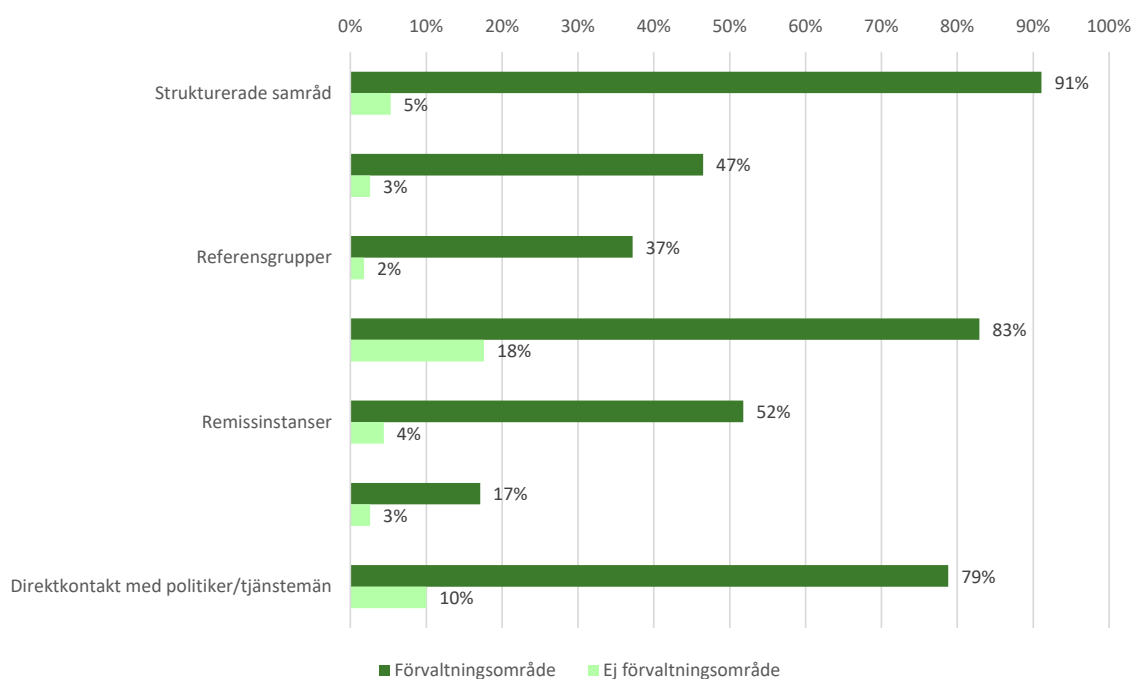
Nationella minoriteters inflytande och påverkan på kommuners och regioners verksamhet

I det här avsnittet redovisar vi resultaten från vår enkät till kommuner och regioner, som handlar om vilka möjligheter till inflytande de erbjudit de nationella minoriteterna, samt i vilken utsträckning respondenterna bedömer att minoriteterna haft påverkan på beslut och inriktning på verksamheten.

Kommuner och regioner erbjuder olika möjligheter till inflytande

Kommuner, regioner och övriga förvaltningsmyndigheter, ska enligt minoritetslagens paragraf 5 ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. Att identifiera vilka delar av verksamheten som är relevant för nationella minoriteter att ha inflytande över är därför ett viktigt första steg. I vår enkät uppger 91 procent av de svarande kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena att de har gjort detta. Men endast 29 procent av kommunerna och regionerna utanför förvaltningsområdena svarar att de har identifierat vilka delar av verksamheten som är relevant att ha inflytande över.

Kommunerna och regionerna har även i vår enkät fått ange hur nationella minoriteter har getts möjlighet till inflytande under året, i frågor som berör dem. Minoritetslagens paragraf 5 anger att samråd ska ske genom en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna. Detta sker ofta i form av strukturerade samråd. Ett strukturerat samråd innebär att det finns en plan för samrådet avseende syfte, formalia, deltagare, periodicitet och återkoppling. Men det finns även flera andra sätt som kommuner och regioner ger nationella minoriteter möjlighet till inflytande.

Figur 12. Andel kommuner och regioner som erbjudit nationella minoriteter olika möjligheter till inflytande.

Nästan alla kommuner och regioner i förvaltningsområden erbjuder strukturerade samråd

Enkätsvaren visar att de allra flesta kommuner och regioner inom förvaltningsområdena, 91 procent, har genomfört strukturerade samråd för att ge nationella minoriteter inflytande. Det är i princip lika stor andel jämfört med 2019. Därefter var den vanligaste inflytandeformen inom förvaltningsområdena att erbjuda direktkontakt med politiker eller tjänstepersoner. Det var 82 procent som angav detta, jämfört med 87 procent år 2019.

Runt hälften av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena har använt sig av råd för äldre frågor respektive referensgrupper, och något färre har erbjudit inflytande i form av remissinstanser respektive ungdomsråd. Inte heller vad gäller dessa inflytandeformer kan vi se några större skillnader jämfört med 2019.

De som svarat ”Annat” har fått möjlighet att beskriva hur de gett nationella minoriteter inflytande. Bland dessa nämns olika former av öppna samråd och andra öppna möten, möten med olika föreningar, styrgrupper, enkäter och samverkansavtal.

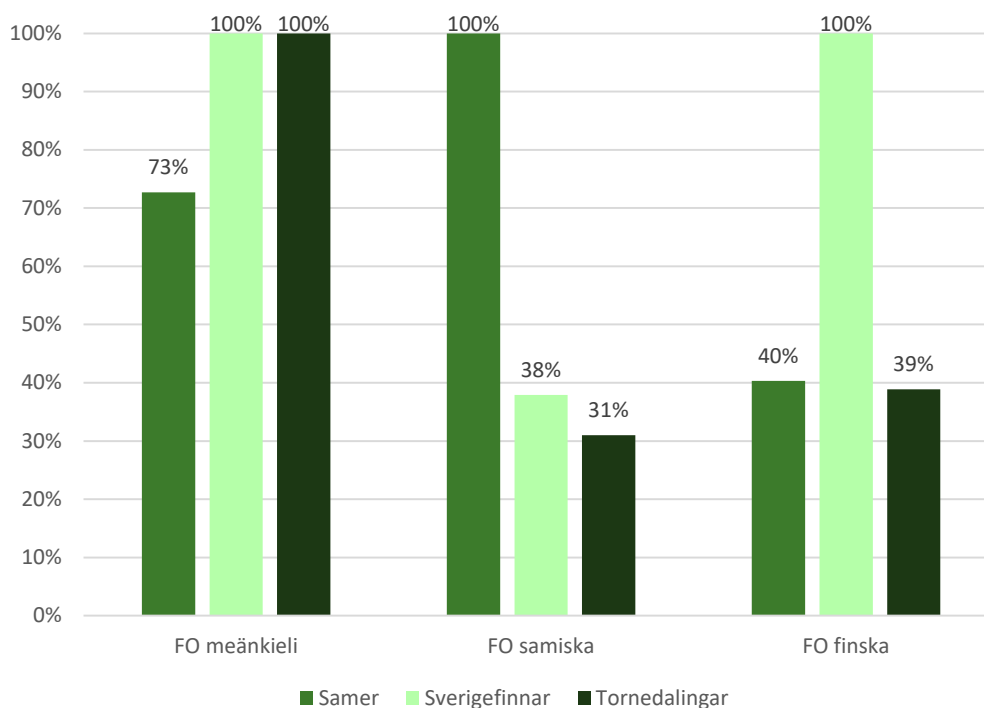
Utanför förvaltningsområdena är direktkontakt den vanligaste inflytandeformen

Utanför förvaltningsområdena är den vanligaste inflytandeformen direktkontakt med politiker eller tjänstepersoner, dock är det endast 18 procent av kommunerna och regionerna som angett detta alternativ. Det är lika stor andel som 2019. Endast ett fåtal procent av kommunerna och regionerna utanför förvaltningsområdena har uppgett att de har erbjudit nationella minoriteter någon annan form av inflytande under 2022. Denna bild är till stor del samma som 2019.

Nationella minoriteter som getts möjlighet till inflytande

Kommunerna och regionerna har i enkäten även fått svara på vilken eller vilka av de nationella minoriteterna som omfattats av någon av möjligheterna till inflytande.

I figuren nedan visar vi hur kommunerna och regionerna inom de tre förvaltningsområdena har svarat.

Figur 13. Andel kommuner och regioner inom förvaltningsområdena som uppgett att respektive minoritet omfattats av någon av möjligheterna till inflytande.

Som förväntat så svarar samtliga kommuner/regioner inom respektive förvaltningsområde att de har gett ”sin” minoritetsgrupp möjlighet till inflytande. I förvaltningsområdet för meänkieli uppger även samtliga kommuner och regioner att sverigefinnar har omfattats av någon av inflytandeformerna, och 73 procent anger att samer även omfattats. Här kan noteras att de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområde för meänkieli även ingår i förvaltningsområde för finska, och många av dem ingår även i förvaltningsområde för samiska.

Inom det samiska förvaltningsområdet uppger 38 respektive 31 procent av kommunerna och regionerna att de gett sverigefinnar respektive tornedalingar möjlighet till inflytande. Inom förvaltningsområdet för finska är det runt 40 procent som uppger att de gett samer respektive tornedalingar möjlighet till inflytande.

I tabellen nedan visar vi även hur stor andel kommuner/regioner i förvaltningsområden respektive utanför förvaltningsområden som uppgett att de erbjudit de olika minoritetsgrupperna någon av möjligheterna till inflytande. Värt att notera är att både de judiska och romska minoriteterna oftare omfattas av möjligheter till inflytande utanför förvaltningsområdena. Detta beror antagligen på att kommuner och regioner i

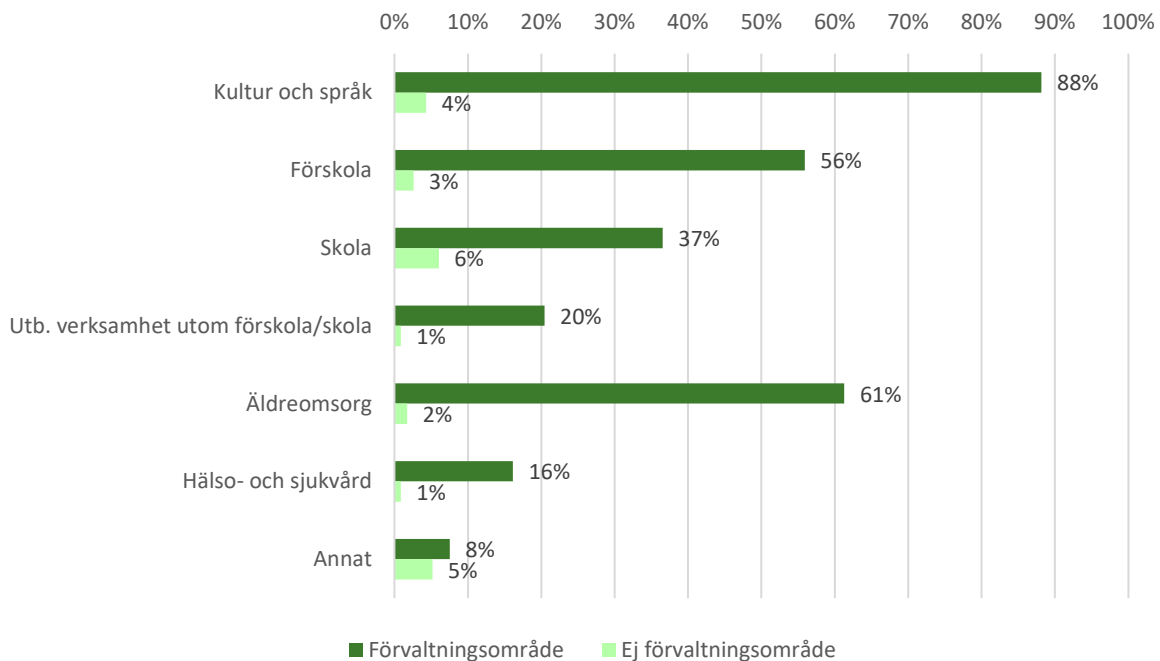
förvaltningsområdena ofta fokuserar på den eller de minoritetsgrupper som har stärkta rättigheter i det egna förvaltningsområdet, när man till exempel bjuder in till samråd.

	Kommun/region i förvaltningsområde	Kommun/region utanför förvaltningsområde	Totalt
Judar	29 %	53 %	35 %
Romer	36 %	72 %	45 %
Samer	52 %	66 %	56 %
Sverigefinnar	80 %	81 %	80 %
Tornedalingar	31 %	53 %	37 %

Andel kommuner/regioner som erbjuder minoritetsgrupper möjlighet till inflytande. Källa: Länsstyrelsen och Sametingets enkät 2022.

Nationella minoriteter har större påverkan på beslut och inriktning inom förvaltningsområdena

Vidare är det också intressant att följa upp huruvida nationella minoriteters inflytande har haft någon påverkan på beslut och inriktning i kommuners och regioners verksamhet. Figuren nedan visar kommunernas och regionernas enkätsvar på frågan om de nationella minoriteternas inflytande har påverkat beslut och inriktning inom respektive verksamhetsområde.

Figur 14. Andel kommuner och regioner som uppgett att nationella minoriteters inflytande haft påverkan på beslut och inriktning.

Över lag är det en mycket liten andel kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena som anger att minoriteterna har påverkat beslut och inriktning i deras verksamheter. Här kan vi notera en skillnad jämfört med 2019. Då var det en betydligt större andel som angav att minoriteterna påverkat beslut och inriktning

inom flera av verksamhetsområdena, exempelvis inom kultur och språk (36 procent 2019 jämfört med 4 procent 2022), inom äldreomsorg (14 procent 2019 jämfört med 2 procent 2022) och inom hälso- och sjukvård (7 procent 2019 jämfört med 1 procent 2022).

Inom förvaltningsområdena är det vanligast att nationella minoriteter, enligt vad kommunerna och regionerna uppger i sina enkätsvar, påverkar beslut och inriktning inom kultur och språk, följt av äldreomsorg och förskola. Här syns inga större skillnader jämfört med 2019.

Två domar pekar på kommuners bristande efterlevnad av kraven på inflytande

I två olika domar under 2022 har kommunala beslut efter laglighetsprövning upphävts då de bedömts stå i strid med minoritetslagens krav på att ge nationella minoriteter möjlighet till inflytande i frågor som berör dem.

Den första domen från Kammarrätten i Göteborg gäller ett beslut i förskolenämnden i Göteborgs kommun om att stänga en svensk-finsk förskoleverksamhet.³⁷ Kammarrätten bedömde att kommunen inte hade uppfyllt kravet om att de nationella minoriteternas synpunkter verkligen ska kunna beaktas i myndighetens beslutsfattande, vilket är en förutsättning för att det ska röra sig om en reell möjlighet till inflytande och delaktighet.

Kammarrätten bedömde därför att beslutet stod i strid med 5 paragrafen i minoritetslagen och att det därmed skulle upphävas.

Den andra domen, från Förvaltningsrätten i Stockholm rörde ett beslut om förändrad organisation för finskspråkig undervisning vid en grundskola.³⁸ Förvaltningsrätten bedömde att kommunen hade underlåtit att samråda med den berörda nationella minoriteten i ett skede då det fortfarande var möjligt att påverka ett kommande beslut. Därmed hade kommunens beslut inte hanterats enligt de krav som följer av paragraf 5 i minoritetslagen, och upphävdes därför av förvaltningsrätten.

Det finns strukturella hinder för inflytande

Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget har under 2022 inlett ett flerårigt utvecklingsarbete med fokus på inflytande och delaktighet. Syftet är dels att vi ska få en fördjupad bild av nationella minoriteters uppfattning av strukturella hinder för inflytande och samråd på kommunal, regional och statlig nivå, dels att förvaltningsmyndigheter ska få ökad kunskap om sina skyldigheter och stöd i arbetet med att tillförsäkra nationella minoriteter rätten till inflytande.

I ett första steg tog uppföljningsmyndigheterna initiativ till en intervjustudie som genomfördes av en konsult under hösten 2022.³⁹ Uppföljningsmyndigheterna kommer att följa upp de hinder som framkommit i studien, och lyfta fram dessa i dialog med kommuner, regioner och myndigheter. Studien kommer också att ligga till grund för framtagandet av ett metodstöd för hur kommuner, regioner och myndigheter kan arbeta med inflytande och delaktighet.

³⁷ Kammarrätten i Göteborg, Dom 2022-04-06, Mål 3936–21.

³⁸ Förvaltningsrätten i Stockholm, dom 2022-11-25, mål nr. 21317–21.

³⁹ Emerga Institute, De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande. Intervjustudie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2022.

Nedan presenterar vi kortfattat resultaten från studien, följt av kommunernas och regionernas uppfattningar om vilka de största hindren är för de nationella minoriteternas inflytande, utifrån vår enkät.

Nationella minoriteter är kritiska till hur samråd genomförs

Av intervjustudien med företrädare för nationella minoriteter framkommer att många lyfter allvarlig kritik mot hur förvaltningsmyndigheter⁴⁰ genomför samråd. Deltagarna lyfter fram flera olika strukturella hinder mot inflytande.

Följande hinder lyfts som har att göra med förvaltningsmyndigheternas organisation och förutsättningar:

- **Kunskapsbrist.** Anställda på förvaltningsmyndigheter saknar tillräcklig kunskap om de nationella minoriteterna, minoritetsspråken och minoritetslagen.
- **Brist på kontinuitet.** Anställda på förvaltningsmyndigheter byts ofta ut. Återkopplingen efter samråden brister ofta.
- **Resursbrist.** Det saknas resurser hos förvaltningsmyndigheterna för att genomföra insatser som nationella minoriteter efterfrågar och i vissa fall har rätt till.

Följande hinder rör själva samrådets genomförande:

- **Avsaknad av riktiga samråd.** Samråd anordnas inte alls, eller inte i de frågor som berör de nationella minoriteterna. I vissa fall har samråden mer formen av informationsmöten utan möjlighet till dialog.
- **Nationella minoriteter kommer in för sent i processen.** I många fall bjuds nationella minoriteter in till samråd när beslut redan har tagits eller för sent för att ha möjlighet att påverka beslut.
- **Inga beslutsfattare på plats.** Många samråd genomförs utan personer med beslutsmandat på plats.
- **Bristande organisering och användning av tid.** Samrådsmötena är ofta ineffektiva och tid läggs på andra frågor än de som samrådet är tänkt att kretsa kring.
- **Ojämlighet mellan parterna i samråd.** Företrädare för nationella minoriteter deltar i samråd på frivillig basis och ofta utan arvode. Detta skapar en ojämlikhet i förhållande till förvaltningsmyndigheternas företrädare, och det kan också försvåra för minoritetsföreträdare att delta.

Dessutom har flera respondenter framfört kritik mot själva minoritetslagstiftningen. En del av kritiken handlar om att förutsättningarna för samråd har försämrats sedan ändringen av minoritetslagen som trädde i kraft 2019. Det handlar om borttagandet av formuleringen ”representanter för” i följande text i minoritetslagen paragraf 5:

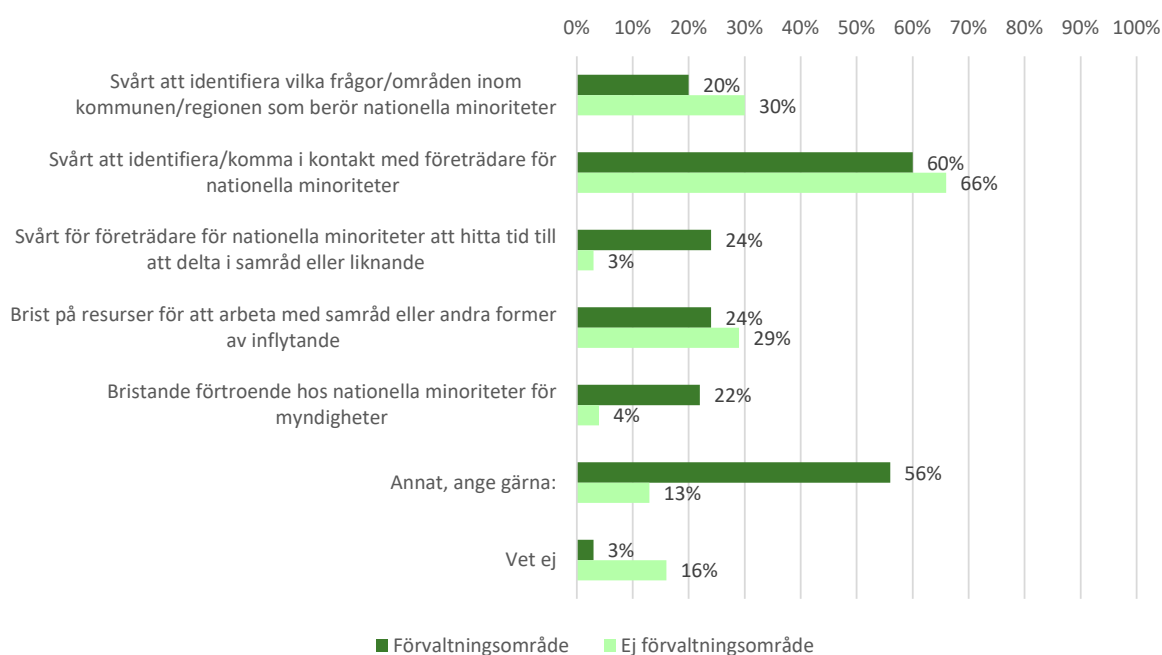
⁴⁰ Begreppet förvaltningsmyndigheter ska här ses som ett samlingsnamn för kommuner, regioner och statliga myndigheter.

Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt som möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor

Enligt en del av respondenterna så har några kommuner tolkat lagändringen som att de inte längre kan samråda med representanter för de nationella minoriteterna, utan bjuder enbart in till öppna samråd. Det ska dock noteras att det inte finns något i lagen som hindrar att kommuner och regioner fortsatt samråder med representanter för de nationella minoriteterna. Tanken med lagändringen var att myndigheter som samråder ska sträva efter en så bred kontaktyta som möjligt med de nationella minoriteterna, och att det kan innebära att de behöver söka kontakt med minoritetsföreträdare även utanför föreningslivet.⁴¹

Kommuner och regioner tycker att det är svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter

I enkäten till kommuner och regioner har de fått uppge vilka de främsta hindren är för nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem.

Figur 15. Främsta hinder för nationella minoriteters inflytande, andel kommuner och regioner.

Det hinder som störst andel kommuner och regioner uppgett, både inom och utanför förvaltningsområdena, är att de har svårt att identifiera/komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter. Det är även många bland de som angett ”Annat” som i fritextsvaret skriver att de antingen inte känner till att det finns några minoritetsgrupper i kommunen/regionen, eller att man har svårt att nå och engagera minoriteterna.

41 SOU (2017:60). Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik, s. 107–108.

Barnombudsmannen har undersökt barn och ungas erfarenheter av inflytande och delaktighet

Barnombudsmannen (BO) har haft i uppdrag av regeringen att under 2022 kartlägga barn och ungas erfarenheter av inflytande och delaktighet i genomförandet av minoritetspolitiken.⁴² För att genomföra uppdraget har BO bland annat intervjuat barn och unga i åldrarna 13 till 18 år.

De flesta barn som BO träffat saknar erfarenheter av formaliserade former för delaktighet och inflytande, men många är ändå engagerade och intresserade av att få uttrycka sig och påverka i frågor som rör de nationella minoriteterna. BO menar att inflytande behöver vara lättillgängligt och utformas nära barns verklighet och sammanhang där de vistas naturligt, till exempel genom kulturaktiviteter i samarbete med bibliotek, fritidsgårdar, skolor och förskolor.

I sin rapport lyfter BO även flera hinder för delaktighet och inflytande utifrån ett barnperspektiv. Flera barn upplever att det finns en bristande kunskap om nationella minoriteter och deras rättigheter på flera olika samhällsnivåer. Vidare beskriver barn från framför allt de samiska, romska och judiska minoriteterna att de utsätts för olika typer av rasism, vilket påverkar deras vilja att identifiera sig som nationell minoritet och i förlängningen att vara delaktiga och ha inflytande över minoritetspolitiken. Några barn känner uppgivenhet och att deras synpunkter inte spelar någon roll, eller att deras frågor inte lyfts upp.

BO lyfter dessutom att det inte är alla barn som är intresserade av minoritetsfrågor, eller att de inte tycker att de har tid att vara med i sammanhang där man pratar minoritetspolitik. Det är viktigt att komma ihåg att barns inflytande är frivilligt, men att de får möjlighet att göra ett informerat val.

Arbetet med att informera om de nationella minoriteternas rättigheter görs på olika sätt

Kommuner och regioner ska enligt minoritetslagens paragraf 3 informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar. Kravet omfattar även de föreskrifter som minoritetslagen hänvisar till, bland annat skollagen, språklagen och språkstadgan. Av förarbetena framgår även att informationen bör lämnas på de minoritetsspråk som väntas bli använda av enskilda i deras kontakter med myndigheten.

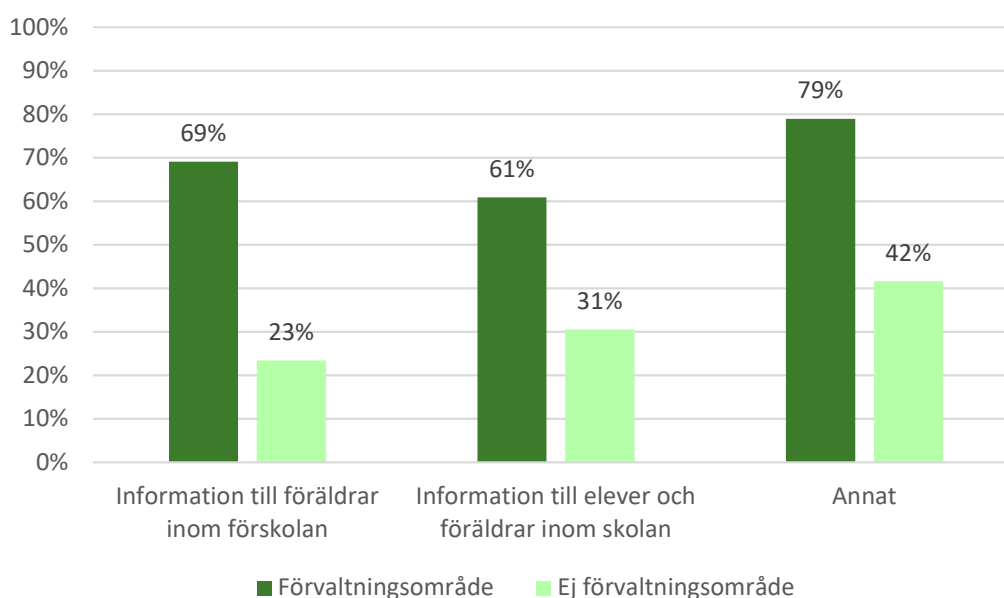
Information till föräldrar och elever inom förskolan och skolan

För att barn och unga ska få förskola och undervisning på sitt modersmål är information till hemmen av avgörande betydelse. Hemkommuner i förvaltningsområdena är, enligt skollagen, skyldiga att fråga vårdnadshavare som ansöker om plats i förskola eller annan pedagogisk verksamhet om de vill att barnet ska ha plats på en verksamhet som bedrivs helt eller till väsentlig del på det språk som kommunen ingår i förvaltningsområde för.

⁴² Barnombudsmannen (2023). Barns och ungas erfarenheter av delaktighet och inflytande i genomförandet av minoritetspolitiken. Dnr 2022–0122.

För samtliga kommuner gäller även att informera om rätten till modersmål på nationella minoritetsspråk i förskolan och förskoleklassen, samt rätten till modersmålsundervisning från årskurs ett i grundskolan på nationella minoritetsspråk.

I diagrammet nedan visar vi resultaten av vår enkät, där kommuner och regioner tillfrågats huruvida de gett information om nationella minoriteters rättigheter inom förskolan respektive inom skolan eller annat.

Figur 16. Andel kommuner och regioner som gett information om nationella minoriteters rättigheter.

Det var 69 procent av respondenterna inom förvaltningsområdena och 23 procent utanför förvaltningsområdena, som uppgav att de gett information till föräldrar inom förskolan. Det var ungefär samma andelar som 2019.

Det var 61 procent av respondenterna inom förvaltningsområdena som uppgav att de gett information till elever och föräldrar inom skolan, vilket var en ökning sedan 2019 då motsvarande andel var 49 procent. Utanför förvaltningsområdena var det dock lika stor andel, 31 procent 2022 som 2019.

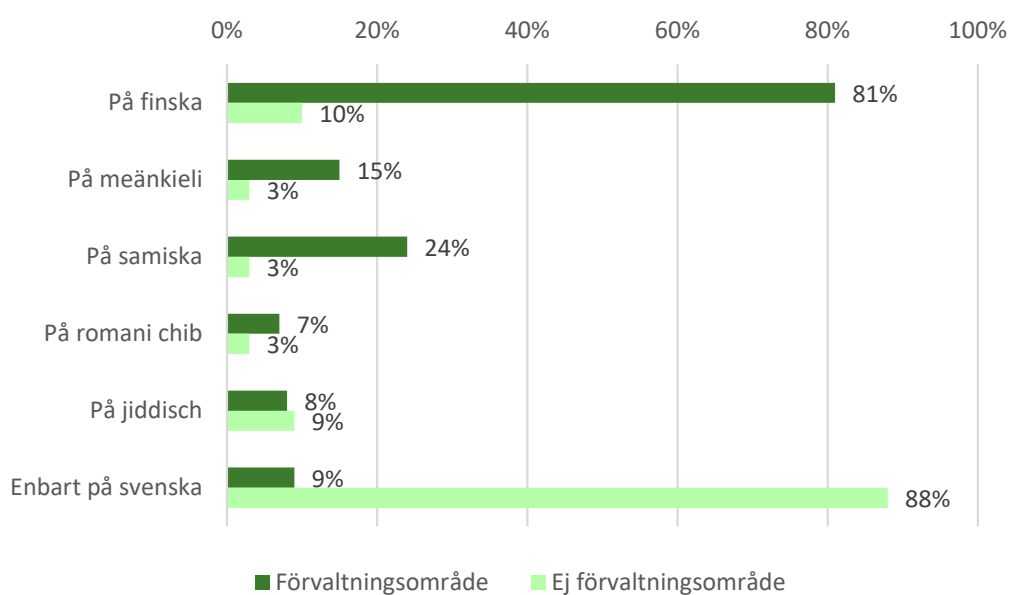
Hela 79 procent av de svarande kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena och 42 procent utanför förvaltningsområdena, uppgav ”Annat” på frågan om de gett information om nationella minoriteters rättigheter under året. De flesta uppger här att de har gett allmän information, till exempel på webben, på informationsträffar, i media eller via broschyrer.

Information om rätten till äldreomsorg

För att äldre personer ska känna till sina möjligheter att få service och omvårdnad på sitt minoritetsspråk så är kommunerna skyldiga att informera om detta, enligt minoritetslagen. Av förarbetena framgår att det är viktigt att informationen ges i samband med biståndsansökan för att tydliggöra vad den äldre har för konkreta rättigheter. Informationen bör ges på den äldres minoritetsspråk.

För kommuner som inte ingår i något förvaltningsområde gäller skyldigheten bara om de kan erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråket, det vill säga om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Av Socialstyrelsens enkätundersökning framgår det att de flesta kommuner, 65 procent av de totalt 132 kommuner som svarat på frågan, endast informerar om rätten till och utbudet av äldreomsorg på svenska. Men det finns en stor skillnad mellan kommuner i och utanför förvaltningsområdena. Utanför förvaltningsområdena är det 88 procent av de svarande kommunerna som uppgett att de endast ger information på svenska, medan motsvarande andel bland förvaltningskommunerna är 9 procent. Flest kommuner ger information på finska totalt sett, och minst antal kommuner ger information på romani chib.⁴³

Figur 17. Andel kommuner och regioner som informerat om rätten till och utbud av äldreomsorg på nationella minoritetsspråk. Källa: Socialstyrelsen.

43 Socialstyrelsen (2022). Situationen för nationella minoriteter inom den kommunala äldreomsorgen 2021.

Källförteckning

Barnombudsmannen (2023). *Barns och ungas erfarenheter av delaktighet och inflytande i genomförandet av minoritetspolitiken*. Dnr 2022-0122

Brå (2021). *Polisanmälda hatbrott 2020 : en sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*. (Rapport 2021:17).
https://bra.se/download/18.79079f9d17cc01fce501ad6/1638968596572/2021_17_Polisanmalda_hatbrott_2020.pdf

Brå (2022). *Hatbrott i digitala miljöer : polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats*. (Rapport 2022:12).
https://bra.se/download/18.776c15df184b3f1f9a1aa9d/1670938233113/2022_12_Hatbrott-i-digitala-milj%C3%B6er.pdf

Emerga Institute (2022). *De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande*. Intervjustudie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. *Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna*.
https://www.echr.coe.int/documents/convention_swe.pdf

Finansdepartementet (2021). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende länsstyrelserna*.
<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=22516>

Folkbildningsrådet (2022-02-23). *Folkbildningsrådets särskilda bidrag till insatser för främjande av nationella minoritetsspråk 2022*.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2022). Dom 2022-11-25, mål 21317–21.

Kammarrätten i Göteborg (2022). Dom 2022-04-06, mål 3936–21.

Kommittéberättelse 2020:29. *Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset (Ku 2020:01)*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommitteberattelse/sannings--och-forsoningskommission-for_H8B2Ku01

Kommittédirektiv 2021:103. *Kartläggning och granskning av den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket*.
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/11/dir.-2021103>

Kulturdepartementet (2021). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 för Sametinget*.
<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=22361>

Kulturdepartementet (2022). *Uppdrag till Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Södertörns högskola att stärka de nationella minoritetsspråken*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/b1fd594fe7c64c26b0e40b5dd31f1a10/>

[uppdrag-till-lunds-universitet-stockholms-universitet-umea-universitet-och-sodertorns-hogskola-att-starka-de-nationella-minoritetspraken.pdf](#)

Länsstyrelsen Stockholm (2022). *Remiss om betänkandet Nästa steg : ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer* (SOU 2022:41). Dnr. 101-56599-2022

Länsstyrelsen i Stockholm (2023). *Årsrapport romsk inkludering 2022*.

Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget (2022). *Grundutbildning i minoritetslagstiftningen*.

<https://www.minoritetsutbildning.se/> [Hämtad 2023-03-11]

Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget. *Nationella minoriteter*. Nyhetsbrev från Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget.

<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/social-hallbarhet/manskliga-rattigheter-och-demokrati/nationella-minoriteter-och-minoritetsprak.html>

Minoritet.se. *Kampanjen Jag är rom!*

<https://www.minoritet.se/7198> [Hämtad 2023-03-12]

Minoritet.se. *Nytt metodstöd om mål och riktlinjer*.

<https://minoritet.se/7677> [Hämtad 2023-03-11]

Prop. 2008/09:158. *Från erkännande till egenmakt : regeringens strategi för de nationella minoriteterna*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/cb45420dc4fb44c1bb7214d3b065c5d1/prop-200809158-fran-erkannande-till-egenmakt---regeringens-strategi-for-de-nationella-minoriteterna>

Regeringen (2018). *En stärkt minoritetspolitik : lagrådsremiss*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/2d88864f7b3d46ff8db58fb713784553/en-starkt-minoritetspolitik.pdf>

Regeringens skrivelse 2017/18:282. *Nystart för en stärkt minoritetspolitik*.

<https://data.riksdagen.se/fil/5F723C3F-8AB6-43EC-A400-C01D0BF809AF>

Regeringskansliet (2019). *Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering*. Dnr Ku2019/02101/CSM.

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2019/12/uppdrag-till-lansstyrelsen-i-stockholms-lan-att-samordna-folja-upp-och-genomfora-insatser-inom-ramen-for-strategin-for-romsk-inkludering/>

Regeringskansliet (2022). *Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/fa31150262b2484eb44713835db2f2b3/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetspraken.pdf>

Regeringskansliet (2022). *Åtgärdsprogram mot antisemitism*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/685563289376426fa680ae3ee95c4305/atgardsprogram-mot-antisemitism.pdf>

Regeringskansliet (2022). Åtgärdsprogram mot antiziganism.
<https://www.regeringen.se/contentassets/13890f2e7d344692975d03035a2ce200/atgardsprogram-mot-antiziganism.pdf>

Regeringskansliet (2022). Åtgärdsprogram mot rasism mot samer.
<https://www.regeringen.se/contentassets/c03515a34f254dc0bf9d2b4c68b9c678/atgardsprogram-mot-rasism-mot-samer.pdf>

Regeringskansliet (2023). *Samlat grepp mot rasism och hatbrott*.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/samlat-grepp-mot-rasism-och-hatbrott/>
[Hämtat 2023-03-10]

Sametinget (2020). *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken*.
<https://www.sametinget.se/151550>

Sametinget (2022). *Lägesrapport : de samiska språken i Sverige 2022*.
<https://www.sametinget.se/176815>

Sametinget (2022). *Nästa steg : ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer* (SOU 2022:41). Yttrande. Dnr. 9.2.1-2022-1507.
<https://www.regeringen.se/contentassets/65255752ea1047cbb9e5aa85a2038fe3/sametinget.pdf>

SCB. *Förskola och pedagogisk omsorg*.
<https://www.scb.se/lamna-uppgifter/undersokningar/Forskola-och-annan-pedagogisk-verksamhet-barn-och-personal-per-15-oktober/> [Hämtad 2023-03-14]

SFS 2005:765. *Förordning om statsbidrag för nationella minoriteter*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2005765-om-statsbidrag-for_sfs-2005-765

SFS 2007:825. *Förordning med länsstyrelseinstruktion*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2007825-med_sfs-2007-825

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724

SFS 2009:1299. *Förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091299-om-nationella-minoriteter_sfs-2009-1299

SFS 2010:800. *Skollag*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

SFS 2022:66. *Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-202266-om-konsultation-i-fragor-som-ror_sfs-2022-66

Skolverket. *Nationella minoritetsspråk* : läsår 2021/22.

Socialstyrelsen (2022). *Situationen för nationella minoriteter inom den kommunala äldreomsorgen 2021*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-5-7899.pdf>

SOU 2017:60. *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/f869b8aae642474db1528c4da4d2b19a/nasta-steg-forslag-for-en-starkt-minoritetspolitik-sou-201760/>

SOU 2017:91. *Nationella minoritetsspråk i skolan* : förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering.

https://www.regeringen.se/contentassets/1223a145243f4c0aa25c0f3dc55b6965/sou-2017_91_webb.pdf

SOU 2021:33. *En tioårig grundskola ; införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*.

<https://www.regeringen.se/contentassets/f0785293473f4488ad7132aa06fbb1a1/en-tioarig-grundskola-sou-202133/>

SOU 2022:41. *Nästa steg : ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer*.

https://www.regeringen.se/contentassets/bf57c17d12804992acf4b31349f0df75/sou-2022_41.pdf

Statskontoret (2022). *Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor : en studie om erfarenheter och utvecklingsmöjligheter*.

<https://www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/publikationer-2022/regeringens-styrning-i-tvarsektoriella-fragor---en-studie-om-erfarenheter-och-utvecklingsmojligheter/>

Stockholms stad (2022). *Antisemitism i Stockholms skolor : en rapport om skolpersonal och elevers upplevelser och tankar kring antisemitiska uttryck i sin skolmiljö*.

<https://www.myndighetsst.se/download/18.58ab5b7b184a85b5b1bd1351/1669371104855/Antisemitismen%20i%20Stockholms%20skolor.pdf>

Sveriges Radio (2023). *Public service-redovisning 2022*. <https://sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/7560e1ff-a902-419c-b498-7b3c4b9d58fb.pdf>

Sveriges Television (2023). *Sveriges Televisions public service-redovisning 2022*. https://omoss.svt.se/download/18.5c04d9141869c826261787/1677669102421/public_serviceredovisning_2022.pdf

Sveriges överenskommelser med främmande makter 1971:42. Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. <https://www.regeringen.se/contentassets/bbcd7d04fcdf4baa8a7446bc87dec70d/internationell-konvention-om-medborgerliga-och-politiska-rattigheter-so-197142/>

Utbildningsdepartementet (2021). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 för Statens skolverk*. <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=22297>

Utbildningsradion (2023). *Public service-redovisningen 2022*. <https://www.ur.se/wp-content/uploads/2023/03/UR-Public-service-redovisning-2022-.pdf>

Bilaga 1

Metod och kunskapsunderlag

Uppföljningsrapporten bygger på resultat från enkäter till kommuner och regioner samt till länsstyrelser, och på olika former av underlag från myndigheter och public servicebolagen. I denna bilaga beskriver vi de olika kunskapsunderlagen samt de mål och indikatorer som ligger till grund för uppföljningsarbetet.

Enkät till kommuner och regioner

Uppföljningsmyndigheterna skickade i oktober 2022 ut en webbaserad enkät till landets samtliga kommuner och regioner. Svarstiden var drygt fyra veckor och vi skickade ut två påminnelser under svarstiden till de som ännu inte besvarat enkäten. Enkäten skickades till kommuners och regioners registrator per e-post. Till de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområde skickade vi även e-post till samordnare för nationella minoriteter, för att informera om enkäten.

I tabellen nedan redovisar vi antal svar för 2022 års enkät samt svarsfrekvens jämfört med 2021 års enkät. Den totala svarsfrekvensen var något bättre i 2022 års enkät, men vad gäller regionerna så var svarsfrekvensen sämre i 2022 års enkät jämfört med 2021.

Svarande	Totalt	Antal svar	Svarsfrekvens 2022	Svarsfrekvens 2021
Kommuner och regioner	311	209	67 %	63 %
Kommuner	290	192	66 %	61 %
<i>Varav kommuner i förvaltningsområde</i>	84	80	95 %	89 %
Regioner	21	17	81 %	95 %
<i>Varav regioner i förvaltningsområde</i>	15	13	87 %	93 %

Antal svar och svarsfrekvens, Länsstyrelsens och Sametingets enkät 2022.

Följande kommuner inom förvaltningsområden har inte besvarat enkäten: Borlänge, Gällivare, Kramfors och Upplands Väsby. Följande regioner inom förvaltningsområden har inte besvarat enkäten: Region Uppsala och Västra Götalandsregionen.

Enkäten innehöll frågor som rörde kommuner och regioners övergripande arbete med nationella minoriteters rättigheter, och med minoritetspolitikens tre delområden. I enkäten fanns även frågor som rörde arbetet med strategin för romsk inkludering, som redovisas i Länsstyrelsens rapport. Till sist ställde vi frågor om kommuners kartläggningsarbete till de kommuner som ingår i förvaltningsområden, vilket redovisas i bilaga 4.

Enkäten i sin helhet återfinns i bilaga 6.

Enkät till länsstyrelserna

Enligt regleringsbrev för 2022 ska samtliga länsstyrelser redovisa hur minoritetslagen har tillämpats inom myndigheternas ansvarsområde utifrån minoritetspolitikens mål. Uppdraget ska redovisas till Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, med kopia till regeringen (Kulturdepartementet). Samtliga länsstyrelser har redovisat uppdraget via en enkät.

Samtliga 21 länsstyrelser har besvarat 2022 års enkät.

Enkäten innehöll frågor om information och myndighetskontakter på minoritetsspråk, insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur, inflytande och delaktighet samt övriga insatser.

Enkäten i sin helhet återfinns i bilaga 7.

Underlag från myndigheter och public service-bolagen

Rapporten bygger även på en rad underlag från olika myndigheter och från public service-bolagen. Den utvecklade uppföljningsmodell som implementeras för första gången i årets rapport bygger i större utsträckning än tidigare på underlag som andra myndigheter samlar in och sammanställer.

En del är sådant som myndigheter sammanställer utifrån sina respektive uppdrag inom området, och en del har tagits fram på förfrågan från uppföljningsmyndigheterna. Det framgår av tabellen nedan vilka underlag som ligger till grund för själva uppföljningen av minoritetspolitikens utveckling.

Vi har även inom ramen för arbetet med denna rapport tagit del av en rad myndigheters redovisningar av sina uppdrag som rör det minoritetspolitiska området.⁴⁴

Intervjustudie om inflytande och delaktighet

Uppföljningsmyndigheterna inledde under 2022 ett flerårigt utvecklingsarbete med fokus på inflytande och delaktighet. I ett första steg tog myndigheterna initiativ till en intervjustudie som genomfördes av en konsult under hösten 2022.⁴⁵ Konsulten genomförde fem fokusgruppsintervjuer, en med respektive nationell minoritet. Uppföljningsmyndigheterna ansvarade för rekryteringen av deltagare.

En sammanfattning av intervjustudiens resultat presenteras i denna rapport, som en del i fördjupningen av delområdet inflytande och delaktighet. Intervjustudien publiceras även i sin helhet i samband med publicering av denna rapport. Där återfinns även en mer detaljerad beskrivning av metod och genomförande av intervjustudien, där det även framgår antal deltagare och könsfördelning per fokusgruppsintervju.

⁴⁴ Barnombudsmannen, Folkbildningsrådet, Institutet för språk och folkminnen, Lunds universitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet.

⁴⁵ Emerga Institute, De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande. Intervjustudie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2022.

Samråd och dialog med de nationella minoriteterna

En referensgrupp med personer från riksorganisationer, ungdomsförbund och kvinnoorganisationer som företräder de nationella minoriteterna har varit knuten till arbetet med uppföljningsrapporten. Referensgruppen och Sametingets språknämnd har följt arbetet och lämnat värdefulla synpunkter och inspel.

Mål och indikatorer för uppföljningsarbetet

I tabellen nedan redovisar vi de målformuleringar som uppföljningsmyndigheterna har tagit fram, och som legat till grund för uppföljningsarbetet. Målformuleringarna är framtagna i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna. De utgår från de minoritetspolitiska delområdena men ska ses som uppföljningsmyndigheternas egen tolkning av regeringens politik.

Vi har ingen indikator som rör språkrevitalisering. Det beror på att Isof och Sametinget har regeringens uppdrag att ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa de nationella minoritetsspråkens utveckling över tid. Uppföljningsmyndigheterna vill inte föregå detta arbete

För varje mål har vi definierat ett antal indikatorer som ska mäta utvecklingen. Ambitionen är att dessa indikatorer ska ligga fast över tid för att möjliggöra jämförelser, men mindre ändringar kan komma att ske.

Se tabell nästa sida.

Delområde	Målformulering	Indikatorer	Källa
Diskriminering och utsatthet	De nationella minoriteterna ska inte utsättas för hatbrott eller diskriminering	Förekomst av diskriminering mot nationella minoriteter	DO, kvalitativt underlag
		Hatbrott med antiziganistiska, antisemitiska motiv respektive hatbrott mot samer	Brå, Hatbrottsstatistiken (publiceras vartannat år)
		Utbildningar i den egna organisationen för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter	Enkät kommuner och regioner / myndigheter
Språk och kulturell identitet	De nationella minoriteterna ska ha tillgång till förskola, modersmålsundervisning och annan utbildning i eller på de nationella minoritetsspråken	Förskoleverksamhet helt eller till väsentlig del på minoritetsspråk	Saknas statistik
		Modersmålsundervisning på minoritetsspråk - antal berättigade och deltagande elever - antal lärare	Skolverket, lägesrapport nationella minoriteter och statistik över modersmålsundervisning
		Annan utbildning på minoritetsspråk - antal kurser - antal sökande och antagna elever	UHR, antagningsstatistik nationella minoriteter
	De nationella minoriteterna ska, inom äldreomsorgen, ha tillgång till service och omvårdnad på de nationella minoritetsspråken liksom möjlighet att upprätthålla sin kulturella identitet	Äldreomsorg på minoritetsspråk - antal kommuner som erbjuder äldreomsorg på minoritetsspråk - antal kommuner som erbjuder kulturella aktiviteter för nationella minoriteter inom äldreomsorgen	Socialstyrelsen, enkätundersökning (publiceras vartannat år)
	Kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer ska erbjuda ett utbud av kultur och fakta på de nationella minoritetsspråken och om de nationella minoriteterna	Sändningstimmar på minoritetsspråk i public service	SR, SVT och UR, Public service-redovisning
		Kulturaktiviteter på nationella minoritetsspråk eller för nationella minoriteter	Enkät kommuner och regioner
Nationella minoriteter i kommuners biblioteksplaner Antal titlar på minoritetsspråk i landets bibliotek		Kungliga biblioteket, textanalys Kungliga biblioteket, statistik (ej tillgängligt för 2022)	
Delaktighet och inflytande	Kommuner, regioner och myndigheter ska erbjuda de nationella minoriteterna strukturerade former för inflytande i frågor som berör dem	Arbete för att identifiera områden där nationella minoriteter bör ha inflytande	Enkät kommuner och regioner / myndigheter
		Former för inflytande och delaktighet som erbjuds av kommuner och regioner / myndigheter	Enkät kommuner och regioner / myndigheter, fokusgrupper
		Möjlighet till påverkan på beslut och inriktning	Enkät kommuner och regioner / myndigheter, fokusgrupper
	Kommuner, regioner och myndigheter ska, så långt det är möjligt, undanröja strukturella hinder mot inflytande för de nationella minoriteterna	Upplevda hinder (år 1) Arbete för att undanröja hinder (år 2, 3)	Fokusgrupper med nationella minoriteter, enkät kommuner och regioner / myndigheter
		Kommuner, regioner och myndigheter ska informera om de nationella minoriteternas rättigheter	Andel kommuner som informerar om nationella minoriteters rättigheter och det allmännas ansvar, inom - förskola - skola
	Andel kommuner som informerar om nationella minoriteters rättigheter och det allmännas ansvar, inom äldreomsorgen		Socialstyrelsen, enkätundersökning (publiceras vartannat år)

Bilaga 2

Uppföljningsmyndigheternas insatser

I denna bilaga redovisar vi uppföljningsmyndigheternas gemensamma stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser för att nå minoritetspolitikens mål under 2022.

Därefter redovisar Länsstyrelsen i Stockholms län hur myndigheten har arbetat med samråd och referensgrupper med de nationella minoriteterna samt utbetalning av statsbidrag till riksorganisationer för de nationella minoriteterna och samrådsmedel.

Slutligen redovisar Sametinget hur medel från anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse har använts, i enlighet med myndighetens regleringsbrev för 2022.

Länsstyrelsen och Sametinget ansvarar även för det statsbidrag som betalas ut till kommuner och regioner inom förvaltningsområden, i enlighet med förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Statsbidraget till kommuner och regioner redovisas i bilaga 3.

Uppföljningsmyndigheternas gemensamma insatser

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget disponerade gemensamt enligt anslag 7:1, ap.3, 3 000 000 kronor till myndigheternas kostnader för stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser.

Under 2022 har tre utvecklingsprojekt genomförts av uppföljningsmyndigheternas gemensamma arbete med stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser. Samtliga utvecklingsprojekt är treåriga, och kommer alltså att pågå under perioden 2022–2024.

- En satsning riktad till de 21 länsstyrelserna och deras regionala minoritetspolitiska uppdrag, med kunskapshöjande insatser och forum för kollegialt lärande.
- En satsning med fokus på inflytande och delaktighet. Syftet är dels att vi ska få en fördjupad bild av nationella minoriteters uppfattning av strukturella hinder för inflytande och samråd på kommunal, regional och statlig nivå, dels att förvaltningsmyndigheter ska få ökad kunskap om sina skyldigheter och stöd i arbetet med att tillförsäkra nationella minoriteter rätten till inflytande.
- En satsning med fokus på kommuners och regioners förutsättningar att arbeta med nationella minoriteters rättigheter inom delområdet diskriminering och utsatthet. En del i detta är att ta fram ett samlat kunskaps- och metodstöd, i samverkan med relevanta myndigheter.

Stödjande insatser

Uppföljningsmyndigheterna har arbetat proaktivt med stödjande insatser gentemot kommuner, regioner och statliga myndigheter på en rad sätt, som beskrivs nedan.

Metodstöd mål och riktlinjer

Uppföljningsmyndigheterna har under året lanserat ett nytt metodstöd om minoritetspolitiska mål och riktlinjer på minoritet.se. Metodstödet ska hjälpa kommuner och regioner i deras arbete med att ta fram och revidera styrdokument för nationella minoriteters rättigheter.

Metodstödet består av ett antal intervjuer med kommuner och regioner som på olika sätt har arbetat framgångsrikt med att ta fram styrdokument för nationella minoriteters rättigheter. Deras och andra kommuners och regioners styrdokument finns att ladda ner på sidan. Där finns också vägledande texter med tillhörande frågor om vad som kan vara bra att tänka på för att komma i gång med arbetet. Metodstödet innehåller även en checklista med viktiga frågor som kan vara till hjälp både i början och slutet av arbetet för att checka av att inget område saknas samt en lista med användbara länkar.

Revidering av presentationsmaterial

Länsstyrelsen och Sametinget tillhandahåller sedan tidigare en presentation med talarmanus som kan laddas ner via minoritet.se och användas av den som vill informera eller utbilda om minoritetspolitiken och minoritetslagen. Under året har myndigheterna reviderat presentationen och talarmanuset. Myndigheterna har även tagit fram en ny presentation med manus om nationella minoriteter för förskolebarn. Båda presentationerna finns tillgängliga på minoritet.se. Under året har även sidan *Frågor och svar* på minoritet.se uppdaterats.

Framtagande av illustrationer

En konsult har under 2022 på uppdrag av uppföljningsmyndigheterna tagit fram illustrationer som visar på minoritetspolitikens tre delområden och de olika nationella minoriteterna. Illustrationerna möjliggör att visa situationer och människor som kan passa i flera sammanhang. Även symboler för de olika nationella minoriteterna togs fram för att kunna användas av uppföljningsmyndigheterna.

Övriga stödjande insatser

Under året har Länsstyrelsen och Sametinget även gett råd och rekommendationer samt svarat på muntliga och skriftliga frågor från allmänheten, förvaltningsmyndigheter, företrädare för nationella minoritetsorganisationer, enskilda, studenter, forskare och media. Många av frågorna från kommuner och regioner rör fortfarande användandet av statsbidraget. Uppföljningsmyndigheterna har även genomfört kommunbesök för att informera om olika aspekter av minoritetslagen och nationella minoriteters rättigheter.

Samordnande insatser

Samordning med lokala, regionala och nationella aktörer är av betydelse för minoritetsuppdraget och sker genom flera insatser. Uppföljningsmyndigheterna har tagit initiativ till ett antal nätverk i syfte att samordna aktörer på olika nivåer samt

att främja erfarenhetsutbyte och lärande inom ramen för det minoritetspolitiska uppdraget. Under året har flera träffar och aktiviteter skett inom dessa nätverk.

Myndighetsnätverk

Länsstyrelsen och Sametinget har under året arrangerat en myndighetsnätverksträff där 21 myndigheter deltog, varav 10 digitalt. Inbjudna var de myndigheter som har eller har haft regleringsbrevsuppdrag eller regeringsuppdrag inom ramen för det nationella minoritetsområdet, eller strategin för romsk inkludering. Inbjudna var även de myndigheter som har identifierats som strategiskt viktiga inom arbetet med minoritetspolitikens utveckling.

Fokus under träffen var inflytande och delaktighet samt erfarenhetsutbyte. Myndigheterna fick bland annat ta del av vägledande material om inflytande och samråd för barn och unga samt information om konsultationsordningen.

Länsstyrelsenätverk

Under året har uppföljningsmyndigheterna initierat en satsning för att öka länsstyrelsernas förutsättningar att tillämpa minoritetslagen och verka som regional katalysator i arbetet med att säkerställa nationella minoriteters rättigheter.

I november arrangerades en nätverksträff på temat nationella minoriteters rättigheter till inflytande och delaktighet, där representanter från 16 länsstyrelser deltog. Utöver föreläsningar gavs möjligheter till erfarenhetsutbyte och ökad samverkan mellan länsstyrelserna. En utvärdering av nätverksträffen visade att träffen var uppskattad och att länsstyrelserna fortsatt efterfrågar teori och praktisk tillämpning av minoritetslagens krav på delaktighet och inflytande.

Under hösten har vi även genomfört en inventering av länsstyrelsernas insatser och behov av stöd för genomförande av minoritetsuppdraget. Resultaten ligger till grund för vårt fortsatta arbete.

Kommun- och regionnätverk

I juni arrangerade uppföljningsmyndigheterna en nätverksträff för cirka 90 samordnare och andra ansvariga för minoritetspolitiken i kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena. Träffen ägde rum med Open Space som mötesform vilket innebar att deltagarna själva var med och skapade agendan.

Inför mötet hade en mindre grupp tagit fram frågeställningen ”hur kan vi tillsammans bidra till ett framgångsrikt, långsiktigt och hållbart minoritetspolitiskt arbete”.

Agendan skapades sedan genom att deltagarna tog fram förslag på ämnen att diskutera. Under fyra arbetspass valde sedan deltagarna och arrangörerna att ansluta till de möten/frågor som de ville diskutera. Till exempel rörde diskussionerna ”behov av tillsynsmyndighet”, ”bibliotekens roll”, ”hur kan samråd förbättras”, ”kommunikation” och ”hur får vi politiker/chefer intresserade av minoritetspolitiken?”

Flera av gruppdiskussionerna fokuserade på det faktum att arbetet inom området nationella minoriteter (och mänskliga rättigheter i stort) nedprioriteras i kommunerna, och att det bör finnas sanktionsmöjligheter eller andra konsekvenser för de kommuner som inte tillämpar lagen. Likaså lyftes att språk inte utgör en diskrimineringsgrund i Sverige. Flera av diskussionerna fokuserade också på samverkan och mer

formaliserade samarbeten. Vidare diskuterades samråd, kunskapsbanker med goda exempel, nyhetsbrev, kampanjer via sociala medier, trygghetsfrågor och äldreomsorg.

Arbetet har fortsatt i fem mindre arbetsgrupper som haft möten under hösten 2022. I några av grupperna har förslag på aktiviteter och kunskapshöjande insatser börjat tas fram särskilt med koppling till delområdena diskriminering och utsatthet och inflytande och delaktighet. I grupperna ingår ansvariga/samordnare i små och stora kommuner från norr till söder.

Avsikten med mötesformen Open Space var att använda en medskapande mötesmetod i syfte att kunna träffas och diskutera de mest aktuella frågorna inom området nationella minoriteter och att skapa utrymme för nya samarbeten och kontaktytor inom kommuner och regioner. I förlängningen är syftet att bidra till minoritetspolitikens utveckling.

Kunskapshöjande insatser

I uppföljningsmyndigheternas uppgifter ingår att sprida kunskap om nationella minoriteter samt minoritetslagstiftningen och dess genomförande. Utöver en rad föreläsningar och presentationer hos kommuner, regioner och myndigheter under året har Länsstyrelsen och Sametinget även arbetat med en rad aktiva åtgärder för att sprida och höja kunskapen om nationella minoriteters rättigheter.

Webbutbildningen

Under 2022 har Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget tagit fram webbutbildningen ”Grundutbildning i minoritetslagstiftningen”. Den finns på adressen: www.minoritetsutbildning.se. Den är också tillgänglig via en artikel på minoritet.se. Från artikeln lämnade 60 procent av läsarna sidan för att gå till webbutbildningens startside.

Förutom att ge grundläggande kunskap i vad lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär, tydliggör utbildningen också vilket ansvar kommuner, regioner och myndigheter har inom området. Via korta reportagefilmer ger den också exempel från verksamheter som jobbar aktivt med att praktiskt genomföra lagen. Utbildningen innehåller faktaavsnitt, kunskapstest och många länkar till mer fördjupande kunskaper. Den går att dela upp i avsnitt och genomföra hur och när det passar deltagaren, vilket förväntas bidra till att fler ute i verksamheterna kan få grundläggande kunskaper om lagen.

Utbildningen riktar sig främst till tjänstepersoner inom kommun, region och statlig myndighet, men också till andra som på ett eller annat sätt är engagerade i frågor som rör nationella minoriteter.

Framtagandet av utbildningen påbörjades under 2020 när utbildningsinsatser inte kunde genomföras fysiskt på grund av pandemin. Dessutom fanns ett behov av mer flexibel och kostnadseffektiv metod för att nå ut till fler med kunskapshöjande insatser.

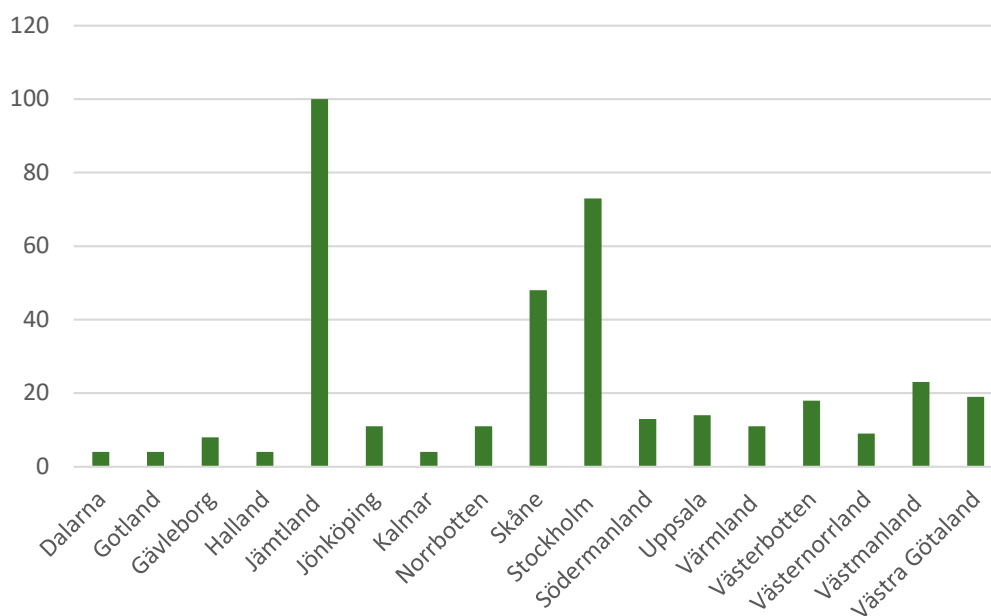
Under 2022 slutfördes arbetet och lanseringen skedde i juni tillsammans med representanter från de nationella minoriteterna samt företrädare för kommuner, regioner och myndigheter.

En spridningskampanj har under året skett i både tryckta, digitala och strömmade medier, samt via konferenser, seminarier och möten.

Statistik visar att utbildningen har blivit väl mottagen och spridd i landet. Totalt har 429 personer genomfört webbutbildningen från lanseringen den 2 juni 2022 till och med den 31 december 2022. Av dessa arbetar 66 procent inom kommunal verksamhet (varav 74 procent inom förvaltningsområde).

Det är framför allt tjänstepersoner som har genomfört utbildningen; 85 procent av de som uppgett utifrån vilken roll de tagit del av utbildningen. Det är en stor majoritet kvinnor som har genomfört utbildningen; 83 procent av de som uppgett könstillhörighet.

Webbutbildningen har genomförts av personer i samtliga län i Sverige förutom Blekinge och Kronobergs län. Flest personer har genomfört utbildningen i Jämtlands län, följt av Stockholm och Skåne.

Figur 18. Antal som har genomfört webbutbildningen per län.

Utvärderingarna visar att webbutbildningen är mycket uppskattad. I princip samtliga (402 av 406 personer) anger att de har fått grundläggande kunskap om minoritetslagen efter genomförd utbildning. Deltagarna har även fått svara på hur utbildningen var att ta till sig och följa med i genom att värdera på en skala 1–5 där 5 är bäst. Det var 48 procent som svarade 5 och 41 procent som svarade 4 på den frågan.

MR-dagarna

Under MR-dagarna i Örebro i november 2022 deltog Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget med en monter där vi bland annat marknadsförde vår webbutbildning. Vi anordnade också ett välbesökt seminarium med titeln ”Svenska minoriteter och minoritetsstress”.

Under de senaste åren har offentlig sektor i större omfattning börjat lyfta begreppet minoritetsstress, men det finns fortfarande för lite underlag och forskning i hur de nationella minoriteterna kan uppleva det. Psykologen och föreläsaren Hanna Wallensteen deltog i seminariet och presenterade begreppet minoritetsstress. Unga representanter från de nationella minoriteterna samtalade sedan om hur de upplever minoritetsstress i sin vardag.

Webb, nyhetsbrev och sociala medier

Webbplatsen minoritet.se har fortsatt varit navet för uppföljningsmyndigheternas informations-spridning inom minoritetspolitikens område. En längre beskrivning av arbetet med minoritet.se återfinns längre ner i denna bilaga, i Sametingets redovisning.

Informationen på webbplatsen kompletteras med nyheter i Facebookgruppen Minoritet.se med 2 300 följare och utgivning av nyhetsbrevet *Nationella minoriteter* med nyheter om aktuella frågor och aktiviteter inom området. Nyhetsbrevet vänder sig främst till tjänstepersoner på förvaltningsmyndigheter och har getts ut vid fem tillfällen under 2022. Ett extra nyhetsbrev uppmärksammade särskilt vår framtagna webb utbildning. Fortfarande är intresset stort för nyhetsbrevet och vid årets slut hade nyhetsbrevet 1 277 prenumeranter vilket är en ökning med åtta procent jämfört med antalet prenumeranter i slutet av 2021 (då var antalet prenumeranter 1 177).

Revidering av informationsmaterial

I och med lagändringar i lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt i skollagen så reviderade uppföljningsmyndigheterna det tryckta informationsmaterial vi tidigare har tagit fram och som påverkades av ändringarna. Exempelvis reviderades ”Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk i fickformat” och den svenska versionen trycktes upp i en mindre upplaga. Ett insticksblad har tagits fram som ska inbladas i de övriga trycksaker som berörs av ändringarna men ännu inte reviderats.

Uppföljningsarbetet

Under året har vi även slutfört arbetet med att revidera uppföljningsmodellen för minoritetspolitikens utveckling.

Under perioden 2014–2019 tillämpades en uppföljningsmodell med en omfattande uppföljning vart tredje år och tematiska fördjupningar åren däremellan. Under hösten 2021 påbörjade uppföljningsmyndigheterna ett utvecklingsarbete med en översyn av nuvarande uppföljningsmodell.

År 2022 fortsatte arbetet med att se över uppföljningsmodellen, och resultatet ligger till grund för denna rapport. Den utvecklade uppföljningsmodellen beskrivs i korthet i inledningen till denna rapport samt i bilaga 1. Arbetet har skett i samråd med de nationella minoriteterna, vilket också beskrivs i bilaga 1.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen disponerade enligt anslag 7:1 ap. 9 totalt 8 300 000 kronor till myndighetens utgifter för uppföljning enligt minoritetslagen samt för administrativa utgifter för fördelning av statsbidrag till nationella minoritetsorganisationer.

Nedan redovisar Länsstyrelsen hur myndigheten har arbetat med samråd och referensgrupper med de nationella minoriteterna samt utbetalning av statsbidrag till riksorganisationer för de nationella minoriteterna och samrådsmedel. Slutligen lämnar myndigheten bedömningar och förslag.

Länsstyrelsen har även i uppdrag att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering under åren 2020-2023.⁴⁶ Länsstyrelsen har haft uppdrag kopplade till strategin sedan 2012. Länsstyrelsens arbete inom ramen för detta uppdrag samt en uppföljning av strategin redovisas separat till regeringen.⁴⁷ Länsstyrelsens arbete med strategin för romsk inkludering genomförs med medel från anslag 7:2.

Samråd och referensgrupper med nationella minoriteter

Genom samråd med företrädare för nationella minoriteter har Länsstyrelsen informerat om pågående arbeten och lyssnat in synpunkter och önskemål. Under våren genomförde Länsstyrelsen ett gemensamt samråd med judiska, romska, sverigefinska och tornedalska riks-, ungdoms- och kvinnoorganisationer, i syfte att underlätta och stödja kontakter mellan nationella minoriteters organisationer. Under hösten genomfördes enskilda samråd med företrädare för respektive minoriteters riksorganisationer.

För att belysa jämställdhetsaspekter samt ett barn- och ungdomsperspektiv har nationella minoriteters kvinno- respektive ungdomsorganisationer inbjudits till Länsstyrelsens samråd.

Statsbidrag till riksorganisationer och samrådsmedel

Länsstyrelsen betalar årligen ut statsbidrag till de riksorganisationer eller organisationer av riksintresse som företräder de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalningar, enligt förordning (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Syftet med bidraget är att stödja och underlätta verksamheten för dessa organisationer.

⁴⁶ Ku2019/02101/CSM.

⁴⁷ Länsstyrelsen i Stockholms län, Årsrapport romsk inkludering 2022.

I tabellen nedan visar vi vilka organisationer som mottog statsbidraget under 2022, samt hur mycket pengar respektive organisation tog emot.

Organisation	Summa
Svenska Tornedalingars Riksförbund -Tornionlaaksolaiset (STR-T)	1 603 896
Romano Pasos Research Centre	320 779
Roma Institutet	759 740
Fusion	118 182
Centrala Riksförbundet Roma International	793 507
Riksförbundet Romer i Europa	422 078
Frantzwagner Sällskapet - Sinti Kettanepa	185 714
Internationella Romska Evangeliska Missionen (IREM)	287 014
International Romani Union i Norden	388 312
Sveriges Romerförbund	422 078
Trajosko Drom	354 546
Gävles Romska Förening	118 182
Sverigefinländarnas delegation	433 333
Sverigefinska Riksförbundet	4 046 320
Sverigefinländarnas Arkiv - Routsinsuomalaisten Arkisto	973 593
Ideella föreningen Chabad Lubavitch	433 333
Sveriges Jiddischförbund	635 930
Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd	703 463
Totalt	13 000 000

Därutöver betalar Länsstyrelsen ut stöd för att stärka samråd och dialog inom förvaltningsområdena för finska och meänkieli. Dessa bidrag utgår årligen till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund -Tornionlaaksolaiset för samråd och dialog med kommuner som ingår i förvaltningsområdena. År 2022 betalade Länsstyrelsen ut 400 000 kronor per organisation.

Bidraget utgör en kompensation för något som ingår i minoritetslagens allmänna bestämmelser och omfattar samtliga nationella minoriteter, men judiska och romska organisationer tilldelas inga sådana medel.

Länsstyrelsens bedömningar och förslag är att

- anslaget motsvarande minst 2023 års anslag till uppföljningens verksamhet säkerhetsställs långsiktigt.
- Länsstyrelsen Stockholm får utökade resurser för att kunna möta upp andra myndigheters begäran om samverkan och dialog enligt regeringsuppdrag inom nationella minoritetspolitikområdet.
- organisationer som företräder judar och romer tilldelas motsvarande bidrag för samråd som de som utgår till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingarnas Riksförbund.

Sametinget

Nedan redovisar Sametinget hur myndigheten har disponerat anslaget 7:1 samt vissa egna insatser under 2022 och slutligen lämnar myndigheten bedömningar och förslag.

Anslag

Sametinget disponerar enligt anslaget 7:1, ap 12, 3 200 000 kronor till myndighetens kostnader för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utfallet per den 31 december 2022 visar en förbrukning på 2 082 000 kronor. Rekryteringsbehovet av personal till Sametinget under 2022 har varit högt vilket innebar att vår rekryteringsprocess dragit ut på tiden och har ännu inte avslutats. Sett över helåret har en heltidstjänst varit vakant 20 procent av tiden. Ett kortvarigt vikariat löste situationen tillfälligt. Även efterfrågade översättningar av material till de samiska språken har inte kunnat slutföras på grund av att översättare inte kunnat ta på sig uppdraget under året. Detta synliggörs på budgetutfallet för 2022, medel har förblivit oförbrukade.

Samråd och samrådsmedel

Sametinget har fördelat ett bidrag om totalt 1 600 000 kronor till de organisationer⁴⁸ som företräder samer för att stärka samers samråd och dialog på regional och lokal nivå under 2022. Syftet med bidraget är att stödja verksamheten för de organisationer som företräder samer inom det minoritetspolitiska området, exempelvis vid samrådsmöten. Bidrag har fördelats till de samebyar, sameföreningar samt samiska organisationer som deltagit i förvaltningsmyndigheters samråd. Totalt 80 organisationer fick del av bidraget, vilket är lika många som föregående år.

I samarbete med Samiskt språkcentrum har Ráddádallan/samråd med samer hållits i Umeå. Inbjudna var samiska allmänheten, samiska organisationer, sameföreningar, samebyar och partier i plenum. Sametinget strävar efter en jämn köns- och åldersfördelning och formulerade inbjudan därefter. Syftet var att samtala om hur vi gemensamt kan främja och stimulera de samiska språken (nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska). Samrådsmötet var en del av Sametingets uppdrag att vidta språkvårdande insatser samt att arbeta med språkteknologi för att stärka och utveckla de samiska språken. Totalt var 70 personer anmälda. Elva av deltagarna var män. Endast hälften av deltagarna svarade på den efterföljande utvärderingen varför vi inte kan få ett kvantitativt resultat gällande åldersfördelning. De utvärderingar vi fått in indikerar att knappt 50 procent var 61 år eller äldre och att språkintresset ökar med åldern.

Information och dialoger har under året genomförts med företrädare i språknämnden om pågående arbete inom det minoritetspolitiska uppdraget. Sametingets politiker och tjänstepersoner har under året deltagit i samrådsmöten med Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Sveriges Radio, SVT, Sveriges Utbildningsradio och Kulturrådet. I möten med Institutet för språk och folkminnen och Samernas utbildningscentrum deltog inga förtroendevalda från Sametinget. I och med andra myndigheters regeringsuppdrag inom det nationella minoritetspolitiska området har även samverkan och dialoger hållits med bland annat Umeå universitet, Forum för levande historia,

⁴⁸ Sametinget definierar att begreppet organisationer som företräder samer omfattar samebyar, sameföreningar och övriga samiska organisationer i Sverige.

Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor samt Brottsförebyggande rådet. Sametinget har även deltagit i inledande dialog med MR-institutet tillsammans med andra samiska organisationer.

Kunskapshöjande insatser

Gemensamt med Samiskt språkcentrum har ett samtalsforum genomförts för kommuner inom förvaltningsområdet för samiska, om hur vi gemensamt kan främja och stimulera de samiska språken. Vi samtalade om samiska språkfrågor, språkrevitalisering, lyckade språkrelaterade aktiviteter och utmaningar. Önskemål framfördes om digitala samtalsforum för att tillsammans med kommunerna inom förvaltningsområdet för samiska delge varandra erfarenheter och idéer om språkaktiviteter. Ett annat önskemål var nätverksträffar för samiska förskolefrågor.

Sametinget har i *Förslag till handlingsprogram för bevarande av de samiska språken* även beaktat språksituationen för äldre samisktalande personer och hur den kan stärkas, utvecklas och revitaliseras. För att kunna bedöma äldres språkliga behov har Sametinget samrått med äldre samisktalande i Luleå 8-9 november 2022. Inbjudan till samrådet gick ut till den samiska allmänheten och riktades till äldre samisktalande. Totalt deltog 29 personer i samrådet. Nio av deltagarna var män. Samrådets huvudsyfte var att samla kunskap om de äldres språkliga behov. Under samrådet gavs information om samers rättigheter till äldreomsorg enligt minoritetslagen. Under året har även myndigheten lämnat remissyttrande som berört minoritetspolitiken. Utöver organiserade aktiviteter och kommunbesök har stöd och information getts via telefon och e-post.

Konsultationsordning med samer

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket avser att göra samerna mer delaktiga i beslutsprocesser på alla nivåer i samhället och därmed främja det samiska folkets inflytande över sina egna angelägenheter. Genom konsultationer kan samer bidra med kunskap och visa på beslutets konsekvenser för språk, kultur, näringar eller samernas ställning som urfolk. Lagen gäller från den 1 mars 2022 för regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter, och från och med 1 mars 2024 även för kommuner och regioner. Sametinget har tagit fram en vägledning för konsultationsordning, en processkarta och en checklista. Under året har en konsultationsförfrågan inkommit som handläggs på enheten.

Översyn av fördelning av statsbidrag

Sametinget har vid ett flertal tillfällen, senast i myndighetens budgetunderlag 2023-2025 uppmärksammat regeringen på att det kan vara skäl att se över fördelningen av statsbidrag till kommuner inom förvaltningsområdet för samiska. De flesta av dessa kommuner har en efterfrågan av service och omvårdnad på flera av de samiska språken. Detta medför en väsentlig merkostnad jämfört med om kommunen ger motsvarande service och omvårdnad enbart på ett minoritetsspråk. Merkostnader uppstår exempelvis vid översättningar, anlitan av tolkar och information på de olika samiska språken. Även inom förskoleverksamheten och äldreomsorgen finns det behov av fler samisktalande personal på grund av de stora skillnaderna mellan de samiska språken. Representanter för samerna i kommunala samrådsgrupper har också

påtalat för Sametinget att statsbidraget är för lågt och att fördelningsnyckeln bör ses över. En möjlig lösning skulle kunna vara att Sametinget får utökade resurser och att kommunerna kan ansöka om tilläggsanslag från Sametinget.

Särskilda regeringsuppdrag till vissa statliga myndigheter

Sametinget ser ett behov av att myndigheter som hanterar frågor som berör samisk näringsverksamhet och kulturarv, till exempel samisk markanvändning och övergripande frågor som rör rovdjursförvaltning, får särskilda uppdrag att redovisa respektive myndighets insatser utifrån minoritetspolitiken och tillämpning av minoritetslagen. Som kulturfaktor är rennäringen central. Det finns ett ömsesidigt förhållande mellan rennäring, övriga samiska näringar och samisk kultur. Sametingets erfarenhet är att särskilda regeringsuppdrag har bidragit till vissa statliga myndigheters och länsstyrelser utveckling av minoritetspolitiken och tillämpningen av minoritetslagen, vilket rapporterats om i tidigare uppföljningsrapporter.

Minoritet.se

Anslag

Enligt anslaget 7:1, ap. 15, disponerar Sametinget 2 200 000 kronor till finansiering av webbplatsen. Merparten går till fasta kostnader såsom lön och teknik för att bedriva webbplatsen samt till produktion, annonsering och inköp av reportage och bilder. Utfallet per den 31 december 2022 visar en förbrukning på 1 605 000 kronor. Redaktören beviljades tjänstledigt för arbete i en statlig utredning med kort varsel, vilket har inneburit en vakans under en längre period 2022. Detta synliggörs på budgetutfallet för 2022, medel har förblivit oförbrukade.

Redaktionellt arbete

Minoritet.se publicerar nyheter och reportage om och med urfolket samerna och de nationella minoriteterna och bidrar till att sprida kunskap, minska fördomar och öka mångfalden. På webbplatsen finns även relevant myndighetsinformation och information om romsk inkludering samt materialet ”Jag är rom!”. Med hjälp av Facebook får artiklar större spridning. Facebookgruppen har idag 2 400 följare.

Redaktörstjänsten för webbplatsen har varit vakant sedan 1 september vilket inneburit att arbetet med webbplatsen i princip avstannat det senaste halvåret.

I början av 2022 har en viss utveckling skett av webbplatsen gällande tillgänglighet. Bland annat har ett antal bastexter gjorts om till lättlästa och en funktion där man snabbt kommer åt lättlästa texter förbättrats. Även förbättringar av bland annat dokumentarkivet och beställningssidan har gjorts. En Powerpoint med manus om nationella minoriteter för förskolebarn finns tillgänglig på webbplatsen att ta del av.

Besöksstatistiken för webbplatsen fortsatte att öka något fram till sommaren jämfört med året innan men har sjunkit något därefter i samband med att färre artiklar publicerats då redaktörstjänsten varit vakant från hösten. Antal artiklar som publicerats är 222, varav ett fåtal under den senare halvan av året. Rekryteringsprocessen för vikarierande redaktör avslutades i slutet av året.

För att synliggöra webbplatsen och tillgängliggöra informationen annonserar Sametinget på olika ställen, bland annat på Google Ads, webbplatsen SO-rummet, sidobanner på lektion.se och i nationella minoriteters media. Flertalet annonser både digitalt och i pappersform har särskilt uppmärksammat både webbplatsen och vår framtagna webbutbildning.

I snitt stannar en besökare som går in via dator 2,38 minuter på minoritet.se. Jämfört med förra året stannar besökaren 7 minuter kortare på sidan. De flesta besökare finns i Stockholms län, följt av Västra Götaland och Skåne.

Dialogmöten

Det årliga dialogmötet med de nationella minoriteterna har genomförts, förutom med samerna. Vid mötet deltog representanter från Sverigefinska ungdomsförbundet samt STR-T, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, Sverigefinska riksförbundet och Sverigefinländarnas delegation. Utifrån tidigare önskemål från de nationella minoriteterna har så kallade explainers (korta animerade informationsfilmer) om nationella minoriteternas högtidsdagar och minnesdagar tagits fram och planeras att publiceras under våren 2023. Under dialogmötet och efteråt har det varit möjligt att framföra synpunkter på manus, under animationsbygget och komma med tips på reportage, veckans ord, krönikörer och annan utveckling av webbplatsen.

Samiskt språkcentrum

Anslag

Enligt anslaget 7:1, ap 14, disponerar Sametinget 10 000 000 kronor till finansiering av samiskt språkcentrum. Verksamheten har under året förstärkts genom utökning av nyanställd personal och utvidgats till Giron/ Kiruna och Jåhkåmåhkke/Jokkmokk. I och med utvidgningen finns Samiskt språkcentrum på alla Sametingets kontor. Myndigheten ska i årsredovisningen för år 2022 redovisa hur medlen har använts.

Insatser för användning av de samiska språken

Samiskt språkcentrum ska främja och stimulera ökad användning av de samiska urfolksspråken i samhället, utveckla metoder för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta de samiska urfolksspråken samt sprida kunskap om revitalisering.

I lägesrapporten för de samiska språken i Sverige 2022 redovisas resultatet av det samlade språkarbetet. Rapporten redovisas separat till regeringen.

Bedömningar och förslag

- Att anslaget motsvarande minst 2023 års anslag till uppföljningens verksamhet säkerställs långsiktigt.
- Att Sametinget får utökade resurser för att kunna möta upp andra myndigheters begäran om samverkan och dialog enligt regeringsuppdrag inom det nationella minoritetspolitikområdet.
- Från den 1 mars till den 31 december 2022 har 110 konsultationsförfrågningar från ett relativt litet antal myndigheter, kommit in till Sametinget trots att antalet statliga förvaltningsmyndigheter i Sverige är drygt 250. Sametinget bedömer

att antalet konsultationsförfrågningar från andra myndigheter kommer att öka i och med att fler myndigheter börjar tillämpa den nya lagen i ärenden som berör urfolket samerna. Årets erfarenheter visar att Sametinget har ett stort behov av resursförstärkning för att hantera nuvarande och kommande mängd konsultationsförfrågningar. Se Sametingets budgetunderlag 2024-2026.

- Att urfolket samerna också inkluderas i förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter.
- Att urfolket samerna tillförsäkras statsbidrag motsvarande det som nationella minoriteter erhåller enligt förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter. Sametingets uppfattning är att organisationer som företräder samerna ska ha resurser motsvarande de nationella minoriteternas riksorganisationer för att på ett jämlikt sätt bli delaktiga och få likvärdigt inflytande i samhället som de nationella minoriteterna. Denna uppfattning delas även av regeringen i skrivelse 2017/18:282, Nystart för en stärkt minoritetspolitik.
- Att Sametinget får utökade resurser så att kommuner inom förvaltningsområdet för samiska kan ansöka om tilläggsanslag från myndigheten för merkostnader som uppstår vid användningen av flera samiska språk. Se Sametingets budgetunderlag 2024-2026
- Att anslaget motsvarande minst 2023 års anslag till utgifter för bidrag till de organisationer som företräder samer säkerställs för år 2024 och långsiktigt. Syftet med bidraget är att stödja verksamheten för de organisationer som företräder samer inom det minoritetspolitiska området.
- Att regeringen ger statliga myndigheter vars beslut berör samiskt kulturarv, markanvändning och övergripande frågor som rör rovdjursförvaltning, särskilda uppdrag att redovisa respektive myndighets insatser utifrån minoritetspolitiken och tillämpning av minoritetslagen. Exempel på sådana statliga myndigheter är länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Skogsstyrelsen, Energimyndigheten, Bergsstaten och Naturvårdsverket vilka har en skyldighet att informera och främja samers möjlighet att behålla och utveckla sin kultur och näringar. Dessa myndigheter ska även ge samer möjlighet till inflytande innan myndigheten tar beslut som berör dem. Även Polismyndigheten och Försvarmakten fattar beslut som påverkar samernas rätt att behålla sin kultur.
- Att anslaget för webbplatsen minoritet.se utökas till 1 600 000 kronor för att fortsätta att utveckla webbplatsen vad gäller tillgänglighet, översättningar och material. Se Sametingets budgetunderlag 2024-2026.
- Att anslaget för Samiskt språkcentrums verksamhet utökas till 18 000 000 kronor på grund av den utökade verksamheten och för att kunna svara upp mot den samiska allmänhetens behov. Se Sametingets budgetunderlag 2024-2026.

Bilaga 3

Redovisning av statsbidrag till kommuner och regioner

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget redovisar i denna bilaga hur medel enligt förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetsförordningen) har fördelats.

Statsbidrag till kommuner

Länsstyrelsen fördelade under året 53 911 187 kronor i statsbidrag till 59 kommuner och Sametinget 23 555 807 kronor till 25 kommuner. Totalt fördelade myndigheterna 77 466 994 kronor till 84 kommuner.

Kommunerna hade under året 88 710 518 kronor i disponibelt statsbidrag. Totalt förbrukades 80 573 306 kronor (91 procent) vilket är en ökning från föregående år (år 2021: 87 procent).

Kommunernas användning av statsbidraget är i stort fördelat som tidigare år det vill säga drygt 40 procent till samordning, 20 procent till språk- och kulturaktiviteter och drygt 10 procent till respektive förskoleverksamhet och service och omvårdnad inom äldreomsorgen.

Uppföljningsmyndigheterna noterar att rättsläget är osäkert gällande vilka insatser som kan räknas som merkostnader och vilken typ av stödåtgärder för språken som kan bekostas av bidraget. Flera kommuner har till exempel redovisat kostnader relaterade till modersmålsundervisning. Det är dock inte tydligt i vilken utsträckning sådana kostnader kan anses vara en merkostnad enligt minoritetslagen. Vi ser därför att det finns ett behov av att bestämmelsen för statsbidragets användning förtydligas, vilket vi även har lyft i våra tidigare uppföljningsrapporter.

Se tabell sid 89–90.

Statsbidrag till regioner

Länsstyrelsen fördelade under året 1 574 764 kr i statsbidrag till nio regioner och Sametinget fördelade 1 447 563 kronor till sex regioner. Totalt fördelades 3 022 327 kronor till 15 regioner.

Regionerna hade 3 843 434 kronor i disponibelt statsbidrag för 2022 och den totala förbrukningen var 2 855 447 kronor (74 procent). Förbrukningen har minskat jämfört med föregående år (79 procent).

Även för regionerna ser användningen av statsbidraget i stort likadan ut som föregående år, det vill säga framför allt till samordning och språk- och kulturaktiviteter.

Se tabell sid 91.

Överföring av statsbidrag till 2023

Enligt minoritetsförordningen 10 a § får statsbidraget sättas ned om en kommun eller region inte förbrukat hela beloppet för närmast föregående bidragsår. Statsbidraget ska dock inte sättas ned om en kommun eller region ansökt om att medel ska få användas för kommande år och ansökan beviljas.

Sista datum för ansökan om överföring av statsbidrag var den 10 november 2022. Sammantaget inkom åtta ansökningar om totalt 1 742 000 kronor (Länsstyrelsen mottog sex ansökningar om 1 476 000 kr, Sametinget två ansökningar om 266 000 kr). Uppföljningsmyndigheterna har beaktat detta i beslutsfattandet och fem ansökningar beviljades (Länsstyrelsen har beviljat fyra ansökningar till en summa av 896 000, Sametinget beviljat en ansökan till en summa av 230 000 kr). Totalt beviljades ansökningar om överföring av statsbidrag på 1 126 000 kronor.

STATSBIDRAG 2022 – Kommuner

Kommun/stad	Disponibelt statsbidrag 2022	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2022 års disponibla statsbidrag	Förskola A	Äldreomsorg B	Inflytande, delaktighet och samråd C	Språk- och kultur D	Samordning E	Ärendehantering F	Övergripande information G	Övrigt H	Totalt förbrukat A-H
Arjeplog	660 000	660 000	100%	0	210 141	58 979	9 796	248 338	122 044	0	10 702	0	660 000
Arvidsjaur	660 000	660 000	100%	0	20 790	15 930	13 100	0	606 600	0	3 580	0	660 000
Berg	660 000	660 000	100%	0	76 318	35 658	15 585	88 087	372 572	0	27 433	44 347	660 000
Borlänge	990 000	664 497	67%	325 503	96 509	430	3 835	114 017	322 490	72 044	55 172	0	664 497
Borås	1 980 000	1 980 000	100%	0	22 799	136 573	6 170	556 754	1 157 017	0	100 687	0	1 980 000
Botkyrka	1 320 000	760 191	58%	559 809	0	55 892	0	226 106	12 407	0	137 837	327 949	760 191
Degerfors	660 000	660 000	100%	0	5 000	4 566	2 895	50 297	508 526	5 786	82 930	0	660 000
Dorotea	741 941	741 941	100%	0	111 960	34 089	33 132	169 625	355 756	0	25 561	11 818	741 941
Enköping	660 000	652 734	99%	7 266	64 260	55 498	41 270	78 279	388 043	0	25 384	0	652 734
Eskilstuna	2 355 000	2 114 257	90%	240 743	240 000	35 000	1 800	1 173 000	657 382	7 075	0	0	2 114 257
Fagersta	660 000	581 084	88%	78 916	2 718	3 273	3 178	179 205	308 556	0	81 882	2 272	581 084
Finspång	660 000	660 000	100%	0	54 643	40 000	4 055	146 477	235 533	0	146 092	33 200	660 000
Gislaved	700 000	449 965	64%	250 035	0	0	7 457	92 739	284 961	9 645	55 163	0	449 965
Gällivare	1 160 000	480 504	41%	679 496	94 000	82 938	0	303 566	0	0	0	0	480 504
Gävle	2 460 000	2 200 982	89%	259 018	0	705 648	18 557	828 125	398 652	128 902	121 098	0	2 200 982
Göteborg	3 086 000	2 101 970	68%	984 030	590 450	59 520	25 000	803 000	2 000	288 000	334 000	0	2 101 970
Hallstahammar	660 000	660 000	100%	0	10 218	55 474	1 572	70 288	406 956	0	110 355	5 137	660 000
Haninge	1 320 000	1 319 990	100%	10	110 128	22 850	14 675	20 325	661 535	20 500	468 581	1 396	1 319 990
Haparanda	1 160 000	1 160 000	100%	0	294 841	101 214	25 693	311 760	198 832	8 722	91 157	127 781	1 160 000
Hofors	660 000	660 000	100%	0	103 849	128 258	0	72 600	351 249	0	4 044	0	660 000
Huddinge	1 980 000	1 980 000	100%	0	4 849	600 208	15 350	258 135	550 513	0	474 182	76 763	1 980 000
Häbo	660 000	643 788	98%	16 212	17 225	49 446	1 200	91 500	394 272	18 281	48 364	23 500	643 788
Hällefors	660 000	659 691	100%	309	4 227	39 376	3 685	103 037	409 090	0	100 276	0	659 691
Härjedalen	660 000	659 507	100%	493	45 486	26 587	766	91 058	495 610	0	0	0	659 507
Jokkmokk	660 000	660 000	100%	0	220 000	104 000	5 000	74 000	144 000	23 000	15 000	75 000	660 000
Järfälla	1 320 000	1 320 000	100%	0	234 736	252 142	31 076	190 658	490 242	18 270	102 876	0	1 320 000
Kalix	1 160 000	1 160 000	100%	0	53 678	29 391	24 623	338 935	638 725	980	73 668	0	1 160 000
Karlskoga	660 000	659 992	100%	8	9 515	39 725	5 473	81 528	432 676	0	91 075	0	659 992
Kiruna	1 160 000	1 158 495	100%	1 505	0	75 260	81 074	703 683	289 122	1 025	8 331	0	1 158 495
Kramfors	660 000	421 991	64%	238 009	0	0	8 779	115 485	250 000	0	30 750	16 977	421 991
Krokrom	796 683	682 068	86%	114 615	19 475	76 149	52 129	124 533	409 782	0	0	0	682 068
Köping	660 000	578 285	88%	81 715	32 340	47 173	12 977	160 438	324 002	0	1 143	212	578 285
Laxå	660 000	388 158	59%	271 842	106 857	0	4 672	97 844	138 668	0	40 117	0	388 158
Lindesberg	810 000	542 656	67%	267 344	0	115 410	0	74 133	299 657	0	53 456	0	542 656
Ludvika	660 000	623 055	94%	36 945	0	56 800	14 649	289 531	251 407	10 668	0	0	623 055
Luleå	1 700 365	1 700 365	100%	0	329 346	327 361	580	259 656	721 178	62 244	0	0	1 700 365
Lycksele	775 529	775 529	100%	0	189 982	116 654	35 425	115 412	302 230	9 765	6 061	0	775 529
Malmö	1 980 000	1 543 000	78%	437 000	411 000	450 000	29 000	482 500	2 500	0	136 000	32 000	1 543 000
Malå	660 000	660 000	100%	0	147 611	35 521	15 473	55 286	353 192	0	52 117	800	660 000
Mariestad	660 000	657 210	100%	2 790	200 000	385 450	0	71 760	0	0	0	0	657 210
Motala	660 000	581 670	88%	78 330	0	1 450	3 594	205 050	336 776	0	34 800	0	581 670
Norrköping	1 980 000	1 980 000	100%	0	300 000	500 000	12 300	323 000	765 000	2 700	77 000	0	1 980 000
Norrälje	990 000	990 000	100%	0	30 045	50 000	16 925	156 354	529 542	0	176 726	30 408	990 000

STATSBIDRAG 2022 – Kommuner

Kommun/stad	Disponibelt statsbidrag 2022	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2022 års disponibla statsbidrag	Förskola A	Äldreomsorg B	Inflytande, delaktighet och samråd C	Språk- och kultur D	Samordning E	Ärendehandläggning F	Övergripande information G	Övrigt H	Totalt förbrukat A-H
Nykvarn	660 000	659 061	100%	939	5 600	12 200	0	114 921	432 810	0	93 530	0	659 061
Oxelösund	660 000	660 000	100%	0	32 062	52 489	5 312	104 659	344 156	69 962	48 440	2 920	660 000
Pajala	1 310 000	1 275 641	97%	34 359	38 390	42 177	21 183	253 564	806 029	0	54 297	60 000	1 275 640
Sandviken	960 000	669 599	70%	290 401	27 000	14 620	9 900	73 458	515 121	0	38 500	0	669 599
Sigtuna	660 000	660 000	100%	0	24 826	62 205	6 921	101 142	324 546	0	137 060	3 300	660 000
Skellefteå	990 000	990 000	100%	0	125 596	28 197	9 665	173 312	628 398	8 572	0	16 260	990 000
Skinnskatteberg	660 000	660 000	100%	0	63037	17 795	8 023	60 180	502 761	5 678	2 525	0	659 999
Skövde	990 000	990 000	100%	0	109 467	48 289	23 279	350 418	418 146	0	40 401	0	990 000
Smedjebacken	660 000	660 000	100%	0	0	269 282	20 229	70 418	209 332	0	30 883	59 856	660 000
Solna	1 320 000	1 301 207	99%	18 793	189 857	75 738	4 217	206 261	724 447	26 261	69 734	4 692	1 301 207
Sorsele	660 000	659 631	100%	369	54 363	60 169	62 098	113 188	342 201	25 500	2 112	0	659 631
Stockholm	3 140 000	3 140 000	100%	0	872 993	529 391	28 150	1 308 498	309 095	0	91 873	0	3 140 000
Storuman	660 000	660 000	100%	0	110 000	115 000	10 000	130 000	255 000	15 000	20 000	5 000	660 000
Strömsund	660 000	660 000	100%	0	99597	86 773	53 236	88 521	330 517	1 356	0	0	660 000
Sundbyberg	990 000	990 000	100%	0	25 000	322 931	2 332	207 167	421 170	0	11 400	0	990 000
Sundsvall	1 820 000	1 820 000	100%	0	31692	622 978	112 880	663 117	389 333	0	17 317	30 000	799 899
Surahammar	820 000	820 000	98%	20 101	56 209	83 690	3 212	94 823	514 648	0	2 438	0	216 434
Söderhamn	660 000	216 434	33%	443 566	0	0	0	53 413	145 936	14 647	2 438	0	1 968 752
Södertälje	1 980 000	1 968 752	99%	11 248	180 000	171 500	56 731	555 742	713 861	76 565	214 353	0	1 968 752
Tierp	660 000	648 182	98%	11 818	59 716	15 680	762	91 760	458 922	15 228	6 114	0	648 182
Trelleborg	660 000	660 000	100%	0	308 460	0	0	42 060	309 480	0	0	0	660 000
Trollhättan	990 000	990 000	100%	0	275 000	26 412	13 550	299 138	210 000	0	86 400	79 500	990 000
Trosa	660 000	608 781	92%	51 219	188 180	14 489	0	191 364	172 931	0	41 817	0	608 781
Uddevalla	990 000	827 622	84%	162 378	118 396	0	6 384	237 358	436 304	0	29 180	0	827 622
Umeå	2 480 000	2 251 821	91%	228 179	615 942	799 688	0	122 614	655 583	0	57 994	0	2 251 821
Upplands Väsby	660 000	612 729	93%	47 271	0	0	25 538	167 019	414 768	5 097	307	0	612 729
Upplands-Bro	660 000	660 000	100%	0	0	36 950	11 493	120 896	0	0	0	490 661	660 000
Uppsala	1 980 000	1 629 072	82%	350 928	197 299	91 273	0	783 734	296 250	0	25 316	235 200	1 629 072
Vilhelmina	660 000	660 000	100%	0	97 252	78 903	3 205	63 717	407 862	1 496	4 298	3 267	660 000
Vindeln	660 000	660 000	100%	0	179 860	28 835	6 736	77 567	309 690	0	57 312	0	660 000
Västerås	1 980 000	1 856 000	94%	124 000	50 536	54 051	120 000	900 000	687 413	24 000	20 000	0	1 856 000
Åre	660 000	290 417	44%	369 583	16 901	79 149	15 627	106 366	22 131	0	8 326	41 917	290 417
Åsele	660 000	660 000	100%	0	185	9 001	6 954	104 086	481 953	0	57 821	0	660 000
Älvdalen	660 000	660 000	100%	0	0	0	25 012	97 078	504 916	24 331	6 850	1 813	660 000
Älvkarleby	660 000	660 000	100%	0	19 637	53 696	0	155 745	382 839	0	48 083	0	660 000
Örebro	1 980 000	1 063 690	54%	916 310	2 708	10 000	365	222 036	750 519	7 394	70 668	0	1 063 690
Örnsköldsvik	1 490 000	1 366 195	92%	123 805	67 414	126 151	31 358	495 007	611 678	0	34 587	0	1 366 195
Östersund	990 000	990 000	100%	0	61 718	34 913	19 068	59 498	575 480	124 820	114 503	0	990 000
Österåker	705 000	705 000	100%	0	0	0	799	105 441	569 896	0	27 428	1 436	705 000
Östhammar	660 000	660 000	100%	0	64 275	47 423	11 642	150 889	325 416	24 107	17 126	19 122	660 000
Övertorneå	1 160 000	1 160 000	100%	0	203 600	389 100	6 500	369 000	152 800	10 200	1 600	27 200	1 160 000
SUMMA	88 710 518	80 573 308	91%	8 137 210	9 037 764	9 521 031	1 335 881	19 681 279	32 943 633	1 167 821	4 994 193	1 891 704	80 573 308

STATSBIDRAG 2022 – Regioner

Landsting/regioner	Diponibelt statsbidrag 2022	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2022 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2022 års disponibla statsbidrag	Inflytande, delaktighet och samråd A	Språk- och kultur B	Samordning C	Ärendehandläggning D	Övergripande information E	Övrigt F	Totalt förbrukat A-F
Region Dalarna	250 000	250 000	100%	0	18 248	308	213 629	13 284	4 531		250 000
Region Jämtland Härjedalen	250 000	19 854	8%	230 146	8934	10000	0	0	920		19 854
Region Norrbotten	250 000	64 947	26%	185 053	5 491	15 703			43 753		64 947
Region Stockholm	250 000	250 000	100%	0	20 000	113 802	0	3 268	112 930		250 000
Region Västerbotten	250 000	250 000	100%	0	26 731	145 033			78 236		250 000
Region Västernorrland	250 000	250 000	100%	0			250 000				250 000
Region Gävleborg	250 000	142 708	57%	107 292	500	137 218	0	4 990	0	0	142 708
Region Jönköpings län	250 000	7 317	3%	242 683	479	0	6 838	0	0	0	7 317
Region Skåne	250 000	161 389	65%	88 611	39 762	60 000	42 861	3 766	15 000	0	161 389
Region Sörmland	250 000	250 000	100%	0	0	0	52 023	20931	177 047	0	250 001
Region Uppsala	343 434	268 879	78%	74 555	1096	130069	60453		77 261	0	268 879
Region Västmanland	250 000	190 353	76%	59 647	0	138 756	38 873	10 324	2 400	0	190 353
Region Örebro län	250 000	250 000	100%	0	0	25 099	224 901	0	0	0	250 000
Region Östergötland	250 000	250 000	100%	0	0	168 473	6 627	0	74 900	0	250 000
Västra Götalandsregionen	250 000	250 000	100%	0	6 000	177 000	67 000	0	0	0	250 000
SUMMA	3 843 434	2 855 447	74%	987 987	127 241	1121461	963 205	56 563	586978	0	2 855 448

Bilaga 4

Kommunernas kartläggningsarbete

Enligt paragraf 8 i minoritetsförordningen ska varje kommun som ingår i förvaltningsområde, tillsammans med de nationella minoriteterna, kartlägga behoven som finns av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska. Enligt förordningen ska kommunerna redovisa sitt kartläggningsarbete till uppföljande myndigheter.

I vår uppföljningsenkät till kommuner och regioner har vi ställt frågan huruvida kommunen har kartlagt vilka behov som finns av service på det/de nationella minoritetsspråk som kommunen ingår i förvaltningsområde för. Fyra kommuner inom förvaltningsområden har inte besvarat enkäten; Borlänge, Gällivare, Kramfors och Upplands Väsby.

Resultaten visar att 76 procent av de svarande kommunerna inom förvaltningsområden har kartlagt behoven. I förra årets enkät fanns även alternativet ”Ja, till viss del”. Då var det totalt drygt 90 procent som hade svarat att de hade kartlagt behoven helt eller till viss del.

Svarsalternativ	Antal	Andel
Ja	61	76 %
Nej	13	16 %
Vet ej	6	8 %
Total	80	100 %

Antal och andel kommuner som har kartlagt behoven.

De kommuner som svarade ja har fått möjligheten att beskriva sitt kartläggningsarbete i enkäten. Många kommuner har genomfört kartläggning via dialogmöten eller samråd med minoritetsföreträdare. Flera kommuner beskriver även att de har kartlagt behoven genom att skicka ut enkäter eller genom webbenkäter. Några respondenter har genomfört kartläggningar endast inom en del av kommunens verksamhet, som till exempel äldreomsorg eller förskola.

Några enstaka av de som svarade nej på frågan om huruvida de kartlagt behoven har uppgett att de har svårt att hitta representanter för gruppen eller att de inte vet hur en sådan kartläggning ska genomföras. Andra uppger att de planerar att genomföra en kartläggning längre fram, eller att de har genomfört kartläggningar tidigare.

I enkäten har vi även ställt frågan huruvida kommunens kartläggningsarbete har genomförts i samråd med nationella minoriteter.

Svarsalternativ	Antal	Andel
Ja	63	81 %
Nej	9	12 %
Vet ej	6	8 %
Total	78	100 %

Antal och andel kommuner som har genomfört kartläggningsarbete i samråd med nationella minoriteter.

Bilaga 5

Tabeller enkätresultat 2019 och 2022

I denna bilaga redovisar vi resultaten från 2019 respektive 2022 av våra enkätfrågor till kommuner och regioner. Vi redovisar här endast de frågor som är jämförbara mellan de två åren.

Har kommunen/regionen genomfört utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Ja, för förtroendevalda	39 (52)	6 (2)
Ja, för tjänstepersoner på ledningsnivå	53 (66)	10 (8)
Ja, för andra anställda*	64 (-)	14 (-)
Nej	22 (21)	71 (89)
Vet ej	4 (4)	8 (3)

*2019 fanns inte alternativet "Ja för andra anställda" med.

Har kommunen/regionen mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Ja*	77 (45)	46 (11)
Nej**	0 (55)	27 (81)
Vet ej	0 (0)	4 (8)
Annat***	23 (-)	23 (-)

* För 2019 redovisas en sammanslagning av alternativen "Mål och riktlinjer är antagna sedan tidigare år" och "Mål och riktlinjer är antagna under 2019".

**För 2019 redovisas en sammanslagning av alternativen "Arbetet med mål och riktlinjer pågår men beslut har ännu inte fattats" och "Nej".

***2019 fanns inte alternativet "Annat" med.

På vilket/vilka sätt har nationella minoriteter getts möjlighet till inflytande i frågor som berör dem? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Strukturerade samråd	91 (92)	5 (3)
Referensgrupper	47 (48)	3 (5)
Remissinstanser	37 (39)	2 (4)
Direktkontakt med politiker/tjänstemän	83 (87)	18 (18)
Genom representation i råd för äldre frågor eller liknande	52 (44)	4 (4)
Genom representation i ungdomsråd eller liknande	17 (10)	3 (0)
Annat	79 (56)	10 (14)

I 2019 års enkät fanns även alternativet "I arbetet med mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet" med.

Vilken/vilka nationella minoriteter har omfattats av (någon av) formerna för inflytande? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Judar	29 (18)	53 (30)
Romer	36 (33)	72 (60)
Samer	52 (48)	66 (40)
Sverigefinnar	80 (81)	81 (75)
Tornedalingar	31 (27)	53 (30)

Har nationella minoriteter påverkat beslut eller inriktning inom något av följande områden? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Kultur och språk	88 (89)	4 (36)
Förskola	56 (52)	3 (4)
Skola	37 (36)	6 (7)
Övrig utbildningsverksamhet	20 (21)	1 (7)
Äldreomsorg	61 (66)	2 (14)
Hälsa- och sjukvård	16 (17)	1 (7)
Annat	8 (39)	5 (21)

Har kommunen/regionen (genomfört insatser för att) informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar? Andel 2022 (2019 i parentes)

Svarsalternativ	Kommuner/regioner i FO	Kommuner/regioner ej i FO
Information till föräldrar inom förskolan	69 (66)	23 (26)
Information till elever och föräldrar inom skolan	61 (49)	31 (31)

I 2019 års enkät fanns fler alternativ som inte redovisas här.

Bilaga 6

Enkät till kommuner och regioner

Uppföljning av minoritetspolitikens utveckling 2022

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har nationellt uppföljningsansvar för förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vi rapporterar minoritetspolitikens utveckling årligen till regeringen.

Med anledning av vårt uppföljningsarbete skickar vi nu denna enkät till samtliga kommuner och regioner. Vi är tacksamma för **svar senast den 18 november 2022**.

Som vi tidigare har informerat om kommer årets enkät att vara mindre omfattande än tidigare. Detta beror på att vi tar in fler uppgifter från andra myndigheter.

Enkäten kommer framöver endast att skickas ut till kommuner och regioner varannat år. Denna enkät avser arbete under 2022. Därefter kommer nästa enkät till kommuner och regioner att skickas ut år 2024 och avse arbete under 2023 och 2024.

Information om enkäten

- Enkäten innehåller totalt 29 frågor. Det exakta antalet frågor som du kommer att besvara är dock beroende av vilka svarsalternativ du väljer.
- Dina svar sparas inte alltid automatiskt när du stänger ner enkäten. För säkerhets skull bör du därför spara dina svar genom att trycka på knappen "Spara och fortsätt senare" (finns efter varje fråga).
- Flera personer kan vara med och besvara enkäten. Via knappen "Spara och fortsätt senare" kan du spara enkäten i ett mail och därefter skicka vidare till nästa person.
- När du är klar med enkäten klickar du på knappen "Skicka". Nu får du en sammanfattning av enkätsvaren som du kan spara digitalt som pdf.
- Observera att det inte går att göra ändringar i enkäten efter att den är skickad! Dubbelkolla därför att du är helt klar med enkätsvaren innan du skickar den.
- Det går tyvärr inte att skriva ut enkäten på papper innan du har skickat den. Enkäten i dess helhet (med samtliga frågor) finns bifogad som PDF i e-postmeddelandet men notera att det är den här webbaserade enkäten som ska fyllas i och skickas in.

Länsstyrelsen och Sametinget har samrått med SKR kring enkätfrågorna enligt Samrådsförordning (1982:668). Det är frivilligt att besvara enkäten.

Observera att enkätsvaren är kommunens/regionens officiella svar och inte en tjänstepersons eller förvaltnings enskilda svar.

Om du har frågor om enkäten är du välkommen att kontakta Helena Cronsell, helena.cronsell@lansstyrelsen.se, eller Ellen Omma, ellen.omma@sametinget.se.

Enkätens disposition

- Allmän information
- Insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter
- Insatser för nationella minoriteters inflytande och delaktighet
- Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

- Strategin för romsk inkludering
- Kommuners kartläggningsarbete

Begrepp i enkäten

Nationella minoriteter

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter; judar, romer, samer (även urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. Detta innebär att individer som tillhör dessa minoriteter har särskilda rättigheter som rör språk, kultur och inflytande.

Erkännandet av Sveriges nationella minoriteter utgår från internationella konventioner och i grunden handlar det om mänskliga rättigheter. De nationella minoriteterna har funnits i det geografiska område som idag utgör Sverige sedan historisk tid, och har därmed samma rätt att behålla och utveckla sina språk och kulturer som majoritetsbefolkningen. Genom historien har de nationella minoriteterna i Sverige utsatts för olika former av diskriminering. Därför är erkännandet och de rättigheter som medföljer en viktig markering från samhällets sida att staten har ett ansvar för att skydda de nationella minoriteternas rättigheter.

Nationella minoritetsspråk

Det finns fem erkända nationella minoritetsspråk i Sverige; finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Samhället har ett särskilt ansvar för att dessa språk med dess varieteter ska kunna fortleva, utvecklas och föras vidare till nästa generation.

Förvaltningsområden

Finska, meänkieli och samiska omfattas av s.k. förvaltningsområden. Inom dessa geografiska områden har de tre minoritetsspråken, och dess varieteter, ett förstärkt skydd. Det förstärkta skyddet inom respektive förvaltningsområde innebär:

- att enskilda har rätt att använda språken vid myndighetskontakter
- att vårdnadshavare har rätt till förskola för sina barn på språken
- att äldre har rätt till service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorgen på språken samt rätt att upprätthålla sin kulturella identitet

Kommuner och regioner som ingår i ett eller flera förvaltningsområden får riktade statsbidrag. Bidraget ska användas till merkostnader som uppkommer med anledning av enskildas rättigheter enligt minoritetslagen och åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska.

[Här hittar du mer information om förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska.](#)

Mer information finns på www.minoritet.se

Allmän information

1. Kommunens/regionens namn: *

2. Kommunen/regionen: *

- Ingår i förvaltningsområde för nationella minoritetsspråk
- Ingår inte i förvaltningsområde för nationella minoritetsspråk

3. Kommunen/regionen ingår i förvaltningsområde för: *

- Finska
- Meänkieli
- Samiska

4. Har kommunen/regionen genomfört utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?

- Ja, för förtroendevalda
- Ja, för tjänstepersoner på ledningsnivå
- Ja, för andra anställda
- Nej
- Vet ej

5. Har kommunen/regionen mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet?

- Ja
- Nej
- Vet ej
- Kommentera _____

6. Vilken/vilka av de nationella minoriteterna omfattar kommunens/regionens mål och riktlinjer?

- Tornedalingar
- Sverigefinnar
- Samer
- Judar
- Romer

Vet ej

Insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter

Kommuner och regioner ska verka för att de nationella minoriteterna ges samma förutsättningar att delta i samhällslivet på lika villkor som majoritetsbefolkningen. Diskriminering och utsatthet på grund av etnicitet eller tillhörighet till nationell minoritet ska motverkas.

Uppföljningen inom delområdet kommer, utöver enkätsvaren, att bland annat grundas på underlag om diskriminering och hatbrott från Diskrimineringsombudsmannen och Brottsförebyggande rådet.

7. Har kommunen/regionen under 2022 genomfört utbildningsinsatser riktade till den egna organisationen, i syfte att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter?

- Ja, för förtroendevalda
- Ja, för tjänstepersoner på ledningsnivå
- Ja, för andra anställda
- Nej
- Vet ej

8. Beskriv kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i kommunens/regionens arbete med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter.

9. Beskriv kortfattat vad som varit de största utmaningarna i kommunens/regionens arbete med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter.

Insatser för nationella minoriteters inflytande och delaktighet

Kommuner och regioner ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till reellt inflytande i frågor som berör dem. Det ska främst ske genom strukturerade samråd men kan även ske genom andra former av inflytande.

Uppföljningen inom delområdet kommer, utöver enkätsvaren, att grundas på identifierade strukturella hinder mot inflytande vilket bland annat kommer att lyftas i fokusgrupper med de nationella minoriteterna under hösten 2022.

10. Har kommunen/regionen identifierat vilka delar av verksamheten som är relevanta för nationella minoriteter att ha inflytande över?

Ja, ge exempel på verksamheter: _____

Nej

Vet ej

11. Hur har nationella minoriteter getts möjlighet till inflytande under 2022, i frågor som berör dem?

	Ja	Nej	Vet ej
Strukturerade samråd (dvs. det finns en plan för samrådet avseende syfte, formalia, deltagare, periodicitet och återkoppling)	☐	☐	☐
Referensgrupper	☐	☐	☐
Remissinstanser	☐	☐	☐
Direktkontakt med politiker/tjänstepersoner i allmänna och/eller specifika frågor	☐	☐	☐
Genom representation i råd för äldre frågor (eller motsvarande)	☐	☐	☐
Genom representation i ungdomsråd (eller motsvarande)	☐	☐	☐
Annat, ange _____	☐	☐	☐

12. Vilken/vilka nationella minoriteter har omfattats av någon av de möjligheter till inflytande som angavs i föregående fråga?

Judar

Romer

Samer

Sverigefinnar

Tornedalingar

13. Har de nationella minoriteternas inflytande påverkat beslut eller inriktning inom något av följande verksamhetsområden under 2022?

	Ja	Nej	Vet ej	Ej aktuellt
Kultur och språk	☐	☐	☐	☐
Förskola	☐	☐	☐	☐
Skola	☐	☐	☐	☐
Utbildningsverksamhet förutom förskola/skola	☐	☐	☐	☐
Äldreomsorg	☐	☐	☐	☐
Hälso- och sjukvård	☐	☐	☐	☐
Annat _____	☐	☐	☐	☐

14. Vilka är de främsta hindren för nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem?

- Svårt att identifiera vilka frågor/områden inom kommunen/regionen som berör nationella minoriteter
- Svårt att identifiera/komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter
- Svårt för företrädare för nationella minoriteter att hitta tid till att delta i samråd eller liknande
- Brist på resurser för att arbeta med samråd eller andra former av inflytande
- Bristande förtroende hos nationella minoriteter för myndigheter
- Annat, ange gärna: _____
- Vet ej

15. Har kommunen/regionen under 2022 genomfört insatser för att informera de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?

Kommentar: Information inom äldreomsorgen täcks in av Socialstyrelsens undersökning

	Ja	Nej	Vet ej
Information till föräldrar inom förskolan	☐	☐	☐

	Ja	Nej	Vet ej
Information till elever och föräldrar inom skolan	☐	☐	☐
Annat, ange: _____	☐	☐	☐

16. Beskriv kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i kommunens/regionens arbete med inflytande och delaktighet för nationella minoriteter.

17. Beskriv kortfattat vad som varit de största utmaningarna i kommunens/regionens arbete med inflytande och delaktighet för nationella minoriteter.

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

Kommuner och regioner har ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Ansvaret innebär även att främja nationella minoriteters möjligheter att tillägna sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk samt behålla och utveckla sin kultur.

Uppföljningen inom delområdet kommer, utöver enkätsvaren, att grundas på underlag bland annat från Skolverket gällande rättigheter inom skolväsendet, från Socialstyrelsen gällande rättigheter inom äldreomsorgen, från Kungliga biblioteket gällande biblioteksverksamhet, Universitets- och högskolerådet gällande högre utbildning på minoritetsspråken, och från Institutet för språk- och folkminnen gällande språkrevitaliseringsinsatser.

18. Har kommunen/regionen under 2022 erbjudit kulturella aktiviteter på de nationella minoritetsspråken och/eller som särskilt riktat sig till de nationella minoriteterna?

- Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar
- Ja, på finska och/eller för sverigefinnar
- Ja, på samiska och/eller för samer

- Ja, på romani chib och/eller för romer
- Ja, på jiddisch och/eller för judar
- Nej
- Vet ej

19. Ge gärna exempel på kulturella aktiviteter som kommunen/regionen genomfört:

20. Har kommunen/regionen under 2022 erbjudit kulturella aktiviteter på de nationella minoritetsspråken eller som särskilt riktat sig till de nationella minoriteterna, med fokus på barn/unga?

- Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar
- Ja, på finska och/eller för sverigefinnar
- Ja, på samiska och/eller för samer
- Ja, på romani chib och/eller för romer
- Ja, på jiddisch och/eller för judar
- Nej
- Vet ej

21. Ge gärna exempel på kulturella aktiviteter som kommunen/regionen genomfört för barn och unga:

22. Beskriv kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i kommunens/regionens arbete med att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur.

23. Beskriv kortfattat vad som varit de största utmaningarna i kommunens/regionens arbete med att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur.

Strategin för romsk inkludering 2012-2032

Regeringen beslutade 2012 om en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032 (Skr. 2011/12:56). Länsstyrelsen i Stockholm har i uppdrag att samordna och följa upp insatser inom ramen för strategin. Strategin ska ses som en förlängning av minoritetspolitiken. Kommuner och regioner har en väsentlig roll i förverkligandet av mål och åtgärder inom flera av strategins verksamhetsområden såsom arbete, utbildning, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet samt kultur och språk. Romers delaktighet och inflytande är centralt i genomförandet av strategin.

24. Arbetar kommunen/regionen utifrån strategin för romsk inkludering?

Ja

Nej, förklara varför

Vet ej

25. Har kommunen/regionen genomfört samråd med några romska organisationer/enskilda om arbetet för romsk inkludering?

Ja

Nej, förklara varför

Vet ej

26. Beskriv kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i kommunens/regionens arbete utifrån strategin för romsk inkludering.

27. Beskriv kortfattat vad som varit de största utmaningarna i kommunens/regionens arbete utifrån strategin för romsk inkludering.

Kommuners kartläggningsarbete

Utifrån förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk 8 § ska varje kommun som ingår i förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av språken. Utifrån 12 § ska kommuner redovisa hur kartläggningen enligt 8 § har genomförts.

28. Har kommunen kartlagt vilka behov som finns av service på det/de nationella minoritetsspråk som kommunen ingår i förvaltningsområde för?

- Ja, beskriv gärna: _____
- Nej, förklara varför: _____
- Vet ej

29. Har kommunens kartläggningsarbete genomförts i samråd med nationella minoriteter?

- Ja, beskriv gärna: _____
- Nej, förklara varför: _____
- Vet ej

Stort tack för din medverkan!

När du har svarat klart på alla frågor trycker du på skicka-knappen. Då stängs enkäten och det går inte längre att göra ändringar. När du har skickat enkäten får du en sammanfattning av svaren. Sammanfattningen går att spara ner som pdf och skriva ut.

Bilaga 7

Enkät till länsstyrelser

Redovisning av uppdrag om nationella minoriteter 2022

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har nationellt uppföljningsansvar för förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vi rapporterar minoritetspolitikens utveckling årligen till regeringen.

Enligt regleringsbrev för 2022 ska samtliga länsstyrelser redovisa hur minoritetslagen har tillämpats inom myndigheternas ansvarsområden. Uppdraget ska redovisas **senast den 14 november 2022** till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget med kopia till regeringen (Kulturdepartementet). För er redovisning använder ni denna enkät.

Om ni har frågor kontakta Helena Cronsell, helena.cronsell@lansstyrelsen.se eller Ellen Omma, ellen.omma@sametinget.se.

Information om enkäten

- Enkäten innehåller totalt 32 frågor. Antalet frågor som du kommer att besvara är dock beroende av vilka svarsalternativ du väljer.
- Dina svar sparas inte alltid automatiskt när du stänger ner enkäten. För säkerhets skull bör du därför spara dina svar genom att trycka på knappen "Spara och fortsätt senare" (finns efter varje fråga).
- Flera personer kan vara med och besvara enkäten. Via knappen "Spara och fortsätt senare" kan du spara enkäten i ett mail och därefter skicka vidare till nästa person.
- Det går tyvärr inte att skriva ut enkäten på papper innan du har skickat den. Enkäten i dess helhet (med samtliga frågor) finns bifogad som PDF i e-postmeddelandet, men notera att det är den här webbaserade enkäten som ska fyllas i och skickas in.
- Observera att det inte går att göra ändringar i enkäten efter att den är skickad! Dubbelkolla därför att du är helt klar med dina enkätsvar innan du skickar den.
- När du är klar med enkäten klickar du på knappen "Skicka". Nu får du en sammanfattning av enkätsvaren som du kan skriva ut och spara digitalt som pdf.
- **Sammanfattningen skickar du till Kulturdepartementet** (kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se). Den behöver inte skickas till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget.

Några begrepp som förekommer i enkäten

Nationella minoriteter

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter; judar, romer, samer, (även urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. Detta innebär att individer som tillhör dessa minoriteter har särskilda rättigheter som rör språk, kultur och inflytande.

Erkännandet av Sveriges nationella minoriteter utgår från internationella konventioner och i grunden handlar det om mänskliga rättigheter. De nationella minoriteterna har funnits i det geografiska område som idag utgör Sverige sedan historisk tid, och har därmed samma rätt att behålla och utveckla sina språk och kulturer som majoritetsbefolkningen. Genom historien har de nationella minoriteterna i Sverige utsatts för olika former av diskriminering. Därför är erkännandet och de rättigheter som medföljer en viktig markering från samhällets sida att staten har ett ansvar för att skydda de nationella minoriteternas rättigheter.

Nationella minoritetsspråk

Det finns fem erkända nationella minoritetsspråk i Sverige; finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Samhället har ett särskilt ansvar för att dessa språk, med dess varieteter, ska kunna fortleva, utvecklas och föras vidare till nästa generation.

Förvaltningsområden

Finska, meänkieli och samiska omfattas av s.k. förvaltningsområden. Inom dessa geografiska områden har de tre

minoritetsspråken, och dess varieteter, ett förstärkt skydd. Det förstärkta skyddet inom respektive förvaltningsområde innebär bland annat att enskilda har rätt att använda språken vid myndighetskontakter.

[Karta över förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska.](#)

[Mer information finns på www.minoritet.se](http://www.minoritet.se)

Allmän bakgrundsinformation

1. Myndighetens namn *

2. Myndigheten *

- Ingår i förvaltningsområde för nationella minoritetsspråk
- Ingår inte i förvaltningsområde för nationella minoritetsspråk

3. Myndigheten ingår i förvaltningsområde för *

- Finska
- Meänkieli
- Samiska

Information och myndighetskontakter på minoritetsspråk

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 3, 8, 9 och 11 §§.

4. Har myndigheten informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar (utöver den information som finns på den gemensamma länsstyrelsewebben)?

Ja, beskriv hur:

Nej, förklara varför:

Vet ej

5. På vilket/vilka språk har informationen givits?

- Finska
- Jiddisch
- Meänkieli

- Romani chib
- Samiska
- Svenska

6. Kan enskilda använda finska, meänkieli och samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med myndigheten?

- Ja
 - Ja, men endast det/de språk som myndigheten ingår i förvaltningsområde för
 - Nej, förklara varför
-
- Vet ej

7. Hur arbetar myndigheten aktivt för att det ska finnas kompetens i finska, meänkieli och samiska på myndigheten?

	Ja	Nej	Vet ej
Genom kartläggning/inventering av personalens språkkompetens	☐	☐	☐
Genom att kunskap i minoritetsspråken finns med som merit i anställningsannonser	☐	☐	☐
Genom att erbjuda kompetensutveckling i minoritetsspråken	☐	☐	☐
Annat, ange	☐	☐	☐

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 4 §.

8. Har myndigheten genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och/eller för att främja de nationella minoriteternas kultur?

- Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar
- Ja, på finska och/eller för sverigefinnar
- Ja, på samiska och/eller för sameer
- Ja, på romani chib och/eller för romer
- Ja, på jiddisch och/eller för judar
- Nej
- Vet ej

9. Ge gärna exempel på aktiviteter som myndigheten genomfört inom kultur och/eller språk:

10. Har myndigheten genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och/eller för att främja de nationella minoriteternas kultur, som särskilt riktat sig till barn/unga?

- Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar
- Ja, på finska och/eller för sverigefinnar
- Ja, på samiska och/eller för samer
- Ja, på romani chib och/eller för romer
- Ja, på jiddisch och/eller för judar
- Nej
- Vet ej

11. Ge gärna exempel på aktiviteter som myndigheten genomfört inom kultur och/eller språk för barn och unga:

Inflytande och delaktighet

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 5 och 5a §§.

12. Har myndigheten identifierat vilka delar av verksamheten som är relevant för nationella minoriteter att ha inflytande över?

- Ja, ge exempel på verksamheter
- Nej, förklara varför:

Vet ej

13. Hur har nationella minoriteter getts möjlighet till inflytande i frågor som berör dem?

	Ja	Nej	Vet ej
Strukturerade samråd (dvs. det finns en plan för samrådet avseende syfte, formalia, deltagare, periodicitet och återkoppling)	☐	☐	☐
Referensgrupper	☐	☐	☐
Fokusgrupper	☐	☐	☐
Remissinstanser	☐	☐	☐
Genom representation i råd eller motsvarande	☐	☐	☐
Annat, ange:	☐	☐	☐

14. Vilken/vilka nationella minoriteter har omfattats av någon av de möjligheter till inflytande som angavs i föregående fråga?

- Judar
- Romer
- Samer
- Sverigefinnar
- Tornedalingar
- Vet ej
- Kommentar:

15. Har myndigheten identifierat vilka delar av verksamheten som är särskilt relevanta för barn och unga inom nationella minoriteter att ha inflytande över?

Ja, ge exempel på verksamheter:

Nej, förklara varför:

Vet ej

16. Har myndigheten arbetat för att främja barn och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem?

Ja, beskriv hur:

Nej, förklara varför:

Vet ej

17. Vilka bedömer ni är de främsta hindren för nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem?

Svårt att identifiera vilka frågor/områden på myndigheten som berör nationella minoriteter

Brist på resurser hos myndigheten för att arbeta med samråd eller liknande

Svårt att hitta/komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter

Svårt för företrädare för nationella minoriteter att hitta tid till att delta i samråd eller liknande

Bristande förtroende för myndigheter hos nationella minoriteter

Annat, ange gärna:

Vet ej

Övriga insatser

Denna del av enkäten avser myndighetens övriga insatser för det minoritetspolitiska uppdraget.

18. Hur arbetar myndigheten för att det minoritetspolitiska målet ska få genomslag i länet?

Denna fråga avser 2 § i länsstyrelseinstruktionen

Samverkan med länets aktörer i utåtriktade arrangemang och projekt

Stöd och rådgivning i minoritetsfrågor till länets aktörer

Länskonferenser

Nätverk för minoritetssamordnare eller motsvarande

På annat sätt, ange:

Inget länsövergripande arbete

19. Beskriv gärna/ge exempel på myndighetens arbete för att det minoritetspolitiska målet ska få genomslag i länet:

20. Har myndigheten genomfört utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?

- Ja, för tjänstepersoner på ledningsnivå
- Ja, för andra anställda
- Nej
- Vet ej

21. Beskriv gärna/ge exempel på vilken typ av utbildningsinsatser myndigheten har genomfört:

22. Har myndigheten genomfört några insatser för att motverka diskriminering av nationella minoriteter?

- Utbildning för personal i den egna organisationen
- Externa utbildningsinsatser
- Informationsinsatser riktade till allmänheten
- Högtidlighållande av minnesdagar eller motsvarande
- Annat, ange: _____
- Nej
- Vet ej

23. Beskriv gärna/ge exempel på myndighetens arbete för att motverka diskriminering av nationella minoriteter:

24. Har myndigheten handlingsplan, riktlinjer eller motsvarande styrdokument för arbetet med nationella minoriteters rättigheter?

- Ja, myndigheten har ett särskilt styrdokument som rör de nationella minoriteterna
- Ja, arbetet med de nationella minoriteterna finns integrerat i annat styrdokument, nämligen; _____
- Nej, förklara varför: _____
- Vet ej

25. Har myndigheten särskilda verksamhetsmål för arbetet med de nationella minoriteterna?

- Ja
- Ja, inom ramen för annat arbete, t.ex. mänskliga rättigheter
- Nej, förklara varför: _____
- Vet ej

26. Beskriv gärna vilka verksamhetsmål för arbetet med de nationella minoriteterna myndigheten har:

27. Finns det på myndigheten en funktion med operativt ansvar för att samordna arbetet med de nationella minoriteterna?

- Ja, ange titel/namn på funktion: _____

Nej, förklara varför:

Vet ej

28. Var i myndighetens organisation är denna funktion placerad (t.ex. vilken enhet)?

29. Hur stor andel (procent) av en tjänst har denna funktion?

30. Har myndigheten beaktat jämställdhetsperspektivet i det minoritetspolitiska arbetet?

Ja, beskriv hur:

Nej

Vet ej

31. Beskriv gärna kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i myndighetens minoritetspolitiska arbete under året

32. Beskriv gärna kortfattat vad som varit de största utmaningarna i myndighetens minoritetspolitiska arbete under året

Stort tack för din redovisning!

När du har svarat klart på alla enkätfrågor trycker du på skicka-knappen. Då stängs enkätlänken och det går inte längre att göra ändringar. När du har skickat enkäten får du en sammanfattning av svaren. Sammanfattningen kan du spara digitalt som pdf och skicka till Kulturdepartementet (kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se).

”

Minoritetspolitikens mål är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Länstyrelsen
Stockholm

LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLM

Enheten för nationella minoriteter

Box 22067, 104 22 STOCKHOLM

Tfn: 010-223 10 00

www.lansstyrelsen.se/stockholm

minoritet.stockholm@lansstyrelsen.se

SAMETINGET

Box 90

981 22 GIRON/KIRUNA

Tfn: 0980-780 30

www.minoritet.se

kansli@sametinget.se